ALBUM SVATOVOJTĚŠSKÉ.

Světlotisky zhotovil K. BELLMANN, zinkografie JAN VILÍM, barvotisky c. a k. dvorní litografie A. HAASE, vazbu obstarali JAN a EM. TOUŽIMSKÝ. Tiskem K. BELLMANNA v Praze.

Cena vázaného výtisku 12 zl.

PAMÁTKY ÚCTY VZDÁVANÉ SVATÝM
PATRONUM NÁRODA ČESKOSLOVANSKÉHO.

SVAZEK II.

ALBUM SVATOVOJTĚŠSKÉ.

K 900LETÉ PAMÁTCE SMRTI SV. VOJTĚCHA

SESTAVILI A VYDALI

DR. A. PODLAHA A ED. ŠITTLER.

Pl 55.

V PRAZE.
NÁKLADEM VLASTNÍM.
1897.

NEJDŮSTOJNĚJŠÍ VŽDY VĚRNÉ

METROPOLITNÍ KAPITOLE

CHRÁMU SV. VÍTA, VÁCSLAVA A VOJTĚCHA

NA HRADĚ PRAŽSKÉM,

BEDLIVÉ STRÁŽKYNI OSTATKŮ SV. VOJTĚCHA,

V NEJHLUBŠÍ ÚCTĚ VĚNOVÁNO.

PŘIPOMENUTÍ.

Odváživše se k vydávání monumentálního tohoto díla vlastním nákladem svým, doufati jsme ovšem musili v obětavou přízeň, bez níž by nám nebylo možno pokračovati v díle tak nákladném. A naděje nás bohudík nezklamala. Dostaloť se nám na úhradu výloh spojených s vydáním I. svazku („Album Svatojanské") několik značných podpor peněžitých. Obětavými mecenáši našeho díla byli zejména: Jeho Em. nejdp. František kardinál Schönborn, kníže-arcibiskup Pražský, Jeho Milosť nejdp. Ferd. Jan Nep. Kalous, světící biskup Pražský, Jeho Exc. nejdp. Theodor Kohn, kníže-arcibiskup Olomoucký, Jeho Milosť nejdp. Eduard Brynych, biskup Králové-Hradecký, Jeho Milosť nejdp. František Bauer, biskup Brněnský, vysocedůstojní pánové: J. M. Msgr. Antonín Hora, děkan kapituly Svatovítské, praelát Dr. Klement Borový, velmistr řádu křížovnického Dr. Václav Horák, pap. protonotář Msgr. Karel Jaenig a řád sv. Dominika v Praze, jimž nejvroucnější vzdáváme díky za přízeň dílu našemu prokázanou.

V programmu našeho díla učinili jsme vzhledem k letošnímu jubileu Svatovojtěšskému odchylku: místo slíbeného »Alba Svatovácslavského« podáváme dříve jakožto publikaci časovou „Album Svatovojtěšské", hodlajíce k vydání Alba Svatovácslavského přikročiti s pomocí Boží roku příštího.

Při namáhavé práci naší přispěli nám ku pomoci ochotně všichni, k nimž jsme se byli s prosbou o radu a přispění obrátili.

Zapůjčením předmětů k úctě sv. Vojtěcha se vztahujících získali sobě o dílo naše neocenitelných zásluh: J. Em. nejdp. František kardinál Schönborn, nejdůstojnější kapituly Svatovítská a Staroboleslavská, J. M. Msgr. Ant. Hora, vsdp. kanovník M. Hornsteiner, jenž s nevšední ochotou a obětavostí podporoval fotografování předmětů z pokladu Svatovítského, vdp. praelát Bruno Čtvrtečka, opat kláštera Břevnovského a Broumovského, veledůstojný opatský klášter Emauzský v Praze, c. a k. dvorní úřad ve Vídni, c. k. místodržitelství v Praze, velesl. zemský výbor král. Českého, zemské museum, umělecko-průmyslové museum, Společnosť vlasteneckých přátel umění a c. k. universitní knihovna v Praze; dále veledůstojní a slovutní p. t. pánové: c. k. rytmistr ve výsl. Bayer, T. Blažek, bisk. vik. sekretář a farář v Libici, Msgr. Dr. Jos. Doubrava, rektor kn. arc. semináře v Praze, sochař Enders v Karlíně, kanovník Jan Fanta, c. a k. vojenský farář v Praze, Al. Hrudička, děkan v Telči na Moravě, Mel. Janata, farář u sv. Vojtěcha v Praze, akad. malíř Felix Jenewein, Dr. K. Kašpar, kaplan v »Animě« v Římě, P. Benedikt Kerbl, farář v Doksanech, Dr. Ed. Knobloch, hl. farář u P. Marie před Týnem v Praze, prof. Jan Koula v Praze, Fr. Lang, farar v Milavčích, architekt Jos. Mocker v Praze, P. L. Mojžíš O. S. B. v Břevnově, sochař J. V. Myslbek v Praze, cís. rada J. Otto v Praze,

kanovník Frant. Pech, děkan v Písku, sochař J. V. Pekárek v Praze, K. Preininger, farář v Obříství, K. Procházka, farář ve Stochově, katecheta V. Sekera v Hradci Králové, Fr. Smola, farář v Kounově, K. Spěšný, farář v Karlíně, převor kláštera Břevnovského P. R. Schramm a konventuál téhož kláštera P. M. Holubec, br. Šimáčkové v Praze, Jos. V. Tangel, vikář ve Chválenicích, univ. prof. Dr. O. Willmarn v Praze, Vojt. Wolf, farář v Bavorově; konečně velect. pí. Seelingová v Praze a K. Wagencrová v Bochumu.

Povinnými díky zavázáni jsme za vzácné zprávy a pokyny, jež nám poskytli p. t. pánové: Ludvík šlechtic Némethy, děkan a bibliothekář dioecesanní knihovny Ostřihomské, jenž přispěl nám obšírným elaborátem o úctě sv. Vojtěcha v Uhrách a překrásnými fotografiemi tamnějších památek Svatovojtěšských, Julius Pohl, kanovník ve Frauenburku, jenž podporoval nás hojnými zprávami o úctě sv. Vojtěcha v Prusku; dale Fr. Borovský, kustos umělecko-prům. musea v Praze, farář metrop. chrámu Fr. Čermák v Praze, prof. Dr. Jan Fijałek ve Lvově, ev. farář Heger v Tenkittenu, P. Josef Henninger O. S. B., Dr. K. Chytil, ředitel umělecko-prům. musea a inspektor obrazárny Rudolfinské v Praze, Msgr. K. Jänig v Praze, regens Jedziek v Poznani, Dr. Ludwig, děkan v Marienburku, W. Luszckiewicz v Piatku v Polsku, prof. J. Metelka v Praze, vikarista metrop. chrámu K. Padrock, bibliothekář Musejní bibliothéky Patera, Václ. Petřík, farář v Mlázovech, akad. malíř J. Prousek v Turnově, Vojt. J. Sedlák, lékárník v Polné, prof. J. Smolík v Praze, probošt Szadowski v Královci, bibliothekář univ. knihovny v Praze V. Schulz, skriptor univ. bibliothéky F. Tadra, P. A. Wagner, farář v Úhonicích Ant. Vančura, děkan v Německém Brodě, P. M. Vojáček O. S. B. v Praze, a Jan Žilík, děkan v Merklíně.

Peněžitou podporu jednoho sta zlatých na přiomný svazek obdrželi jsme od sl. záložny Svatovácslavské v Praze.

Za krasně komponovaný list titulní i závěrečnou vignetu vyslovujeme vroucí díky výbornému našemu umělci K. L. Klusáčkovi.

Konečně nesmíme opomenouti s uznaním vysloviti se o znamenitých výkonech firem, jimž jsme tisk a obrazovou výzdobu díla svého svěřili. Jest to především knihtiskarna K. Bellmanna, jež provedla tisk textu a veškery světlotisky dle vlastních fotografií svých, dále zinkografický závod J. Vilíma, jenž zhotovil s nevšední jemností veškery potřebné stočky zinkografické, c. a k. dvorní lithografie A. Haase v Praze, jež dodala nám oba listy barvotiskové, knihařská firma Jan a Em. Toužimský, jenž zhotovila vkusné desky a obstarala vazbu díla, konečně fotografové J. Krieger v Krakově, L. E. Męke ve Hnězdně a K. Vavruška v Písku, kteří zakázky naše svědomitě provedli.

V PRAZE, 23. dubna 1897., v den 900leté památky mučednické smrti sv. Vojtěcha.

Ed. J. Šittler. **Dr. Ant. Podlaha.**

Libice, rodiště sv. Vojtěcha. Pro »Světozor« kreslil Fr Chalupa r. 1868.

I.

ŽIVOT SVATÉHO VOJTĚCHA.

MOSAIKA ZE STAROBYLÝCH ŽIVOTOPISŮV A LEGEND.

Iniciála z Malostranského Gradualu z r. 1572.

ozkvetl purpurový květ vlastem českým, z rodičů velkých narodil se syn větší, zlaté jablko vypučelo z ušlechtilých ratolestí, narodil se spanilý tělem, spanilejší duchem chlapeček VOJTĚCH. Asi kolem r. 955.

Otec jeho, vladyka SLAVNÍK, byl velmož vznešený a mocný, první po knížeti, bohatý na statky jak světské tak i duchovní. V domě jeho stkvěla se pocťivost a upřímná láska, ve skutcích jeho byla známosť zákonů, chudých podporování, hájení vdov a sirotkův. Matka STŘEZISLAVA ze slavného slovanského rodu hodna byla hodného manžela, svata jsouc mravy svými, svata i v řečech svých. Sídlem zbožných manželův byl hrad LIBICE, ležící v místě, kde říčka CIDLINA jméno své ztrácí, vpadajíc do mohutnější řeky LABE. Tam narodil se Vojtěch, tam stávala jeho kolébka.

Ke spanilosti dítka prohlédajíce ustanovili je rodičové zprvu k stavu světskému. Ale když do smrtelné nemoci upadlo, položili je na oltář Rodičky Boží zaslibujíce je Pánu. Chlapec pak prospívaje věkem a moudrostí vzděláván jest v učení křesťanském. Obezřetným vůdcem na obtížné ku vzdělání cestě byl mu od kolébky moudrý RADLA.

I nevyšel prvé z domu otcovského, až zpaměti uměl žalmy Davidovy i sladké hymny sv. Řehoře.

Potom poslal jej otec k arcibiskupovi ADALBERTOVI do DĚVÍNA, aby se tam
972. svobodným uměním a vědám přiučil. Přijav tedy arcibiskup onen hocha s velikou přívětivostí, biřmoval jej a podle sebe Adalbertem jej pojmenovav, uvedl do škol. Toho času byl tam učitelem OTRIK, muž velmi učený a výmluvný, za něhož učení zdárně rozkvétalo. I byla milosť Boží při chlapci a bohatou žilou proudilo se jeho nadání, smysl a rozum. Po celý pak čas učení školského nenásledoval těch, kteří páchali nepravosti, ani nebyl ve spolku s těmi, kteří si libovali v neprospěšných skutcích a chlapeckých tretkách; nýbrž jakmile jinak zaneprázdněný učitel příležitosti mu poskytl, tajně do chrámů svatých mučedníků se utíkával. Tam podle míry času modlitbu vykonav, opět před návratem učitele na místě svém zasedl. Také dobou noční, aby dobrý skutek před pochvalami lidskými skryl, obcházíval chudé, nemocné a slepé a těšíval je přátelsky, sdíleje se s nimi o to, čeho mu otec i dobrá máti jeho s dostatek poskytovali. Po devět let ve škole této se vzdělával, těže pilně z bohatství vloh svých, i přibývalo jemu hojně světla vědění. Potom učitel Otrik vstoupil do služby císařské, arcibiskup
981. pak Adalbert z moře života tohoto na břehy věčné radosti se odebral. Zástup žáků se rozprchl a každý domů se navrátil.

Jinoch Vojtěch navrátiv se do vlasti a k drahým rodičům, pod biskupem Pražským DĚTMAREM zbraně křesťanského vojenství na se vzal, dle svěcení jsa teprv podjáhen.

A za nedlouho stál Vojtěch u lůžka umírajícího biskupa svého a slyšel žalná jeho slova, jimiž na zatvrzelosť lidu sobě svěřeného a na shovívavosť svoji trpce naříkal. I pojala mladého Vojtěcha hrůza náramná, a téže ještě noci obleknuv roucho hrubé a nasypav popele na hlavu svou z kostela do kostela kráčel, a co měl, štědře rozdávaje chudým, duši vrchního pastýře Pánu poroučel.

982. Po smrti pak biskupově sešel se na LEVÉM HRADCI nedaleko Prahy opuštěný lid zároveň s knížetem BOLESLAVEM, i rozvažovali bedlivě, koho by za nového pastýře zvoliti měli. Konečně všichni ruce zdvihli a zvolali: »I kohož jiného, nežli rodáka našeho Vojtěcha, jehož skutky, urozenosť, bohatství a život s důstojenstvím tímto se shodují? Tenť dobře ví, kam sám kráčeti má; ten také moudrým vůdcem duší našich bude!«

Zvolený biskup ubíral se do půvabné Italie. Vyšedšího z úžlabin horských první
983. přijalo město VERONA, jež na hranicích království svou krásnou hlavu vypíná. Zde berlu pastýřskou podal mu císař OTTO II., jenž tenkrát po otci svém rychlou nohou vrchu vlády dostoupil. Rozkázal také císař arcibiskupu Mohučskému VILIGISOVI, aby na biskupa jej vysvětil.

On tedy posvěcen byv na den sv. Petra a Pavla, u velikém průvodu na koni do drahé vlasti se bral. Kůň jeho však neměl uzdy zlatem a stříbrem se třpytící, nýbrž po venkovském obyčeji konopným provazem na ústech sevřen kráčel podle vůle jezdcovy. A když přišli k svatému městu PRAZE, kde slavný vévoda VÁCSLAV druhdy kraloval, tu nový biskup, rozvázav obuv, bosou nohou do města vešel; potom s pokorným a zkroušeným srdcem patřičnou modlitbu vykonav, za veliké radosti lidu na křeslo biskupské dosedl.

I byl ve vlasti své sám sobě přísným dozorcem, lidu pak podřízenému dobrým 983.
pastýřem. Příjmy biskupské na čtyři díly rozdělil; jeden díl dostalo kněžstvo, druhý na své potřeby zástup chudých, třetí matka církev na vykupování zajatých a opravu chrámů; skrovnou částku dílu čtvrtého přijal sám na své a družiny své potřeby. Mimo to v každý den sváteční mnoho chudých almužníků ke skutkům milosrdenství svolával, a čeho potřebovali, štědrou měrou jim poskytoval. Jemu samému holá země a kámen pod hlavu za lůžko při spaní sloužíval, a ještě se nevyspav vstával k společné modlitbě, které žádného rána neobmeškával. Kolik moudrosti v srdci buď svaté čtení, kolik častá modlitba ze srdce jdoucí u Boha vymáhá, z každodenní zkušenosti patrně seznával. Tělo pak a náruživosti jeho nejtužšími posty krotíval a nikdy žádné rozkoše všímati si nechtěl. Malého odpočinku očím dopřával, ale nižádné pohovy zemdleným nohoum. Neboť navštěvoval vězení a vězně, jichž byla dlouhá řada a nekonečný zástup. Potom neúnavně putoval z chrámu do chrámu, a tam na kolenou kleče dlouho se modlíval. Od modlitby večerní do ranní slova z úst nevypouštěl, nýbrž přísné mlčení zachovával. Po modlitbě ranní pastýřskými záležitostmi se obíral. Když zevních starostí se zbavil, až do sloužení mše odříkával svaté Davidovy žalmy. Potom buď ruční prací se obíral, anebo potravy svatého čtení s milými kaplany okoušel. Tak byl zaměstnán ve dne a v noci; takové byly jeho mravy, takový jeho život.

Vykonávaje tyto svaté skutky neustával stádo sobě svěřené nabádati k životu bohumilému. Než stádo smyslné, k čemu pastýř jal se vybízet, nechtělo vykonávat, ano nepřestávalo kráčet, kamkoli je liché vábívaly vášně. Viděl tedy biskup, kterak vším možným způsobem proti zákonům Božím jednati se přičiňují, viděl, kterak se srdcem k Bohu zatvrzelým těžké hříchy páší a nových ještě vymýšlejí, viděl, kterak nejlepší úmysly vlády jeho jsou sklamány, a že dokonce samu sobě více škodí než lidu prospívá.

I oplakával hříchy a s trpkou bolestí pozoroval zkázu ztraceného lidu. Konečně pomyslil, že lépe jest odejíti, než marně se namáhati mezi lidem samochtě v záhubu se vrhajícím. Pamětliv jsa posledních okamžikův nešťastného předchůdce svého, bál se, aby i on z hříchů lidu svého před Bohem odpovídati nemusil. Trojí vina lidu zejména hnětla svatého biskupa, jíž marně přítrž učiniti se snažil: první bylo mnohoženství, druhou ohavné manželství kněžské, třetí prodávání křesťanských zajatců a otroků, jež kupec žid za reblahé zlato kupoval, a jichž tolik biskup vykoupiti nemohl. Nadto mnozí nešlechetníci proti biskupu, jenž ze skutkův jejich je káral, nesmířitelným pláli hněvem, a velmože zemské, u nichž ochrany nalézali, proti němu bouřili. Čím více se věrný pastýř namáhal, tím více vzrůstalo záští; a když konečně zla stále se vzmáhajícího přemoci nemohl, uznal svatý biskup toho potřebu, aby s bolestným odhodláním místo své opustil.

Odcházeje pojal s sebou bratra RADIMA, zbožného probošta kostela Pražského 989.
VELICHA a bývalého pěstouna svého RADLU, kteříž s radostí následovali jej. I chtěje do svatého města JERUSALÉMA pěšky putovati, přišel do zlatého ŘÍMA, k matce mučedníků, a tu nejvyššího kněze JANA XV., co by v tak velikém svém a lidu svého nebezpečenství činiti měl, hořce naříkaje se tázal: »Svěřené mi stádo,« pravil, »poslouchati mne nechce, a slova má nepůsobí na ty, v jichž srdcích hřích zavládl; jestli to kraj, kde na místě práva síla tělesná, na místě zákona libovůle vládne.« I odpověděl mu papež: »Synu, nechtějí-li tě poslouchati, utec tomu, co ti škodí.

989. Nemůžeš-li ovoce dosíci u jiných, aspoň sama sebe zachraň. Protož podle rady mé uchop se tichého rozjímání a zůstaň mezi těmi, kteří zabývajíce se snahami zbožnými pokojný život vedou.« Touto jakoby Božskou odpovědí povzbuzen, an po příštích radostech svatých horoucně dychtil, uzavřel jíti mezi lidi cizí a jakoby pod jiným sluncem v chudobě své stáří stráviti. Všechny těžkosti a trpkosti připadaly mu pro milovaného Ježíše sladkými; pro bohatého Krista skrovně a chudobně živu býti neznačilo namáhání, než veliký zisk.

Když byl takto v srdci svém ustanovil, rozdávaje hojně stříbro chudým, brzy vyprázdnil svoji pokladnu. Za oněch dnů přebývala v Římě truchlíc císařovna THEOFANO, která již dlouhý čas mrtvého manžela oplakávala, nyní pak památku pohřbeného obnovujíc, drahého OTTONA almužnami a modlitbami poroučela Pánu. I dověděvši se tenkrát o příchodu svatého muže Vojtěcha, a uslyševši, že do Jerusaléma putuje, tajně jej k sobě zavolala, a prosíc jej, aby za duši manželovu se pomodlil, tolik stříbra na cestu

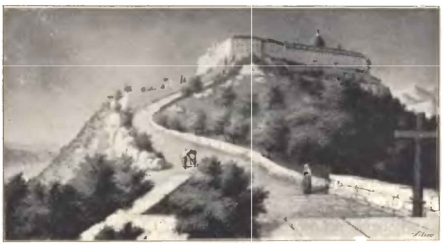

Klášter Monte Cassino v Italii

mu dala, kolik mladík Radim sotva mohl uzdvihnouti. I přijal muž Boží peníze, a rozdal je následující noci chudým do posledního denáru.

I nemeškaje opustil staroslavný Řím a do svatého města Jerusaléma se vydal na cestu — proti všemu nadání nevykonanou. Neboť na cestě přišel na vrch KASÍNSKÝ, kde svatý BENEDIKT milé sídlo byl rozbil a získav mnohé syny Kristu krásný boj života svého překrásně byl skončil. Zde uctivě byl přijat a mile pohostěn. Když pak po několika dnech dále cestovati chtěl, přistoupil k němu opat onoho kláštera, tuto radu jakoby s nebes výše mu nesa: »Cesta, kterou jsi podnikl, abys získal věčnou blaženosť, daleko vzdálena jest od cesty té, která vede k životu. Jest ovšem vlastností velikého ducha zbýti se motanic pomíjejícího světa; ale choditi co den z místa na místo méně jest chvalno. Neboť tak jako nestálost severního moře plavcům nehody přináší, tak hrozí přecházení z místa na místo těm, kteří se mu oddávají, velkým nebezpečenstvím. Ale setrvati na místě a tím volněji užívati potřeb nebeských, odporučují tobě rady svatých předkův i příklady mužů vytrvalých«. Rady této muž Boží nejinak, než jako by od Boha pocházela, se přidržev, na tomto místě putování své ukončiti pomýšlel. Se

zármutkem však znamenal, že i v milém zátiší tomto zbožní mnichové jej jakožto biskupa ctíti neustávají, což protivilo se jeho mysli z míry pokorné.

I usmysliv sobě, že do jiného kláštera se uchýlí, bez meškání úvaly horskými dále putoval, až po dvou dnech přišel do VALLILUKY k velikému muži NILOVI, jehož vzácná zásluha o řád mnišský co nová hvězda jitřní ve vzduchu září. Také pod tímto vůdcem a učitelem umění Božského veliký zástup učeníků Bohu sloužil; úto pak

Vnitřek klášterního chrámu sv. Alexia v Římě.

všichni vlastníma rukama chleba vydělávajíce podle předpisu sv. Basilia v šlépějích nebeských kráčeli. Pokleknuv před svatým mužem dlouho světec náš slzy proléval, a slibuje, že jho Kristovo ponese a zlaté přikázání poslušnosti zachová, žádal od něho odpověď a přátelskou útěchu. I pohlédnuv naň opat Nilus, již při prvních slovech poznal, že zásluhy prosebníkovy před tváří Páně žijí, i neprotivil se žádosti jeho. »Ale,« pravil, »já jsem Řek; tobě lépe se hodí mniši latinští, abys s nimi o tom jednal. Navrať se do Říma, kde se svatí synové vychovávají. Vyhledej tam slovutného opata, našeho přítele Lva; řekni, že jsem já tě poslal, prostičkého žáka k proslulému učiteli. Jeho

989. návodem boj Boží bojovati statně počni, do služby Boží udatně vstup. Pod jeho ochranou ze všech protivenství, která duši k Bohu se beroucí vyvstávají, neporušen vyvázneš, a větším, než v tobě hoří nyní, plamenem roznícen, žár lásky Boží v srdci rozžehneš«. i poddal se Vojtěch radě muže Božího.

990. Navrátiv se tedy do věčného města, přijal v klášteře SV. BONIFACIA A ALEXIA mnišský háv a řeholi se podrobil. Soudruhové jeho, vidouce, že chce státi se mnichem, nechvalně opustili jej; jediný RADIM kráčel vytrvale ve šlépějích muže svatého. Byltě k němu přilnul láskou nesmírnou, jsa tělem i duchem dvojnásobný jeho bratr a od mladosti nejvěrnější druh, i stal se rovněž mnichem přijav jméno GAUDENTIUS.

Spoutav se svatým poslušenstvím, zapomněl světec náš na hodnosť biskupskou, a pokořil se mezi bratřími. K plnění rozkazu sobě daných rychle spěchával; čím hrubší byla práce, tím ochotněji ji vykonával. Celá dvě léta v klášteře ztrávil, všem se líbě příjemnými mravy, všechny daleko převyšuje vznešenými ctnostmi.

992. Později lid český biskupa svého volal zpět. Vyvolili k tomu účelu vychovatele jeho, moudrého RADLU, a vlastního bratra vévodova, KŘIŠŤANA mnicha. Tito dva s listem arcibiskupovým do Říma přišli žádat na papeži návrat pastýře svého, kajícímu lidu pak otce. I slibovali jménem lidu, že chyby napraví, zlého zanechají a dobrého přidržovati se chtí. Ale odchod svatého muže byl papeži proti mysli; takovou perlu s těla svého sníti zdálo se těžkým velikému Římu. Než když svolána byla synoda, zvítězil náhled, aby, ježto národ jeho slibuje dostiučinění a jej volá nazpět, k stádu opuštěnému proti vlastní své vůli se navrátil. Poslušen jsa rozkazu obou, papeže i opata, a potlačiv vlastní své přání, s pláčem do biskupství se vrátil, přiváděje s sebou

993. několik bratří řádu sv. Benedikta, jež v BŘEVNOVĚ nedaleko Prahy usadil, aby učelivému lidu byli výbornými rádci a pěstouny, jemu pak pomocníky v těžkém úřadu pastýřském.

Když do Prahy vcházel, vyšel mu vstříc všechen lid bez rozdílu stáří a pohlaví, a s velikou radostí přijali jej. Podávali mu ruce a slibovali: že, těšíce se vroucně z návratu jeho, podle příkazů jeho dřívější život svůj úplně napraviti chtějí.

Naděje se, že krajané jeho upřímně na polepšení své pomýšleti budou, jakož z počátku opravdu se zdálo, odebral se Vojtěch i do vzdálenějších krajin rozsáhlého údělu svého, aby postaral se o duchovní potřeby lidu, jenž mu byl svěřen. A takž proputoval zemi MORAVSKOU, SLOVENSKO i jižní končiny POLSKÉ. Také v KRAKOVĚ pobyl a tu na místě, kde podnes kaple sv. Vojtěcha stojí, mnohá k lidu jazykem českým kázání míval.

Tenkráte také sousedním UHRŮM znak křesťanství vtiskl, jednou posly k nim vyslav, podruhé sám je navštíviv. Služebníku Božímu kníže GEJZA v ústrety vyšel a s velikou poctivostí jej přijal. Potom shromáždil lid svůj dosud nekřtěný, aby z úst sv. biskupa nauku Kristovu slyše, srdce k ní přiložil. I obrátil horlivý apoštol nesčíslné množství lidu kázáním svým i mnohými zázraky. Nalézala se pak tam modla nad ostatní znamenitá, k níž zástupové lidu z okolních měst v jistých časech na podívanou se scházeli, aby se jí klaněli. Když tedy zase veliké množství lidu okolo modly stálo, svatý biskup, udaten vírou a hotov pro Krista vydati na smrt život svůj, směle přistoupil, přede všemi pochodeň rozžal, a — ani všichni poděšeni a udiveni takovou odvážlivostí nepohnutě stáli a nikdo se neprotivil, — modlu onu před tváří

kněží jejich v popel obrátil. Křtem svatým skropil svatý Vojtěch také syna Gejzova, dav jemu jméno ŠTĚPÁN. Tenť později, ozdoben důstojností královskou, spolu života křesťanského velice bedliv zůstával, takže mezi svaté počtenu býti právem sobě zasloužil. 993.

V cizině zakouseje takto mnoho radostí, nenalézal jich bohužel u národa svého. Z počátku, pokud byl příchod jeho novinkou, ctili Čechové svého pastýře, jako skuteční věřící k matce církvi přicházeli, a zapřevše poněkud zvyk svůj, jednáním aspoň na oko křesťanským klaněli se Kristu. Než nová jejich nábožnosť brzy se zvrhla, starý pak zvyk obdržel vrch. Zhrdnuv Bohem smyslnosti se oddal lid a okusiv příjemnosti hříchu, na cestu vášní opět zabočil. A takž zkaženo jest namáhání pastýřské, zkažena bedlivá péče dobrého otce.

Kostelík sv. Vojtěcha na náměstí Krakovském.

I událo se, že manželka kteréhosi šlechtice z mocného VRŠOVA rodu, zapomenuvši na urozenost svou, cizoložství se dopustila; když pak hřích její vyzrazen byl, manžel smrť ženě strojil. Ona však k svatému biskupovi se utekla, kterýž v chrámě svatého Jiří ji skryl, aby zadostučinění zjednal a život jí zachránil. Tu však z nenadání zástup ozbrojenců, stroje ukryté ženě záhubu, do dvora biskupského vrazil. I hledali biskupa s hrozbami a potupnými slovy, poněvadž prý proti zákonu Božímu a právům světským cizoložnici chce v ochranu bráti. Což když on uslyšel, vstoupiv neohroženě do prostřed zástupu řekl: »Hledáte-li mne, tu jsem.« I odpověděl jeden z nich v souhlasu se všemi takto: »Marnou naději na mučednictví a slávu šlechetné smrti chováš. Nevyplní se vůle tvá, ale o něco jiného se jedná, co tě více zabolí. Nebude-li nám bídnice ta co nejdříve vydána, máme bratry tvé, na jichž manželkách, dětech a statcích urážku tuto pomstíme.« Zatím vyskytl se zrádce, jenž zlatem podplacen vyjevil, kde skryta byla žena. I uchvátili

993. ubohou, jež marně oltáře se držela, a uznali, aby rukou manželovou smrť podstoupila. Což když on vykonati se zdráhal, mečem prodajného sluhy sťata byvši, hřích svůj smrtí zaplatila.

Těm a ještě větším výbuchům vášní když kázání biskupovo zabrániti nemohlo, zaplakal dobrý pastýř, nevida v chorobném stádě nikde znamení spásy. Protož nechtěje
994. patřiti déle na ohavnosti budoucí, do ohrad sladkého Říma znova se uchýlil a otěže pastýřské zaměnil za kláštera loďku, užívaje blažených hodů modliteb a svatého čtení. I těšili se z návratu jeho svatí sborové mnichů; milovaliť jej všichni, přede všemi ale opat, který mu také první místo po sobě vykázal a za představeného ostatních ustanovil. On však odívaje se pokorou svatou, oč byl větší, o tolik poníženějším mezi všemi se ukazoval, oč byl bohatší dary duchovními, o tolik hleděl v očích lidských býti menší, chudší a nepatrnější. Říkali pak o něm opat a bratří jeho, že ve všech cnostech úplně jest dokonalý, opravdu svatý. Nade vše miloval světec náš posvátné hovory s muži svatými, jichž do kláštera docházelo hojně. Byl to opat Řehoř, otec Nilus, byl to dobrý chorý Jan, byl to prostoduchý Stratus a jako anděl na zemi byl to poslý z velmožů římských mudřec Boží Jan, byl to malomluvný Theodor, byl to nevinný Jan, prostoduchý Lev, který žalmy miloval a vždy býval hotov kázati. Ó, což tu pršívalo slovo Boží, roznícené mysle proti sobě bojovávaly, hořival oheň v srdcích, o přítomnosti Boží svědčíval hovoru průběh!

996. Téhož času zavítal do Říma král OTTO III. i došel tu za velikého plesání všech výsostí císařské. Šlechetný tento panovník často rozmlouval se svatým Vojtěchem a měl jej za svého domácího přítele, poslouchaje rád, cokoli mu řekl.

Než arcibiskup Viligis na papeže znova doléhal, aby muže svatého k návratu přiměl. Také na synodě apoštolské horlivý tento zastavatel práva žádosť svou za spravedlivou prohlašoval; hřích prý jest, any všechny církve náčelníky své mají, jedinou Prahu nechávati bez pastýře. S ním souhlasil papež ŘEHOŘ řka, že biskup stádo, jehož vládu byl jednou přijal, bez trestu opustiti nesmí. »Ať chce nebo nechce, musí jíti muž Boží,« vyřkli přísedící biskupové, »jinak upadá v klatbu.« On pak řekl papeži potají: »Pokoje mi závidí nepřítel, jenž vás pobádá, abyste mne přinutili k návratu tam, kde žádného ovoce duchovního nesklidím, nýbrž jen škody na duši vlastní utrpím. Zmírni nehodu mou, dopřej léku nedostatečnosti mé, aspoň jedné útěchy poskytni mně smutně odcházejícímu. Uposlechnou-li hlasu mého ovečky mé, chci s nimi žíti a umříti; ne-li, s povolením tvým chci jíti kázat cizím a nevzdělaným národům, kteří neznají ještě jména Páně.« Rád vyhověl žádosti muže Božího papež. I opustil svatý Vojtěch klášter nikoli bez velkého nářku svého a bratří, těžce nesa porušení svého pokoje; kojil se však živou nadějí, že dojde skvělého mučednictví, po němž byl v srdci svém dávno vřele zatoužil.

Překročiv tedy s mladým císařem oblakotyčné Alpy, zbožnou veden myslí pěšky odebral se do TOURSU, kdež ostatky velikého světce MARTINA spočívají. Také do PAŘÍŽE pěšky došel, kde převzácný mučedník DIVIŠ proliv krev svou dle těla odpočívá. Skloniv před slavným hrobem hlavu svou dychtivě se ubíral do FLEURY k velikému klášteru, kde tělesně odpočívá a zázraky se stkví učitel světu odumírajících a s celým srdcem po věcech nebeských toužících, světec BENEDIKT. Neminul místa, kde odpočívá tělo žáka jeho MAURA, a kde tento jakožto první opat sbor mnichů spravoval, jsa svatostí učiteli svému nejpodobnější. Posvátné příbytky těchto i jiných

svatých obešel pěšky Vojtěch jsa nadšen touhou po statcích věčných, i dovolával se 996.
pomoci jejich k nastávajícím bojům svým.

Potom vrátil se k císaři, který muže Božího tolik miloval. U něho delší pobývaje čas, kdykoliv se vhodná příležitosť udála nepřítomností dvořanů, nábožnými rozmluvami k němu se obracel, uče jej, aby nepřeceňoval své císařské hodnosti, aby pamatoval, že jest člověk smrtelný a že krása jeho setlí, aby Boha se bál co spravedlivého a přísného soudce a Jej miloval co laskavého dárce odpuštění a zdroj milosrdenství, vdovám aby se prokazoval ochráncem, chudým a sirotkům otcem. Také syny královské ve chvílích příhodných vyučovával věcem nebeským a i šlechtu laskavě napomínal, aby věsíce srdce na malicherné věci pozemské nevzdalovali se od království Božího.

Císaři pak světec náš tak důvěrný a milý byl ve službách, že o hodu Božím velikonočním, který slavil v Cáchách, v paláci u přítomnosti všech biskupů takovou jej poctil služby vznešeností, aby mu korunu vstavil a velikou mši sloužil, což toliko arcibiskupu učiniti příslušelo. Po hodu pak, když vzal již odpuštění od císaře, aby se vrátil do vlasti, zavolal jej císař v soukromí, a učiniv zpověď ze hříchů svých, poručil se dobrotivému vzpomínání jeho v modlitbách. Při tom dal jemu roucha, v nichž byl mši sv. sloužil o velkonocích, totiž albu, dalmatiku, kasuli, kápi a ručník, aby je měl na jeho památku. Z těch některá podnes se chovají v kostele Pražském a nazývají se ROUCHA SV. VOJTĚCHA.

An pak věrný pastýř k stádci svému se vracel, nepřátelé jeho nad pokrevnými bratry jeho krutou vzali pomstu. Pět bratří měl, kteří sídlíce na Libici, otcovským statkem vládli, mnohých příkoří od zpupného rodu Vršovcův zakoušejíce. Z bratří těch nejstarší SOBĚBOR rodnou zemi na čas opustil, přidruživ se k zástupům vojenským, jež císaři pomáhaly v boji proti polabským Slovanům. Tam také s BOLESLAVEM, vévodou polským, v přátelství vstoupil. Až do jeho návratu zůstavší doma bratří SPYTIMÍR, POBRASLAV, POŘEJ a ČÁSLAV obdrželi od nepřátel svých mír a přípověď bezpečnosti přísahou stvrzenou. I uvěřili přísaze, a obdrževše slib nepomýšleli na válku. Tu však nepřátelé obklíčili z nenadání hrad jejich v sobotu před svatým Václavem, ano i v sám den sváteční v obléhání bojovně pokračovali, svěcení svátku

Aventin s klášterem sv. Alexia v Římě.

996. sobě nevšímajíce. Když pak nepřátelé slezše zdi do hradu vnikli, tu bratří svatého muže, ač udatní byli ve válce a nezvyklí opouštěti místo, přece k radě kněze Radly malomocnou zbraň zahodili a do kostela se utekli. Uvěřivše však nepřátelům, kteří lstivě jim dali naději zachovati život, dobrovolně vyšli z chrámu; jakmile však v rukou nepřátel se ocitli, bez slitování byli porubáni.

Domnívaje se podle zločinů těchto, že mu přístup do vlasti jest zamezen, zajel Vojtěch k vévodě polskému Boleslavovi, nevěda si rady. Odtud pak posly vyslal k lidu sobě svěřenému, aby otázali se, chtějí-li jej přijmouti. Zatím čekal u vévody na návrat poslův. Tito navrátivše se, zvěstovali poselství plné potupy. »Pěkně přicházíš,« vzkazovali, »biskup k lidu nejednou zavrženému. Divná věc! Přicházíš dobrovolně

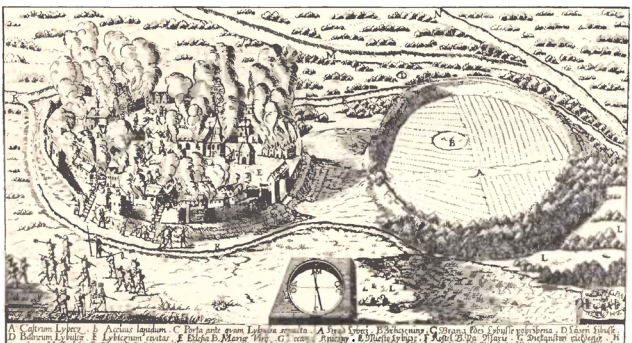

Libice z Boleluckého »Rosa Boemica« 1668.

k lidu ty, jehož musili jsme vždy proti vůli jeho volati a držeti. Víme, co zamýšlíš, člověče! Nechceme tě dokonce; pro tebe není místa v národě tvém, kterýž chceš pomstíti vraždu bratří svých.« Přijímaje on zvěst o svém zavržení i potupě, neméně se těšil než lidé, kteří proti svému očekávání příjemná slova a vzdávanou sobě úctu přijímají. »Bože,« pravil, »zlomil jsi pouta má! Čekal jsem na to, přál jsem si toho. Odstraněno jest nebezpečí mé. Jakže? Do očí mi praví, že mne nechtí? Kterak mohu spravovati toto stádo? Chvála Bohu! nebojím se více, že budu kdy nucen vrátiti se zpět. Hle, ti, kteří dříve pohanskými skutky k útěku mne přinutili, veřejně praví: nechceme tě!«

Biskupa tedy prostého závazků v bouřlivé té době pojala touha, již vezdy v srdci svém zahříval, — po krásném mučednictví. I počal v srdci svém uvažovati, měl-li by ke krutým Luticům se odebrati, či k surovým Prusům. V rozpačitosti své konečně se rozhodl, poněvadž země tato ležela nejblíže a Boleslavovi známa byla, že půjde do

PRUSKA válčit proti bohům a modlám, a zaorat pluhem Božím do nevzdělaných národů. 996.
Dva soudruhy, jež považoval za udatnější k svatému boji a způsobilejší k nesení evangelia,
přibral si na cestu za průvodce. Vévodu Boleslava, který vroucně jej miloval, požádal 997.
za pomoc, aby ho hleděl po lodi dopraviti do země Pruské, kde chtěl vyhledávati duše
bloudící. Vyplnil kníže žádosť svatého muže; neboť ačkoli velmi si přál, aby u něho
zůstal, přec netroufal si protiviti se svatému jeho úmyslu. I dal mu tedy loď a pro
jistotu cesty vyzbrojil ji třiceti vojíny. Po několika dnech přistála loď u města GDANSKA.
Jelikož milost Boží příchodu jeho přála, dali se zde velcí zástupové lidí pokřtíti. Zde
slouže mši svatou, Otci obětoval Krista, jemuž po nedlouhém čase sama sebe obětovati měl.

Druhého potom dne rozloučiv se se všemi vsedl na loď a vypluv na moře, zmizel
z očí jejich, aby se nevrátil více. Plaviv se velmi rychle, po několika dnech na břeh
vystoupil, loď pak s ozbrojenými strážci vrátila se nazpět. Sám ale poděkovav plavcům
zůstal tam s dvěma průvodci, z nichž jeden byl kněz BENEDIKT, druhý milovaný a od
mladosti jej provázející bratr GAUDENTIUS.

Zde s velikou důvěrou křesťanství kážíce, vstoupili na malý ostrov, kolem něhož
tekla řeka. I přišli majitelé místa toho a pěstmi zahnali je. Jeden pak popadl veslo
lodičky a přiblíživ se k biskupovi, an právě žalmy z knihy předčítal, prudkou ránu mezi
lopatky mu zasadil. Než světec přijal utrpení to se srdečnou radostí. I přešed na druhou
stranu řeky ostal tam přes celý den.

Když pak se šeřilo k večeru, pán jedné vsi Božího reka Vojtěcha přivésti dal
k sobě. I sešla se odevšad divá luza, a kterak s ním naloží, se sběsilým povykem
očekávala. Tu svatý Vojtěch byv tázán, kdo a odkud jest a za jakým účelem tam
přišel, přívětivým hlasem takovou dal odpověď: »Jsem rodem Slovan, jménem Vojtěch,
stavem mnich, posvěcením druhdy biskup, nyní ale z povinnosti váš apoštol. Účelem
cesty naší jest spása vaše, abyste zanechavše model hluchých a němých poznali stvořitele
svého, jenž jediný jest Bůh a kromě něhož není Boha jiného; abyste věříce ve jméno
jeho život měli a ve stanech nepomíjejících odměnu radostí nebeských přijmouti zasloužili.«
Tak svatý Vojtěch. Oni však horšíce se již dlouho a s povykem velkým slova rouhavá
proti němu pokřikujíce hrozili jemu smrtí. Ihned holemi o zem tlukouce obušky proti
hlavě jeho zdvihali, a hrozně skřípajíce zuby řekli: »Měj si to za velkou odvahu, žes až
sem bez trestu se dostal; a jakož rychlý návrat naději života, tak malé prodlení smrt ti
přinese. Nám a celé říši této, na jejíž hranicích my bydlíme, společný zákon vládne
a jeden řád života; vy pak, kteří máte jiný a neznámý zákon, neodejdete-li této noci,
zítra budete sťati.« V noci pak naloženi byli na loďku, a plavíce se nazpět, pět dní
v jisté vsi pobyli.

Vida bojovník Kristův, že nižádného ovoce duší nedochází, uzavřel jíti kázat proti
hluchým modlám LUTICŮV, kteří sice byli divocí, jichž však jazyk znal. Ale blízko již
bylo, po čem Vojtěch dychtivě prahnul.

Vydav se dne pátého na cestu další, dorazil Vojtěch s průvodci svými v předvečer
sv. Jiří k jakémus hrazenému městu. I vešli do blízkého háje, v němž byla příjemná
pláň. Usednuv na svěží drn řekl Vojtěch soudruhům svým: »Zdá se mi zapodobno,
abychom na této krásné trávě přenocovali a večerní a noční chválu vzdali stvořiteli
světa a bojovníku jeho, a dá-li Bůh, po východu slunce, odslouží ce mši, do města vešli,

997. ku kterému se blížíme.« Ale bratr jeho Radim řekl: »Co jest nám učiniti, jelikož jsme hladovi a umdleni?« »Mlč, bratře,« odpověděl biskup, »netruchli. Bůh postará se o své věrné; po vůli své brzy nasycen budeš péčí Páně.« I popošed od nich a prošed les tolik hub a sladkých bylin přinesl, že všichni s nadbytek rozličných pokrmů radostně se najedli.

Za východu hvězdy jitřní pilně prozpěvoval světec zpěv toho dne předepsaný. Před pátou hodinou sloužil mši sv.; potom sňav pouze kasuli, oblečen ostatním rouchem biskupským, s průvodci svými bez bázně bral se ku městu a zmužile přistoupiv holí svou, jak biskupové činívají, na vrata brány zaklepal a zvolal: »Otevři, vrátný: posel krále slávy chce vejíti; sám král to všech cností, jenž mocí svou řídí nebe a zemi.« I odpověděl strážce města: »Nevpouštíme my ledakoho; ale jdi nazpět a ukaž se na vyčnívajícím nad město náspu, abychom napřed uhlídali, kdo jsi; potom teprv, dovolí-li náčelník, budeš vpuštěn.« I uposlechl slov jeho bojovník Boží a na naznačeném náspu se ukázal. Když byli uzřeli tvář světce Božího, jeden ze strážců strašně vykřikl, a ihned jako podrážděné včely vzbouřeného lidu mužové i ženy, kolik jich tam bylo, se sběhli. Zlí tito lidé obklopivše řadou světce Božího vesměs v udivení se tázali, kdo a odkud jest. Jeden pak z nich, který dříve byl zvěděl, že jest to ten, jenž prý lid potápěním kazí, řekl: »I nás podobně přišel pohubit.« Po těch slovech obořili se pohané na svatého cizince. Hustěji padajíc krupobití neničí osení, než kamení z rukou ozbrojených na hlavu jeho padalo; i neustali v přílišném vzteku dříve, až mitru, jež za klobouk mu sloužila, roztrhali. Zbrocen odevšad krví nepohnutě stoje kázati neustal, až zběsilý lid u kamenování opustila síla.

Dřevěný kříž, který na mučedništi sv. Vojtěchu stával v l. 1822—1834.

Tu vznešený Vojtěch znamenaje, že větší vítězosláva mu jest připravena, ubíral se nazpět. Slavě památku zemřelých odzpěvováním hodinek až k odříkávání modliteb se dostal; zatím zdvihnuv ruku ke krku, šat přes ramena si stáhl. I obrátil se Benedikt, podjáhen jeho, a uzřev osm mužů za sebou spěchati, ihned nábožnému biskupu to oznámil. Ale on líbezně se usmál i nepřestal v započatých modlitbách.

I vyřítil se ze zběsilého zástupu ohnivý SIKKO a máchnuv celou silou velkým oštěpem probodl útroby srdce jeho. Zasadilť jemu jakoby z povinnosti první ránu co kněz model a vůdce spiknutí. Potom přiskočili všichni a zasazujíce mu maně rány hněv svůj vylévali. I vytryskla krev otvory obou boků; on ale modle se stál oči upíraje a ruce vzpínaje k nebesům. Vychrlil se rudý pramen bohatým proudem a po vytažení oštěpů sedm velikých ran se objevilo. Zohavené tělo skleslo na zemi, duše pak vešla do slávy nebeské.

Tak vykrvácev do sídel blahoslavených se dostal a konečně požívá Krista povždy mu nejdražšího. Podstoupil pak smrť svatý a slavný mučedník Kristův Vojtěch v pátek,

dne 23. dubna l. P. 997. Druhové jeho davše se na útěk v úkrytu nejbližšího lesa 997.
hledali spásu.

Nešlechetní vrahové oddělivše svatou hlavu od těla, zabodli ji na vysoký kůl, ostatní pak tělo hodili do řeky. Po tři dny střežil mohutný orel hlavu na kůlu nabodnutou, aby žádný pták jí se nedotknul. I kráčel jakýs pocestný po pěšině podél řeky, kde toto se událo. Spatřiv zabodnutou hlavu, s kůlu ji sňal a v uzlíku svém ukryl; i pospíšil do města Boleslavova jménem HNĚZDNA; předstoupiv pak před knížete celou událost svatého mučedníka, jak byl se dověděl, od počátku do konce vyprávěl a vyňav z uzlíku hlavu, všem ji ukázal. Zbožný Boleslav, naplněn posvátnou úctou, do níž i žal nad smrtí muže Božího se mísil, od pocestného svatou hlavu koupil. Zatím i Prusové, dověděvše se, že ostatkové slavného mučedníka horlivému knížeti jsou vzácni, vzkázali mu po poslech: »Věz, že onen bůh tvůj, kterého jsme zabili, jest u nás. Chceš-li nám dáti velké peníze, ochotni jsme poslati jej tobě.« Byloť svaté tělo po šest dní odpočívalo v řece, do níž je byli hodili, ale sedmého dne připlulo ku břehu, kdež nalezeno jest. Uslyšev to vznešený kníže, zaradoval se velice, vyslal posly své, mezi nimiž byli i Gaudentius a Benedikt, kteří zatím vyvázše z nebezpečí k němu byli přišli, s velikými penězi, aby od Prusů vykoupili svaté tělo. Dověděv se pak Boleslav od předeslaných poslů, že tělo svaté přichází, s nesčíslným průvodem vstříc mu vyšel, i kázal s náležitou poctivostí pochovati je v klášteře jménem TŘEMEŠNÁ. Po nějakém čase, když vznikla válka mezi sousedními pohany a Poláky, boje se vzpomenutý kníže, aby snad nějakou nešťastnou příhodou válečnou tak velikého pokladu nepozbyl, ostatky svaté s velikou slávou přenésti dal do HNĚZDNA, kdež řízením Božím vykvétaly bohatým květem zázrakův.

STAROBYLÉ LEGENDY A ŽIVOTOPISY, z nichž vypravování naše jest sestaveno, jímají zajisté srdce čtenářovo posvátnou poesií, jež z prostých jejich řádků vane. Jsou pak to zejména: I. »UTRPENÍ SV. VOJTĚCHA«, jež sepsal nepochybně jakýsi mnich kláštera Mezříčského v Polsku asi r. 999. II. ŽIVOT SV. VOJTĚCHA, jejž sepsal mnich a později opat kláštera sv. Bonifacia a Alexia v Římě JAN KANAPARIUS († 1004.), klášterní druh sv. Vojtěcha a očitý svědek jeho pobytu Římského. III. »ŽIVOT SV. VOJTĚCHA«, sepsaný arcibiskupem BRUNONEM. Bruno pocházel ze vznešené hraběcí rodiny Saské; narodiv se asi v téže době, jako sv. Vojtěch, navštěvoval spolu s ním školu Magdeburskou. Po vysvěcení stal se kanovníkem při kostele sv. Mořice v Magdeburce, odkudž povolal jej císař Otto III. ke dvoru svému. Doprovodiv císaře r. 996. do Říma, seznámil se v klášteře sv. Bonifacia a Alexia se sv. Vojtěchem. Zatouživ pak i ou po životě klášterním, odebral se r. 997. do kláštera Perejského u Ravenny k sv. Romualdovi, a přijav jméno Bonifacius, stal se mnichem. V klášteře tomto byli milými jeho soudruhy sv. Benedikt a Jan, přední později mučedníci ze sv. »Pěti Bratří«. Touže po koruně mučednické, vyžádal sobě Bruno r. 1002. dovolení, aby směl hlásati evangelium pohanům. Papež Silvestr II. svolil k tomu ochotně, i propůjčil jemu hodnost arcibiskupa oněch národů, jež na víru obrátí. I působil horlivý následovník sv. Vojtěcha v Uhrách (do r. 1007.), později nějaký čas i mezi Pečeněgy u Černého moře, odkudž r. 1008. odebral se do Polska a posléze do PRUS, kdež byl jat a sťat dne 14. února 1009. — Veškery tyto životopisy latinsky psané uveřejněny jsou v »PRAMENECH DĚJIN ČESKÝCH« I. spolu s českým překladem JOS. TRUHLÁŘE, jehož jsme užili.

II.

HROB A OSTATKY SV. VOJTĚCHA.

Ke hrobu sv. Vojtěcha ve HNĚZDNĚ hojně bylo putováno. Nejznamenitějším poutníkem byl zajisté císař OTTO III., jenž sv. Vojtěcha, pokud žil, míval za důvěrného rádce a milého soudruha při skutcích pobožných. Když byl Otto v Římě do těžké nemoci upadl, takže lékaři již úplně se vzdali naděje v jeho uzdravení, vzýval císař s důvěrou milého svého přítele-mučedníka, i učinil slib, zachrání li jej mocnou svojí přímluvou u Boha, že chce osobně hrob jeho navštíviti. A když pak skutečně za nedlouho nabyl úplného zdraví, připutoval vznešený asketa v královském purpuru r. 1000. k hrobu sv. Vojtěcha do Hnězdna. Polský BOLESLAV CHRABRÝ přijal jej s okázalostí a slávou velikou,

Vnitřek chrámu sv. Bartoloměje druhdy sv. Vojtěcha na Tiberském ostrově v Římě.

vystlav mu cestu baldachiny, aksamitem a rozličnými hedvábnými okrasami na dvě míle před Hnězdnem až do chrámu k hrobu sv. Vojtěcha. Mezi přemnohými skvělými dary daroval pak kníže císaři ramě sv. Vojtěcha. Posvátnou relikvii tuto císař nade všechny skvosty nejradčji přijal a uložil ji ve chrámě, jejž r. 1001. na počest sv. Vojtěcha na Tiberském ostrově v Římě zbudoval.

Avšak ani ostatní tělo světcovo ve Hnězdně nezůstalo. Když se byli Čechové za vítězné výpravy své do Polska pod statečným knížetem BŘETISLAVEM I. r. 1039. Hnězdna bez boje zmocnili, ihned s velikou radostí do chrámu P. Marie spěchali, kde odpočíval nejvzácnější pro ně poklad, totiž tělo svatého jejich krajana. Nedbajíce nižádné kořisti, toho jediné žádali, aby jim dány byly vzácné pozůstatky

svatého těla. V netrpělivé touze své chystali se ohniví bojovníci již již rozbořiti oltář, v němž sv. Vojtěch byl pochován. Ale Pražský biskup ŠEBÍŘ, jenž též při vojsku dlel, zadržel ještě v čas prudké vojiny a prohlásil, že nedopustí, aby dříve tělo sv. mučedníka z hrobu vyzvedli, dokud neodřeknou se oněch nepravostí, jimiž druhdy oni i předkové jejich sv. Vojtěcha zarmucovali. I vydal kníže Břetislav přísné zákony proti zlořádům těm, celé pak vojsko přisahou se zavázalo, že věrně držeti se bude víry křesťanské. Po tři dny pak trvali všichni na modlitbách, postíce se a za odpuštění prosíce. Pak teprve jal se biskup Šebíř za zpěvu žalmův zvolna bořiti nahrobek, až objevila se rakev. Veliké bylo pohnutí přítomných, když spatřili tělo sv. mučedníka; kníže Břetislav hojně prolévaje slzy radosti, takto hlasitě se modlil: »Ó mučedníče Kristův, svatý Vojtěše! jenž jsi měl s námi vždy a všude slitování, hleď na nás s obvyklou dobrotou nyní, buď nám hříšníkům milostiv a nezazli nám, že ostatky tvé, ač hříšni jsme, k tvému druhdy sídlu do Prahy doneseme!« Potom kníže a biskup svaté tělo z hrobu vyzdvihli a pokryvše hedvábím položili na oltář, aby je lid uctivati mohl. Když pak nastoupilo vojsko české pochod zpatečni, odnášelo s sebou mezi nesčíslnou kořistí i tělo sv. Vojtěcha, jež pokládalo za kořisť nejcennější. Dne 24. srpna r. 1039. dorazilo vítězné vojsko ku Praze. Kníže nařídil, aby položilo se zatím před městem táborem a připravilo se řádně k slavnému PŘENESENÍ SV. OSTATKŮ na hrad Pražský. Když pak po několika dnech přípravy byly skončeny, vykonáno bylo dne 1. září přenesení s nevídanou slávou a nádherou. Byl to v pravdě průvod triumfální, v jehož čele kráčel kníže Břetislav a biskup Šebíř, nesouce na ramenou svých v nádherné skříni ostatky sv. Vojtěcha. Za nimi pak ubíral se nesčíslný zástup kněžstva, vojínův i zajatců válečných.

Kostel (druhdy sv. Vojtěchu zasvěcený) na Tiberském ostrově v Římě.

Tělo sv. Vojtěcha uloženo bylo VE STAREM CHRÁMĚ SV. VÍTA, který ještě za vévody Václava v podobě rotundy vystavěn byl; avšak brzy potom byla z rozkazu BŘETISLAVOVA zbudována bezprostředně u samého kostela Svatovítského, téměř v jeho předsíni, malá kaple, do které pak tělo sv. mučedníka bylo přeneseno. Ježto však obě tyto svatyně byly příliš malé, dal je Spytihněv II. r. 1060. sbořiti a jal se budovati nový kostel, jenž dostavěn byl teprve za VRATISLAVA II. V nové této svatyni byla pro hrob sv. Vojtěcha zřízena zvláštní kaple. Zhoubným požárem zničen byl nový kostel r. 1090.; byl však zase rychle zbudován, takže již r. 1096. vysvěcen býti mohl. Hrob sv. Vojtěcha byl tehdáž ovšem rovněž opraven, a později (r. 1129.) dal jej Pražský arcibiskup MENHART bohatě ozdobiti, vynaloživ k tomu mnoho zlata, stříbra a křišťálův. Za obléhání Prahy r. 1142. vyhořel opětně chrám Svatovítský; ostatky sv. Vojtěcha byly však v ssutinách nalezeny bez porušení a ponechany na svém místě v obnovené hrobce. Biskup Pražský JAN Z DRAŽIC dal r. 1305. hrobku sv. Vojtěcha na své útraty velmi bohatě a nádherně okrášliti stříbrným plechem. Když za panování Karla IV. počato bylo r. 1344. se stavbou nynějšího chrámu Svatovítského, a starší chrám po několika letech rozbourán býti měl, pečovali KAREL IV. a arcibiskup ARNOŠT bedlivě o to, aby svaté ostatky v tomto chrámě uložené ke zkáze nepřišly, nýbrž pro budoucí chrám zachovány byly. Takž dal r. 1346. arcibiskup Arnošt u přítomnosti Karla IV. i hrobku sv. Vojtěcha otevříti a ohledal ostatky v ní uložené. Nicméně zůstaly ostatky sv. Vojtěcha ve starém chrámě ještě padesáte let, až teprve r. 1396. v den sv. Vojtěcha přeneseny byly DO PROSTŘED NOVÉHO CHRÁMU, a uloženy do vyzděného hrobu, nad nímž zbudována byla mramorová tumba. Při strašlivém požáru r. 1541. vyhořela také ona část chrámu Svatovítského, kde hrobka sv. Vojtěcha stála; vlastní hrob sv. Vojtěcha zůstal bez porušení, toliko svrchní kamenná tumba v ohni popraskala. Když pak po požáru kůr chrámu Svatovítského na západní straně prozatímní zdí byl uzavřen, octl se hrob sv. Vojtěcha vně chrámu uprostřed zřícenin chrámové lodi. I byla nad ním r. 1576. vystavěna KAPLE, která r. 1637. a potom zase r. 1717. byla opravena. Byla to desetihranná podlouhlá svatyňka s hrotitou střechou, na jejímž vrcholku nalézal se ze železa kutý kříž. Zevnější stěny výklenky opatřené ozdobeny byly obrazy sv. patronů českých a rozličnými allegoriemi, hesly i nápisy k jejich poctě — vesměs nepatrné ceny umělecké. Uvnitř nalézala se u zdi východní zmíněná kamenná tumba, na níž stála dřevěná prázdná rakev baroková. Před tumbou na podezdívce stával malý

oltář s obrazem P. Marie na plechu malovaným. V den sv. Vojtěcha býval oltář zdobíván, a starobylé stříbrné poprsí světcovo z pokladu Svatovítského naň stavíváno. R. 1880. postoupila novostavba chrámu Svatovítského tou měrou, že nastala potřeba, aby kaple sv. Vojtěcha byla odstraněna. Dříve než s bouráním bylo započato, musil býti ovšem především hrob sv. Vojtěcha rozebrán, aby ostatky do chrámu přeneseny býti mohly. S napjetím očekáváno bylo, budou-li nalezeny svaté ostatky. Nevědělo se ani, kde vlastně se nalézají: zdaž v mramorové tumbě či v nějaké snad hrobce pod ní. Když kamenná tumba byla odstraněna, objevilo se ve dlažbě šest dlouhých podél sebe položených pískovcových kamenů, z kterých již souditi se dalo, že víkem nějakou hrobku přikrývají. Dne 15. dubna otevřena byla hrobka ta u přítomnosti kardinála Schwarzenberga a sezvaných vynikajících osobností. Nelíčenou radostí naplněni byli všichni přítomni, když ve hrobce SKUTEČNĚ NALEZENY BYLY OSTATKY velikého našeho světce. Spočívaly v olověné skřínce, vložené do větší dřevěné plechem pobité rakve tvaru středověkých relikviářů se střechou sedlovou. Olověná skřínka ovázána byla stužkou, na které visela pečeť arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Pod páskou a pečetí touto ležely na skříni dvě podlouhlé olověné desky s vyrytými nápisy; na jedné z nich podává arcibiskup Arnošt zprávu o tom, že r. 1346. otevřel hrob sv. Vojtěcha a že nalezl v něm při ostatcích list, jenž svědčil, že jsou to ostatky sv. Vojtěcha, na druhé desce pak zaznamenána jest zpráva o přenesení ostatků ze starého kostela do nového chrámu Svatovítského r. 1396. Znovu nalezený převzácný tento poklad byl ve slavném průvodu přenesen z kaple Svatovojtěšské do chrámu SVATOVÍTSKÉHO, a tu v kapli SVATOJANSKÉ v oltářním stole, skleněnými dvířky opatřeném, uložen. Při jubilejní slavnosti letošní přeneseny budou ostatky sv. biskupa našeho do kaple PERNŠTÝNSKÉ, a tu v původní skříni na novém oltáři pod baldachýnem umístěny; na oltáři stati bude starobylé stříbrné poprsí světcovo. Stěny kaple té ozdobeny byly již před několika léty freskovými malbami ze života sv. Vojtěcha od FR. SEQUENSE (viz níže v oddílu »Ikonografie sv. Vojtěcha«). Až pak bude chrám Svatovítský dobudován, uloženy budou ostatky sv. Vojtěcha opět ve hrobě, v němž byly nalezeny.

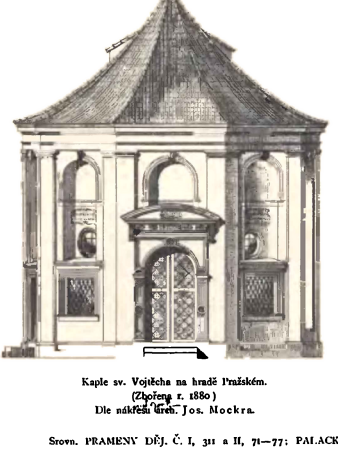

Kaple sv. Vojtěcha na hradě Pražském.
(Zbořena r. 1880)
Dle náčrtu hrab. Jos. Mockra.

Srovn. PRAMENY DĚJ. Č. I, 311 a II, 71—77; PALACKÝ-RIEGER I, 156; JAN KŘ. VOTKA, Sv. Vojtěcha hrob a ostatky na hradě Pražském 1880; F. J. LEHNER, Hrob a ostatky sv. Vojtěcha (Method 1880, str. 37—46); DR. JOS. SCHINDLER, Ostatky sv. Vojtěcha (Časopis kat. duch. 1880, č. 3. a 4.; EKERT, Posv. místa, I, 60.

Menší částky ostatkův sv. Vojtěcha chovají se odedávna ve DVOU RELIKVIÁŘÍCH SVATOVÍTSKÉHO DÓMU. Relikviáře ty jsou znamenité umělecké kusy, i zasluhují bedlivého povšimnutí.

Jest to především HERMA ze stříbra tepaná, představující POPRSÍ SV. VOJTĚCHA (viz list 1.). Takovýchto poprsí užívalo se ve středověku s oblibou jako relikviářů; říkalo se jim »CAPITA« nebo »HERMAE«. Relikvie uloženy byly buď uvnitř poprsí samého, anebo v medaillonu křišťálovým víčkem opatřeném a na prsou sochy upevněném. Inventář pokladu Svatovítského z r. 1387. vykazuje takových poprsí 25, avšak nezachovalo se z nich ani jediné. Pět stříbrných poprsí: sv. Ludmily, sv. Václava, sv. Vojtěcha, sv. Víta a sv. Anny, jež nyní v pokladu Svatovítském spatřujeme, vzniklo vesměs ve stol. XV., za času

krále Vladislava. Prvá čtyři z nich nosívali při korunovaci českých králů hlavní faráři Pražští. HERMA SV. VOJTĚCHA (63 *cm* vys.), dole elipsovitou deskou (42 *cm* v průměru měřící) zakončená, spočívá na třech malých (10 *cm* vys.) soškách litých a ciselovaných, jež představují anděly na jednom kolenu klečící a oděné v podkasané alby, jeli v pěkných záhybech dolů splývají. Výrazná, asketicky vyhublá tvář světcova jest výtečně modelována, jmenovitě svraštělá kůže tváří a v partii vůkol úst mistrně jest podána. Věnec krátkých zlacených vlasů lemuje nízké široké čelo. Asketismus akcentován jest i v modelaci krku, kde chrupavkovité kroužky průdušnice zřetelně vynikají. Hlava pokryta jest vysokou mitrou stříbrnou, jež jest velice vkusně ozdobena. Kolem spodního okraje a pak středem vzhůru až k vrcholu táhne se široký hladký pás řídce drahokamy a malými růžicemi posázený. Segmentové okraje mitry ve špici se sbíhající ozdobeny jsou ušlechtilým větvovím gotickým. Na špici spočívá v jemném listoví malé jablíčko (»pomellum«). Vnitřní strany trojhranných plochých polí mitry okrášleny jsou jemně vytepaným ornamentem. Mitra tato, opatřena jsouc vzadu malými šarnýry, dá se nazad odklopiti, i tvoří vlastně víko duté schránky ve hlavě, v níž nepochybně chovány bývaly ostatky světcovy. Kolem krku vine se řasnaté humerale, jež po způsobu středověkém ozdobeno jest vzadu tak zv. »plagou« či »parurou«, t. j. podélným pásem, jenž v našem případě jest pozlacen, drahokamy i stříbrnými růžicemi posázen a jemným okrajovým ornamentem olemován (na obraze našem viditelny jsou pouze oba konce jeho). Na prsou, v prosté obdélné schránce, kolem níž několik barevných skel jest zasazeno, spočívá pod sklem částečka ostatků sv. Vojtěcha. Na poprsí zavěšen jest na nepěkném mosazném řetězu pektorální kříž otvírací, na jehož přední straně nalézá se tělo Ukřižovaného, vzadu pak pěkně vyryté větvoví z kmene vyrůstající. Netřeba ani připomínati, že kříž tento nenáleží k původní ozdobě stříbrného poprsí.

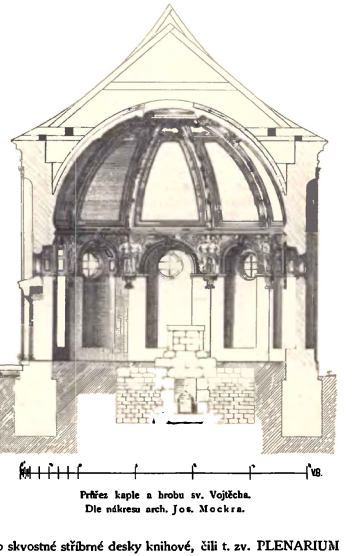

Průřez kaple a hrobu sv. Vojtěcha.
Dle nákresu arch. Jos. Mockra.

Srovn. TOM. JAN PEŠINA, Phosphorus septicornis, 484, 499: AMBROS, Der Dom zu Prag 320; METHOD IL (1876) str. 45; VOTKA o. c. 547.

Zcela jiné podoby jest druhý relikviář Svatovítský, v němž uložena jest část ostatků sv. Vojtěcha. Jest to relikviář upravený na způsob skvostné stříbrné desky knihové, čili t. zv. PLENARIUM (viz list 2.). Názvem tímto »PLENARIUM« či »PLENARIUS« (sc. liber) označovány byly prvotně knihy, jež v jediném svazku obsahovaly »úplný« (»plenus«) souhrn liturgických formulářů a posvátných textů, jichž jinak obyčejně v jednotlivých svazečcích o sobě se užívalo. Plenaria bývala ozdobována skvostnými, ostatky svatých opatřenými deskami, na něž později přenesen byl onen název, jenž jim zůstal i pak, když desky takové nebyly zhotovovány k vazbě knih, nýbrž jakožto zcela samostatné schránky ostatkové. Také naše plenarium nebylo asi deskou nějaké knihy, nýbrž zhotoveno bylo jen za tím účelem, aby bylo schránkou sv. ostatkům. Nápis, gotickou minuskulí na šikmě sříznutých hranách jeho provedený, udává nam dobu vzniku, jakož i původce a dárce jeho. Zní takto: »Anno Dni M°CCCC°LX°V° feria tertia post festum Scti Laurencii complectum est hoc opus sumptibus] Hanusen de Kolovrath et Zbiroh ad laudem et ad honorem omnipotentis Dei et ejus genitricis Virginis Mariae et omnium Sanctorum atque [illorum] sanctorum,

quorum reliquiae hic continentur. Quibus sit honor, virtus et gloria in saecula saeculorum. Amen. Per me Martinum aurifabrum domini.« Zhotovil je tedy r. 1465. královský zlatník MARTIN. Náklad na dílo to vedl HANUŠ Z KOLOVRAT, horlivý katolický velmož, jenž ovdověv, s povolením papežským r. 1467. na kněze byl vysvěcen, a stal se za nedlouho proboštem kapituly Svatovítské a administrátorem osiřelého arcibiskupského stolce (1469.), kterýžto úřad zastával až do smrti své r. 1483. Skvostný stříbrný plenarius, v pokladu dómu Svatovítském uložený, jest dosud svědkem štědrosti znamenitého tohoto muže. Uprostřed střední obdélníkové plochy (20 *cm* šir., 30 *cm* vys.), dvojím točeným drátem obklíčené, jest schranka s částečkou sv. kříže. Polokruhové segmenty ke stranám schránky té přiléhající ozdobeny jsou na obvodu drahokamy, uvnitř pak něžnými kvítky, jejichž ladně prohnuté stvoly jakož i veškery kontury provedeny jsou z jemného filigranového drátu, spočívajícího v modrém a zeleném smaltu základním; lupénky kvítků jsou z bílého smaltu, střední terče jejich ze smaltu červeného. Ve čtyřech rozích střední části jsou čtyři růžicovité skupiny drahokamů s velikými záhnědami uprostřed. Ještě bohatěji ozdoben jest rámec plenaria (8·5 *cm* šir.). Ve čtyřech rozích jsou kruhové schránky na ostatky; uprostřed hořejší části jest kosočtverečná schránka s ostatky sv. Víta. Uprostřed dolejší části rámce nalézá se červenobílá orlice, znak Kolovratův, překrásně z bílého a červeného smaltu zhotovená; hlava orlice, spáry, náprsní pás i koruna jsou zlaceny. Uprostřed obou postranních pasů jest po jednom reliefu v perleti řezaném: v levo jest znázorněno stínání sv. Kateřiny, v pravo nalezení dvanáctiletého P. Ježíše v chrámě. Mezi jednotlivými schránkami ostatkovými, zmíněnými řezbami a znakem jest vždy po jedné baldachýnové gotické kapličce, v níž stojí drobná soška; baldachýny i sošky jsou pozlaceny. Na hořejší a dolejší části rámce jsou sošky sv. čtyř evangelistů, po levé straně sv. Vít a sv. Vojtěch, po pravé straně sv. Václav a sv. Zikmund. Sv. Vojtěch oděn jest kasulí, na níž puncováním naznačen jest vidlicovitý kříž.

Srovn. WETZER & WELTE K. L. X, 103; PEŠINA o. c. 487—488.

Kromě tělesných ostatků sv. Vojtěcha chová VELECHRÁM SVATOVÍTSKÝ ještě několik PONTIFIKÁLNÍCH ROUCH A OZDOB, jichž sv. Vojtěch užíval. Jsou to zejména: KASULE, MITRA, RUKAVICE, HŘEBEN, DVA PRSTENY, DVA KŘÍŽKY A ZRNKO RŮŽENCOVÉ.

KASULE SV. VOJTĚCHA (viz list 3.) nezachovala se v původním zvonovém svém tvaru, nýbrž přistřižena byla později v nynější formu t. zv. »Boromejskou«. Nyní jest zadní strana kasule 120 *cm* dlouhá a 85 *cm* široká; přední strana 107 *cm* dl. a 65 *cm* šir. Není ozdobena vidlicovitým křížem, jakýž zpravidla spatřujeme na kasulích, aniž okrášlena jest jakýmkoliv jiným vyšíváním, nýbrž ušita jest ze skvostné látky, jež sama sebou již celému rouchu přebohatou jest ozdobou. Ve tmavofialové (Pešina ve Phosphoru dí: »casula PUNICEI coloris«) pozadí hedvábné vetkán jest zlatem (zlatem opředenými hedvábnými nitěmi) bohatý vzorek: v kruhově se zatáčejícím větvoví spatřujeme pěkně stilisovaného ptáka s dlouhým labutovitým krkem a s pozdviženými křídly (viz list 4.). Jest to skvostný výrobek orientálního tkalcovství, jež ve středověku zásobovalo celou Evropu vkusně vzorkovanými svými látkami. Roucho toto obdržel sv. Vojtěch od císaře Otty III.

Srvn. PEŠINA o. c. 507; FRANT. BENEŠ v »Pam. archeol. VII, 261; CH. ROHAULT DE FLEURY, La messe, VII, pag. 134 a tab. DLXXII.; někteří kladou roucho to do XIII. stol.; srv. X. B. MÁDL ve »Zlaté Praze« roč. VIII. (1891) str. 568.

»MITROU SV. VOJTĚCHA« nazývá se nyní obyčejně novější OBAL MITRY PŮVODNÍ (viz list 5.). Obal ten, mající podobu mitry, zhotoven jest z hedvábného aksamitu barvy karminové. Na přední straně vyšita jest perličkami řecká zkrácenina jména »Ježíš«: IHC, na zadní straně pak řecka zkrácenina jména »Kristus« XPC, nad nimiž rozkládá se románský jednoduchý ornament, uprostřed v rovnoramenný kříž vybíhající. Nad křížem i po obou jeho stranách jsou tři šestirohé hvězdice. Dolejší okraj mitry lemuje páska, na níž vyšito jest proplétající se lupení. Uvnitř tohoto obalu zhotoveného asi ve stol. XIII. nachází se vlastní MITRA STARŠÍ lícem do vnitř obrácená. Zhotovena jest z hedvábné látky orientální, ozdobené tmavozeleným vzorkem na hnědočervené půdě (viz list 6.). Vzorek této látky shoduje se tvarem svým celkem úplně se vzorkem, jímž ozdobena jest látka kasule urobené ze slavnostního roucha sv. Václava a rovněž v pokladu Svatovítském chované; liší se od něho však barvou, neboť na kasuli Svatováclavské jest zlatý vzor na hnědočervené půdě. Hlavní motiv vzorku jest páska v mírně prohnutých obloucích osmihran tvořící, pak několikráte rovnoběžně a křížem se zaplétající a v nový osmihran přecházející; uprostřed osmihranu pak symetricky rozloženo jest stylisované listoví, jež do rohů osmihranu hrotitě vybíhá.

Srvn. CHYTIL a BOROVSKÝ, »Výběr um.-přům. předm. z retrosp. výst. 1891, t. I.; BOCK, Gesch. der lit. Gewänder des Mittelalters I, 205; NETHOD (1895), str. 114.; příbuzný vzor kasule Svatováclavské viz v KOULOVĚ díle »Pam. um.-přům.« sev. II., list 31.

Prozatímná hrobní kaple sv. Vojtěcha.
V ochozu chrámu Svatovítského na Hradčanech v Praze.

PONTIFIKÁLNÍ RUKAVICE SV. VOJTĚCHA (viz list 7.), již velice sešlá, sešita jest z částí vystříhaných z jakéhosi tkaniva, jež, majíc vlas nyní již stářím otřelý, nápadnou podobnosť s pletivem jeví. Při dolejším okraji ozdobena jest třemi rovnoběžnými proužky z barevného hedvábí, jež prostičkým ornamentem zlatým jsou vyšity. Uprostřed svrchní strany rukavice jest malá stříbrná, ze šesti polokruhův utvořená destička (tak zv. »MONILE«) s emailovým obrázkem sv. Benedikta. K relikvii této víže se zbožná pověsť tohoto obsahu: Sv. Vojtěch v den pobití bratří svých na Libici sloužil v Římě u přítomnosti papeže mši sv. Při druhém »mementu« pojednou jakoby usnul. Ve stavu tom setrval stoje po celé dvě hodiny. Když jej přítomní probudili a vybízeli, aby ve mši sv. pokračoval, pohřešil světec jednu z rukavic biskupských. Přítomní nadarmo jí hledali. Po mši sv. tázal se papež sv. Vojtěcha, co bylo příčinou jeho spánku, a kterak se státi mohlo, že rukavici ztratil. Tu odvětil světec, že nebyl to spánek, nýbrž že v době té pochovával ve vzdálené vlasti své pět zavražděných bratří svých, a tam že na oltáři Panny Marie rukavici tu zapomněl. I byli vysláni do Čech poslové, kteří se dověděli, že skutečně v onen den a hodinu, kdy sv. Vojtěch v Římě při oltáři usnul, přítomen byl týž světec v kostele, v němž bratři jeho byli pochováváni, a tam že rukavici svoji zanechal. Pověsť tuto, jež v rouše poetickém vyjadřuje dojemnou lásku bratrskou, spojovali předkové naši s rukavicí, která se v pokladu Svatovítském nalézá.

Srvn. BOLELUCKÝ, Rosa Bohemica, 311; PEŠINA, Phosphorus, 472—473; METHOD XXI (1891), 121—123.

Ve staroslavném chrámě sv. Václava ve STARÉ BOLESLAVI chová se rovněž RUKAVICE, jež sv. Vojtěchu se připisuje (viz list 8.). Rukavice sama jest sice prostičká — jsouť to vlastně jen vetché zbytky z ní na novější rukavici našité — za to však dolejší široký okraj její (t. zv. »PRAETEXTA«) ozdoben jest překrásným vyšíváním: ve třech perličkami ovroubených medaillonech vyšita jsou mistrně poprsí Krista P., sv. Petra a sv. Pavla. Jest to opravdu jemná malba jehlou provedená. Způsob vyšívání nasvědčuje tomu, že ozdobný tento pás byl k rukavici Svatovojtěšské přišit teprvé ve stol. XIV.

Srvn. METHOD XXI (1895), str. 115—116; BOLELUCKÝ, Rosa Bohemica, 314, vztahuje k této rukavici onu pověsť, kterou uvedli jsme prvé při podobné relikvii ve chrámu Svatovítském chované.

OBŘADNÍ HŘEBEN SV. VOJTĚCHA (viz list 9.) ze slonové kosti řezaný (12·5 *cm* dlouhý, 11·5 *cm* šir.) opatřen jest dvěma řadami dlouhých zubů, ve střední části pak ozdoben jest na obou stranách vkusným ornamentem románským: na přední straně spatřujeme Beránka Božího v kruhu, jejž drží dva andělé; na zadní straně pak dvě fantastické postavy zvířecí. Ozdobný hřeben náležel druhdy k náčiní pontifikálnímu. Při oblékání pontifikálií česávali jím přísluhující klerikové biskupa, při čemž se biskup, tak jako nyní při umývání rukou a při oblékání jednotlivých pontifikálních rouch, modlíval zvláštní případnou modlitbu. Dle starého pontifikálu Pařížského zněla tato modlitba takto: »Intus exteriusque caput nostrum totumque corpus et mentem meam, Tuus, Domine, purget et mundet Spiritus almus.«

Srvn. CH ROHAULT DE FLEURY o. c. VIII, 167.

Jiné menší památky po sv. Vojtěchu v pokladu chrámu Svatovítského chované jsou: PONTIFIKÁLNÍ PRSTEN s velikým ellipsovitým kamenem zahnědlým, a s nápisem »PAX TECVM« na zlatém obroučku; jiný PRSTEN — prostý toliko zlatý kroužek, s něhož kamének odlomen — jejž někteří za náušnici pokládali; zbytky dvou PONTIFIKÁLNÍCH KŘÍŽŮ, snad spodní jejich částky, beze vší ozdoby, a konečně ZRNKO RŮŽENCOVÉ (ačkoliv ovšem růženec, jakž jej nyní známe, zavedl teprvé na zač. XIII. stol. sv. Dominik, piece již dávno dříve čítali mnichové modlitby, jež odříkávali, na zrnéčkách na šňůře navlečených). Vyobrazení předmětů těchto — ve skutečné velikosti — viz list 9.

Srvn. PEŠINA o. c., pag. 507; FR. BENEŠ l. c. 262.

MEŠNÍ MISKA čili PATENA, chovaná v klášteře BŘEVNOVSKÉM, o níž zbožné podání tvrdí, že náležela kdysi sv. Vojtěchu, hlásí se výzdobou svojí již do doby gotické. Jest možno, že stará patena romanská v době pozdější opatřena byla úpravou gotickou, v níž se nám nyní jeví. Střední prohloubená část ozdobena jest tepaným veraikonem, jejž dva andělé drží. Široká, plochá obruba ozdobena jest svrchu i vezpod puncovaným ornamentem rostlinným a dvojím soustředným nápisem kruhovým při vnějším i vnitřním okraji. Čteme tu v gotické majuskuli: »† Respice mortalis, pro te datur hostia talis: ego immortalis morior, ne tu moriaris; mortem morte domo, ne moriatur homo. † Pro te sum natus, propter te mortificatus.«

Srvn. PAM. ARCHEOL. díl XVII., seš. V. (1897).

Jiná vzácná památka Svatovojtěšská chována byla druhdy v kostele VRBČANSKÉM, totiž KOROUHEV SV. VOJTĚCHA. O ní dočítáme se ve starých letopisech toto: »Kníže Soběslav před bitvou se Sasy (20. února r. 1126.) poslal kaplana svého do vsi, která slove Vrbčané, jemuž byla věc známa, kterýž nalezl na stěně kostela korouhev sv. Vojtěcha biskupa, i zavěšena jest na kopí sv. Václava mučedníka v čas bitvy se Sasy, kdež Bůh jest je porazil.« Nevíme, jakého způsobu byla ona korouhev, a zdaž sám sv. Vojtěch jí užíval, či snad rodina jeho; jisto však jest, že Vrbčany náležely k statkům Slavnikovcův.

Srvn. PRAMENY DĚJIN ČES. II, 204; PALACKÝ-RIEGER, Dějiny, díl I., str. 218; FR. BENEŠ l. c. str. 262; B BERNAU, Plaňany s okolím, str. 92.—95. (s vyobrazením kostela sv. Václava ve Vrbčanech).

V inventáři chrámu Olomúckého z r. 1413. dočítáme se, že v pokladu tohoto velechrámu chovali DŘEVĚNÝ KOFLK SV. VOJTĚCHA, jejž lid »korčak« nazýval.

Viz: BRANDL v »Methodu« XV. str. 117; LEHNER v »Methodu« XIII. str. 28.

Za času Karlova chována byla v chrámu Svatovítském i BERLA SV. VOJTĚCHA, do níž zasaditi kázal Karel IV. část berly sv. Petra, ozdobiv ji nadto zlatem, perlami a drahokamy.

Srv. INTENTÁŘ CHRÁMU SVATOVÍT. z r. 1368.; PEŠINA o. c. 472.

Relief na hřebenu sv. Vojtěcha.

III.

OSTATKY „SVATÝCH PĚTI BRATŘÍ“.

Spolu s ostatky sv. Vojtěcha přeneseny byly z Hnězdna do Prahy také ostatky »SV. PĚTI BRATŘÍ«. Ve slavném onom průvodu z vojenského ležení na hrad Pražský nesli je pospolu opatové klášterů českých. Názvem »sv. pět bratří« nebo »sv. Benedikt s bratřími« označují se krátce sv. mučedníc BENEDIKT, MATOUŠ, JAN, ISÁK a KRISTIN, kteří odedávna požívají v Čechách úcty jakožto spolupatronové království Českého. Známi jsou také pode jménem »PRŮVODČÍ SV. VOJTĚCHA«; název tento však, jak uvidíme, není správný. Nejstarší dějepisec český KOSMAS líčí život a umučení »sv. pěti bratří« asi takto: »Za časů císaře Jindřicha bylo v krajinách Polských šest mnichů a poustevníků, Benedikt, Matouš, Jan, Isák, Křišťan a Barnabáš, v jichžto ústech nebyl nalezen klam ani v rukou jejich zlý skutek . . . Kníže Měšek, uslyšev o svatém jejich životě, přišel k nim s malým průvodem, aby odporučil se do modliteb mužů svatých. A když poznal jejich nuznosť, dal jim velikou hojnosť peněz, totiž měšec plný se sto hřivnami. A vzav od nich bratrství a modliteb společenství, vesel odešel k svému dvoru, snažně je prose, aby jej měli v paměti. Ale oni nevěděli, co by s penězi počali, protože nikdy ničeho takového neměli. I poslali jednoho z bratří, jménem Barnabáše, aby stříbro knížeti vrátil. Když on odešel ke dvoru knížecímu, přitrhla v noci rota zločincův, kteří o daru knížecím se byli dověděli. Ti tedy do kláštera vnikši meče k hrdlům bratří přiložili a pravili: ‚Vše co máte stříbro, to nám ihned dejte. Dobřeť známo jest nám vše, co vám od knížete dáno.‘ Ale oni Boha za svědka se dovolávajíce

řekli: ‚Stříbro, které hledáte, již jest v komoře knížecí, protože nám ho nebylo zapotřebí.‘ Ale zlosynové, nechtíce slovům těm víry dáti, ubohé bratry svázali a po celou noc všelijakými mukami trápili, až je naposledy všecky pojednou mečem usmrtili (11. listop. 1003.)«. Z vypravování Kosmova dovídáme se tedy toliko, že sv. bratří byli POUSTEVNÍKY POLSKÝMI; o jejich poměru k sv. Vojtěchu v kronice Kosmově nenalézáme ničeho. Jakožto druhové sv. Vojtěcha udávají se teprve ve zprávách od XIV. stol. počínajíc. Tak čteme v kronice PULKAVOVÉ: »Byli pak svatí tito mužové kdysi SOUDRUHY SV. VOJTĚCHA, biskupa Pražského, jež týž biskup s sebou přivedl z Říma z kláštera sv. Alexia do Čech, a potom vzal do Polska.« Podobně jako kronika Pulkavova, vydává také KODEX TŘEBOŇSKÝ svatých pět bratří za průvodce sv. Vojtěcha. Rovněž i HÁJEK vypravuje, že sv. Benedikt a jeho soudruzi pocházeli z kláštera sv. Alexia v Římě, a dodává, že sv. Vojtěch uvedl je v Čechách do kláštera sv. Jana na Ostrově (u Davle), v Polsku pak že žili na poušti blíže KAZIMÍŘE. S vypravováním pramenů dosud uvedených shoduje se i ČESKÉ A POLSKÉ PODÁNÍ. Od něho odchyluje se však SV. PETR DAMIANI, jenž v životopise sv. Romualda, jejž r. 1040. napsal, píše v podstatě asi takto: »Když sv. Romuald přebýval na Pereu (ostrově blíže Ravenny), žádal polský král Boleslav císaře Ottu III., aby mu poslal duchovní muže, kteří by lid jeho obrátili na víru. Císař požádal sv. Romualda, aby k tomuto účelu propůjčil některé ze svých mnichů. Sv. opat nechtěje něco takového poručiti, dal všem svým mnichům na vůli buď zůstati, buď odejíti. Když tedy císař s prosbou svojí k mnichům samým se obrátil, nabídli se mu toliko dva, JAN a BENEDIKT. Tito tedy šli k Boleslavovi, a nejprve zůstali na poušti jsouce od něho vyživováni, a hleděli se namáhavě naučiti slovanskému jazyku. Sedmého roku, když již řeči slovanské dokonale byli mocni, poslali do Říma jednoho mnicha žádat nejvyššího biskupa za dovolení, aby směli kázati. Boleslav, chtěje přijati korunu svého království z autority Římské, žádal úsilovně na jmenovaných ctihodných mužích, aby oni sami mnoho jeho darů papeži donesli a korunu jemu od Stolice apoštolské nazpět přinesli. Kteřížto odepírajíce kralovské prosbě pravili: ‚My jsouce členy posvátného řádu, nesmíme se zabývati světskými záležitostmi,‘ a tak opustivše krále navrátili se do své cely. Tu někteří z domácích krále, znajíce jeho úmysl, avšak nevědouce, co svatí mužové odpověděli, domnívali se, že odnesli s sebou do své cely mnoho zlata, které měli donésti papeži. I přepadli v noci mnichy a... mečem je zavraždili, chýži jejich pak chtěli zapáliti...« Polští kronikáři DLUGOSZ a MIECHOWSKI sloučili starobylé podání polské s údaji sv. Petra Dam., dodávajíce, že Boleslav vykázal jim k obývání poušť nedaleko KAZIMÍŘE ve Větší Polsce, a že k Janu a Benediktovi přidružili se později ještě čtyři bratří rodem Polané: Matouš, Isák, Kristin a Barnabáš. DOBNER dává vypravování sv. Petra Dam. přednost před obyčejným podáním. A dnes můžeme směle říci, že sv. Petr Dam. podává o tak řečených »sv. pěti bratřích« v hlavních rysech historickou pravdu, neboť jeho vypravování srovnává se v podstatě s nejstarším životopisem těchto sv. mučedníků, jejž SV. BRUNO byl napsal, a jenž teprvé r. 1882. byl nalezen. Jádro vypravování Brunonova jest následující: »SV. BENEDIKT pocházel

Umučení sv. pěti Bratří.
Rytina na relikviáři Svatovítském.

z Beneventa, města v Neapolsku. Stráviv svatě mládí své vstoupil do kláštera sv. Salvátora poblíž sopky Vesuvu ležícího, později pak přidružil se k sv. Romualdovi, jenž nový řád byl založil. Císař Otto, maje na mysli poslati do slovanské země horlivé bratry z řádu sv. Romualda, aby v nějakém tichém lese, v křesťanské zemi a na pokraji pohanů klášter založili, vyžádal si, aby BENEDIKT a neméně ctnostný mnich JAN do slovanské země byli vysláni. Císař s velikou péčí a láskou opatřil jim vše potřebné na cestu. Putovali tedy za Alpy, až po velikém namáhání vstoupili do země Polanův, jejichž kníže Boleslav přijal služebníky Boží co nejsrdečněji, vystavěl jim v tiché poušti příbytek a uděloval jim ochotně, čeho k živobytí jest třeba. Po nějakém čase vydal se sv. Benedikt na cestu do Říma, aby sobě tam od papeže vyžádal dovolení k hlásání víry křesťanské pohanům; toužilť již velice po koruně mučednické. Kníže dal mu deset liber stříbra, aby mohl dalekou tu cestu vykonati. Světec došel až do PRAHY, avšak zuřící tehdáž rozbroje válečné činily další cestu tak nejistou, že sv. poutník k radě Boleslavově od další cesty upustil a s nepořízenou k bratru svému Janovi se vrátil. Nicméně však poslal jednoho bratra do Říma získat apoštolského dovolení, a netrpělivě návrat jeho očekával. Pod vedením Benedikta a Jana přebývali na poušti dva jiní pokrevní bratři, ISÁK a MATOUŠ, pocházející ze země slovanské. Zatím nějací bezbožní loupežníci, kteří věděli, že Boleslav služebníkům Božím deset liber stříbra daroval, umluvili se, chtějíce jim je vzíti, že za temné noci mnichy přepadnou, zabijí a peníze mezi sebou rozdělí. Oněch peněz však v příbytku mnichů již nebylo, neboť Benedikt po nezdařené cestě dal je knížeti navrátiti. Loupežníci provedli zlý svůj úmysl a povraždili oněch čtvero bratří a spolu s nimi i bratra KRISTINA, jejich kuchaře...« Z tohoto životopisu, jejž napsal sv. Bruno, jakož i ze životopisu sepsaného sv. Petrem Dam. jde na jevo, že SV. BENEDIKT A JEHO SPOLUBRATŘÍ SOUDRUHY A PRŮVODCI SV. VOJTĚCHA NEBYLI. Jenom STEJNÉ JMÉNO »Benedikta kněze«, skutečného průvodce a svědka mučednické smrti sv. Vojtěcha a »Benedikta, žáka sv. Romualda«, jakož i SPOLEČNÉ PŘENESENÍ OSTATKŮ sv. Vojtěcha a sv. pěti bratří z Hnězdna do Prahy daly podnět k domněnce, že sv. Benedikt s bratřími byli průvodčími sv. Vojtěcha. Než jakési příbuzenství mezi sv. Vojtěchem a mezi sv. Benediktem a jeho soudruhy bylo přece: MÍLITI SV. BRATŘÍ BÝTI NÁSTUPCI A POKRAČOVATELI V APOŠTOLSKÉM DÍLE SV. VOJTĚCHA MEZI SLOVANY A PRUSY.

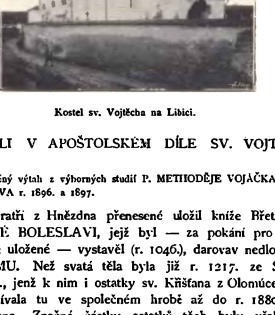

Kostel sv. Vojtěcha na Libici.

Ve stati této podán jest stručný výtah z výborných studií P. METHODĚJE VOJÁČKA O. S. B., uveřejněných v ČASOPISE KATOLICKÉHO DUCHOVENSTVA r. 1896. a 1897.

OSTATKY sv. pěti bratří z Hnězdna přenesené uložil kníže Břetislav v novém kollegiátním chrámu sv. Václava ve STARÉ BOLESLAVI, jejž byl — za pokání pro odnesení svatých ostatkův z Polsky, apoštolskou stolicí mu uložené — vystavěl (r. 1046.), darovav nedlouho potom svaté tělo bratra Křišťana kostelu OLOMÚCKÉMU. Než svatá těla byla již r. 1217. ze St. Boleslavi přenesena do PRAHY, kdež byla Karlem IV., jenž k nim i ostatky sv. Křišťana z Olomúce převézti dal, podle ostatků sv. Vojtěcha uložena, a odpočívala tu ve společném hrobě až do r. 1880., kdy v něm byla spolu s ostatky sv. Vojtěcha nalezena. Značné částky ostatků těch byly však ode dávna chovany ve zvláštním relikviáři, aby k veřejnému uctívání vystavovány býti mohly. Pro tyto sv. ostatky zhotoviti dal r. 1617. nejvyšší kancléř ZDENĚK POPEL Z LOBKOVIC spolu s manželkou svojí POLYXENOU velikou STŘÍBRNOU SKŘÍŇKU (viz list 10.). Obdélníková strana přední schránky této jest v dolejší třetině své plochy ozdobena krásně tepanými postavami sv. pěti bratří, v hořejší pak části rozčlánkována jest pěti pilířky s pěknými hlavicemi v patero zasklených oddělení, v nichž uloženy jsou relikvie ovinuté umělým věncovím. Nahoře zakončena jest přední strana vkusným plochým ornamentem prolamovaným. Prostě profilovaný široký podstavec nese dva znaky dárců svých. Zadní stranu tvoří

Břevnov, klášter sv. Vojtěcha.

stříbrna deska, na níž mistrně vyryto jest umučení sv. pěti bratří. Zvláště skupina v pravém rohu rytiny umístěná vyniká bohatou komposicí a správnou kresbou. Pod rytinou touto zříme nápis: »Dum Benedictinis Romae stipendia signis Diva merent, patrium quà stat Alexis opus, Matthaeus, Benedictus, Isac, Christinus, Joannes, ad sacra Brumovium claustra (979) vocantur, eunt. — — Praesuli Adalberto hinc comites petiere Polonos (994), Martyriumque fera promeruere nece (1004), Bretslaus Pragano tulit (1039) ossa: Polyxena et Heros Sdenco novant (1617) pretio, tu venerare genu.«

IV.

RODIŠTĚ SV. VOJTĚCHA

a místa přítomnosti i působením jeho posvěcená.

V rozsáhlé rovině, bujnými listnatými lesy a lukami pokryté, leží na pravém břehu řeky Cidliny nedaleko ústí jejího do Labe přívětivá ves LIBICE, RODIŠTĚ SV. VOJTĚCHA. Od nynější Libice na západ patrno jest nepravidelně okrouhlé hradiště, obehnané hliněným valem, jenž trávníkem a ovocnými stromy jest porostlý; v hradišti samém jsou nyní pole, jež »na hradě« se nazývají. Z nalezených tu zuhelnatělých dubových trámců lze souditi, že hradby na valech bývaly dřevěné. Také ostatní stavení hradní byla nepochybně dřevěná; toliko základy jejich byly snad zděné; zachovalyť se tu zbytky hrubého zdiva. Avšak v tomto hradě sídlívali Slavníkovci dle všeho jen v dobách pohanských; nedlouho po tom, když přijali křest, opustili nepochybně staré sídlo své a zbudovali NOVÝ HRAD v místech, kde nynější vesnice se rozkládá, jakož dosud o tom svědčí zbytky valů a příkopů. Tento hrad měl asi uspořádání následující: západní branou přicházelo se na veliké náhradí, na jehož východní straně stál KOSTEL P. MARIE (r. 1825. ve farní budovu přestavěný), a na straně jižní panský příbytek asi na témž místě, jež tradice skutečně za rodiště sv. Vojtěcha označuje, totiž tam, kde stojí statek čís. 3. Za tímto prvým náhradím dále k východu rozkládalo se náhradí menší u někdejšího KOSTELA SV. JIŘÍ, na jehož místě nyní KOSTEL SV. VOJTĚCHA stojí; odtud pak

»Vojtěška« v Břevnově.

vedla cesta k nedaleké bráně východní. Topografii tuto vylíčenou dosti dobře sledovati lze na náčrtku Libice, jejž Bolelucký do díla svého »Rosa Bočmica« byl vložil, a jehož reprodukci na str. 10. jsme podali. Nynější LIBICKÝ KOSTEL SV. VOJTĚCHA skládá se z gotického presbytáře asi ve stol. XIV. zbudovaného a z neslohové lodi, kteráž s věží přistavěna byla po požáru v r. 1832. Hlavní oltář zdobí slušný obraz FRT. MAŠKA z r. 1836. (viz o něm níže v oddíle »Ikonografie«). V sakristii, krásnou křížovou klenbou a dvěma gotickými okénky opatřené, nalézá se pod dlažbou bývalá krypta, snad bývalý hrob bratří sv. Vojtěcha, jichž těla později (r. 1216.) k sv. Jiří na hrad Pražský byla převezena. Bolelucký viděl v sakristii Libické nad kryptou ještě náhrobek. Také prý se v sakristii té od dávných dob chovalo roucho sv. Vojtěcha modré barvy; r. 1631. však jaký polský vojín násilím se ho zmocnil a do vlasti své odnesl, kdež kousky z něho velice byly ctěny jakožto vzácné relikvie. Na severní straně kostela stávala, jak píše Bolelucký, lipa, jež prý z hole sv. Vojtěcha vypučela.

Studánka »Vojtěška« v Milavčích.

BOLELUCKÝ, »Rosa Bočmica« 307—310 (že by Libuše Libici založila, tu lázeň svoji měla a před branou hradu byla pohřbena, jak Bolelucký mínil a pod onen svůj plán napsal, jest ovšem holý výmysl); V. V. TOMEK, »Oldřich a Libice« v Pam. archeol. III, 102; FRANT. BENEŠ, »Libice a památky kultu sv. Vojtěcha« v Pam. archeol VII, 250—257; FRANT. VACEK, »Círk. děj.« str. 441.—442.

Slavný klášter MONTE-CASSINO, kde sv. Vojtěch nějaký čas v utěšeném zátiší klášterním strávil (srv. str. 4.—5.), leží na rozhraní mezi Samniem a Kampanií, vzdálen jsa asi 150 *km* od Říma a 111 *km* od Neapole. Vypíná se příkře do výše 950 *m* nad hladinu mořskou, i poskytuje za parného počasí, jaké v Italii ponejvíce panuje, velmi příjemného místa ku pobytu. Okolní krajina a zejména hora Kassinská sama jest nevyrovnatelné krásy a veleby (viz vyobr. na str. 4.). Klášter Monte-Kassinský, založený SV. BENEDIKTEM († 543), byl po dlouhá století zářným ohniskem, z něhož šířila se křesťanská vzdělanosť po celé západní Evropě. Za pobytu sv. Vojtěcha byl však tu opatem MANSO, jenž pohříchu nebyl hodným nastupcem sv. Benedikta. V dobách pozdějších však klášter utěšeně vzkvétal, až v letech nedávných rozkvět jeho byl ochromen násilným skutkem italské vlády, jež prohlásila jej za »národní pomník«, a mnichy toliko z milosti jakožto jeho strážce a opatrovníky v něm ponechala. BEURONŠTÍ benediktini, »kulturním« bojem z Německa vypuzení, uchýlili se sem na čas s uměleckou školou svojí a vyzdobili klášter bohatě freskami a sochami k slavnosti čtrnáctistletých narozenin sv. Benedikta r. 1880. konané.

Kaple sv. Vojtěcha nad Kounovem.

P. SARK. NAVRÁTIL, Život sv. Benedikta, str. 121.; Dr. NEHER v Kirch.-Lex. str. 1844.—1847.

Z Monte Kassina odebral se sv. Vojtěch, jak jsme v životopise jeho pravili, do VALLILUKY (Valleluce). Místo to leží východně od Monte Kassina nedaleko přímořského města Bari. Tamější basilianský klášter vystavěn

byl na pozemcích archisteria Montekassinského, i byl od něho odvislý. SV. NILUS mladší (nar. r. 910. v Rossanu z rodičů řeckých, zemř. 1005.) žil v klášteře tom v letech 980. 995.

Sladký klášterní útulek sv. Vojtěcha v Římě zasluhuje zajisté obzvláštního povšimnutí; prožilť zde světec náš snad nejkrásnější chvíle svého života. Chrám SV. ALEXIA (S. ALESSIO) NA AVENTINĚ (viz obr. na str. 9.) byl původně na počátku IV. stol. zbudován od sv. Agly ke cti sv. mučedníka BONIFACIA († 307.); když však asi r. 417. byly v něm uloženy ostatky sv. Alexia, zván byl obyčejně kostelem »SV. BONIFACIA A ALEXIA« anebo pouze jen kostelem sv. ALEXIA. Okolo r. 970. založil SERGIUS, arcibiskup Damašský, jenž ze sídla svého byv vypuzen do Říma přišel, při kostele tomto s povolením papežovým klášter benediktinský, v němž pak sám po čtyři léta žil a svatě zemřel. Sergius obnovil tehdáž také zpustlý již chrám, jenž pak později několikráte byl přestavován, takže pozbyl úplně prvotní své podoby. Nyní má vkusnou úpravu renaissanční (viz obr. na str. 5.); nádherný hlavní oltář, spočívající na čtyřech sloupcích ze zeleného hadce (verde antico), zbudován byl r. 1582. péčí kláštera. Pod hlavním oltářem jest krypta (t. zv. konfesse), deseti mramorovými sloupy ozdobená, v jejímž oltáři uloženy jsou ostatky sv. Bonifáce, sv. Aglaje a sv. Alexia. Dvojí schodiště ke kryptě vedoucí zříditi dal r. 1603. kardinál titulu sv. Alexia hrabě František Quido di Bagni. V letech 1744.—1750. dal architekt Tomáš de Marchis chrámu nynější jeho úpravu. Křížovou chodbu klášterní zdobí 28 antických sloupů; z kláštení zahrady otvírá se uchvacující pohled do údolí Tiberského, na Trastevere a Campagnu. V klášteře sv. Alexia vystřídalo se během času několik řádů duchovních; bylť tu Benediktini (do r. 1230.), Praemonstráti (do r. 1430.) a Somaskové či Jeronymité. Nyní jest v klášteře ústav pro slepce, kterýž spravuje kongregace řeholních bratří. Nedaleko chrámu a kláštera sv. Alexia položen byl r. 1893. základní kámen k basilice, opatství a kolleji sv. Anselma, kterýžto velikolepý ústav benediktinský bude zajisté dědicem bývalé slávy kláštera, v němž druhdy mnichem byl sv. Vojtěch.

Kaple sv. Vojtěcha »na Plasinách.«

Srovn. D. FELICIS NERINI, abbatis Hieronymiani, de templo et coenobio sctorum Bonifacii et Alexii historica monumenta (Řím 1752.); DR. KAREL L. ŘEHÁK, Pouť Slovanů do Říma I, 133: ANT. DE WAAL, Der Rompilger 1895, 257—258; P. M. VOJÁČEK O. S. B. v »Blahověstu« 1895, str. 490. a 554. Plán i popis viz: LE TAROUILLY: Édifices de Rome moderne. Paris 1868. II. tab. 150. text na str. 336.

Přinucen r. 993. opustiti milé sobě posvátné zátiší Římské a vrátiti se na stolec biskupský, chtěl sv. Vojtěch míti aspoň sobě na blízku milou družinu klášterní. I přivedl s sebou, jak starobylé podání vypravuje, z kláštera sv. Alexia dvanácte mnichův, pro něž přispěním knížete Boleslava II. zbudoval v BŘEVNOVĚ dům řeholní a chrám, jejž posvětil ke cti sv. Benedikta, Alexia a Bonifacia. Prvním opatem ustanovil bývalého pěstouna svého RADLU, jenž klášterním jménem slul ANASTASIUS. Nedlouho po přenesení ostatků sv. Vojtěcha do Prahy rozšířil kníže Břetislav I. klášter Břevnovský a zbudoval při něm r. 1045. nový, větší chrám ke cti sv. Vojtěcha. Ve druhé polovici XIII. století změnil

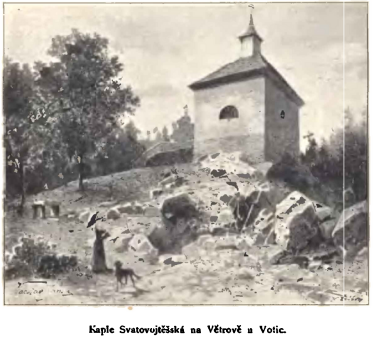

Kaple Svatovojtěšská na Větrově u Votic.

klášter Břevnovský, až dotud dle dvou svých kostelů, staršího a novějšího, zvaný »u sv. Benedikta a sv. Vojtěcha« jméno své, i začali mu říkati »u sv. Markéty,« protože v něm uloženo bylo r. 1262. rámě této světice. R. 1420. byl klášter od Husitů pobořen, a teprvé r. 1449. obnoven. R. 1674. vystavěl opat Tomáš nový klášter, který však již po čtyřech letech vyhořel. Po té byl klášter sice obnoven a malý prozatímní kostel zřízen; poněvadž však stavení ta nikterak nedostačovala, zbudoval opat Otmar Zirke v letech 1708.—1715. nový chrám i klášter, svěřiv stavbu proslulému Krištofu Dienzenhoferovi. Z vnitřní výzdoby chrámové vztahuje se k sv. Vojtěchu několik obrazů, o nichž zmínka učiněna bude níže.

Kámen Svatovojtěšský na Větrově.

Srva. VACEK, Děj. círk. I, 475 a násl.; P. B. J. HOLUB, »Opatství u sv. Markéty v Břevnově« v Čas. společn. přátel starožitností českých v Praze roč. II. (1894), str. 80. a násl. TÝŽ: »Pam. farnosti u sv. Markéty v Břevnově« str. 88. sqt.

Zajímavá jest pověsť o studance, která se v zahradě kláštera Břevnovského prýští: »Sv. Vojtěch a kníže Boleslav hodlajíce vystavěti klášter benediktinský, byli prý na rozpacích, které místo by se k tomu nejlépe hodilo. Jedné a téže noci zjevil se oběma Bůh a ukázal jim ve snách les i studánku blíže Prahy, tam aby zbudovali klášter. Puzeni tímto snem vyšli sv. biskup i kníže, aniž by se byli umluvili, vyhledat místo snem naznačené, i setkali se zrovna u studánky. Vidouce v tom prst Boží, umínili sobě, že vystaví klášter poblíž oné studánky. A poněvadž v ní právě leželo jakési břevno, nazvali nový klášter ‚Břevnov'.« Studánka ta dodnes nese jméno »VOJTĚŠKA«. Překlenuta jest starobylou osmihrannou klenbou ze XIII. stol. Opat Beno Löbl vystavěl nad ní r. 1750. letohrádek o jednom poschodí a ozdobil studánku skupinou soch představující ono setkání se sv. Vojtěcha s knížetem Boleslavem.

Srva. BOLELUCKÝ, Rosa Bočmica, 381; FR. BENEŠ v Pam. arch. VII (1868), 260, P. B. J. HOLUB l. c. 85.

Památka sv. Vojtěcha žije také v PODÁNÍ ČESKÉHO LIDU, jenž vypravuje sobě, že sv. biskup na tom neb onom místě pobyl, ukazuje kameny, na nichž odpočinul a p. V mnohé pověsti takové skrývá se zajisté historické jádro, jež tradicí s pokolení na pokolení přecházelo, a ovšem legendami opředeno bylo.

Zejména v JIHOZÁPADNÍCH ČECHÁCH zachovala se v lidové tradici živá paměť na návrat sv. Vojtěcha z Říma do Čech r. 993. Sv. Vojtěch vracel se prý, provázen Gaudentiem, Villikem a šesti mnichy římskými, do vlasti své pěšky. Překročiv hranice ubíral se přes Domažlice dále ku Praze. Ale nedaleko za Domažlicemi u vsi MILAVEČ cestou unaven občerstvil se z pramene tu se prýštícího a ulehnuv na trávník usnul. Tu prý pastýř Milavečský z nezbednosti přiložil pastýřskou troubu k uchu světcovu a silně zatroubil; surovce však stihla ihned Boží pokuta: ohluchlť úplně. Od té doby prý nesměli pastuchové Milavečtí, když stádo sháněli, z trestu troubiti. Pramen, z něhož se sv. Vojtěch byl napil, nazývá se »VOJTĚŠKA« a poskytuje dosud hojně výborné vody, kterou zejména nemocní s důvěrou pijí, nadějíce se, že na přímluvu světce, jenž prameni tomu požehnal, nedubů svých budou zbaveni. Nad studánkou stojí již ode dávna malá kaplička, mnohokráte ovšem přestavovaná. Ve vsi samé zbudován byl v letech 1741.—1751. kostel sv. Vojtěcha na místě skrovného kostelíka staršího. Lid

Svatovojtěšský kostelík u Neratovic.

pošumavský z daleka široka putuje v den sv. Vojtěcha do Milaveč na pouť; v čas sucha pak přicházejí sem prosebné průvody i z německých vesnic kolem Horšova Týna.

Zprávy vdp. F. LANGA, faráře v Milavčích; BOLELUCKÝ, Rosa Boëmica 234 a násl.; SCHALLER, Topogr. XII, 74—76; FR. WILDMANN ve »Vlasti« I, 176.

U OUŇOVIC (ve farnosti Úbočské) stojí tak zvaný »SVATOVOJTĚŠSKÝ KŘÍŽ«, na němž nalézá se obraz sv. Vojtěcha s nápisem: »Zde sobě odpočinul sv. Vojtěch na cestě své z Říma do Čech.« Pod křížem leží značně přičernalý kámen, jenž na vrchní straně poněkud jest vyhlouben; na něm prý sobě světec odpočinul. Nedaleko POLENĚ na Bytovském hřebenu horském u kapličky sv. Vojtěcha ukazuje se rovněž kámen Svatovojtěšský. Na památku, že touto krajinou sv. biskup kráčel, založena byla v nedalekých TETĚTICÍCH mešní kaple sv. Vojtěcha. Obyvatelé obce VOJTĚŠIC u Merklína tvrdí, že dědinou jejich sv. Vojtěch z Říma do Prahy se ubíral; r. 1744. postavili svým nákladem místo staré sešlé kapličky novou, mešní. Do STOBOŘIC (Sobčbořic) přišel prý sv. biskupu bratr jeho Soběbor s mnohými přáteli vstříc; dosud ukazuje se tu »kámen Svatovojtěšský«, na němž prý světec stál žehnaje lidu českému, jenž do vlasti srdečně jej vítal.

Pověsť vypravuje, že v Čechách nepršelo prý od té doby, co sv. Vojtěch pro zatvrzelosť lidu sobě svěřeného vlasť svoji opustil; teprvé pak prý, když světec, jemuž zželelo se rodné země neúrodou trápené při návratu svém Boha o slitování prosil, spustila se s nebes hojná vláha. Nejdříve zazelenala se hora, na níž světec stál, i nazvána jest »Zelenou« — jest to ZELENÁ HORA U NEPOMUKU. Dosud ukazuje se tu v kostele kámen, na němž prý tehdáž světec stál. Několik set kroků od Nepomuku při cestě ke Klášteru stojí kaplička sv. Vojtěcha všeobecně »U ŠLÁPĚJE« zvaná; ležíť zde kámen, do něhož prý vytlačeny jsou stopy nohou sv. Vojtěcha. Na další cestě své odpočinul prý světec za VRČANY mezi »Chlumcem« a »Štědrým« na kameni, jenž pod svatým břemenem prý změkl, aby jemu pohodlným lůžkem byl, a dosud svrchu na způsob lidské postavy jest prohlouben. Nad kamenem tímto vystavěl nejvyšší purkrabí král. Českého Adam hr. Šternberg ve stol. XVII. pěknou kapli sv. Vojtěcha, kamž se po celý rok, zvláště však o pouti sv. Vojtěcha, veliké zástupy poutníků scházejí. Posvátné toto místo, jež lid nazývá »POUŠTÍ SV. VOJTĚCHA«, obklopuje krásný vysoký les, jenž o pouti stává se velikolepým chrámem: stavíť se kazatelna k mohutnému stromu, a lid v lese shromážděný dychtivě naslouchá slovům kazatelovým. Pouť tato bývá nejslavnější ze všech okolních; bývajíť tu shromážděni tisícové lidu z celých západních Čech.

BOLELUCKÝ, Rosa Boëmica, str. 245., 264.; SCHALLER XII, 140—149; SOMMER VII, 30—34; FR. WILDMANN ve »Vlasti« I (1884), str. 176.—178. a v »Methodu« XII (1886), str. 86. a 88.

Jihozápadně od kláštera TEPELSKÉHO jest vesnice »SV. VOJTĚCH« (Sct. Adalbert) s farním kostelem téhož světce z r. 1586. Dle prastaré pověsti zdržoval se sv. Vojtěch po návratu svém z Italie nějaký čas ve zdejších pustinách. Na blízku nalézá se studánka zvaná »studánkou sv. Vojtěcha« (S. Adalberts-Brunnen).

SOMMER, Das Königreich Böhmen VI, 258.

MEZI CHVÁLENICEMI a BORKEM stojí na osamělém místě zvaném »NA PLANINÁCH« kaple sv. Vojtěcha, kterouž r. 1684. vystavěti dal svob. pán Jan Arnold z Engelflussu. Před oltářem nalézá se železnou mříží obklopený veliký kámen, na němž sv. Vojtěch kleče se modlil; dvě malé prohlubeniny v kameni tom jsou prý otisky kolen světcových. Ve svátek sv. Vojtěcha scházívá se sem množství (ke 4000) poutníků z daleka široka.

Sdělení vdp. JOS. V. TANGLA, arcib. vikaře ve Chválenicích; SCHALLER IX, 88—89; SOMMER VI, 85.

Avšak netoliko v Čechách JIHOZÁPADNÍCH zachovala se paměť o pobytu sv. Vojtěcha, nýbrž I V JINÝCH KRAJINÁCH ČESKÝCH nalézáme podobné pověsti vážící se k místům posvátným.

Na hranicích okresů Žateckého a Lounského, kterážto jest také hranicí národnostní, nedaleko KOUNOVA s návrší lesem obklíčeného hledí do širého kraje památná a celému okolí jak Němcům tak Čechům milá kaple Svatovojtěšská. Každoročně na svátek sv. Vojtěcha přichází sem procesí z německé vesnice Tuchořice, a v některý letní den průvod z blízkých českých vesnic kraje Lounského. Také farní obec a přifařená obec Janov konají každoročně na některou neděli slavné průvody ku patronu tohoto kraje, od nepamětných dob zde uctívanému. O poutní pak slavnosti v neděli po svátku sv. Vojtěcha schází se sem veliké množství věřících, Čechů i Němců. V kapli koná se kázání v obou řečech, a Němci poslouchají slovo Boží české a Češi německé, takže zdejší Svatovojtěšská pouť jest živým dokladem, že

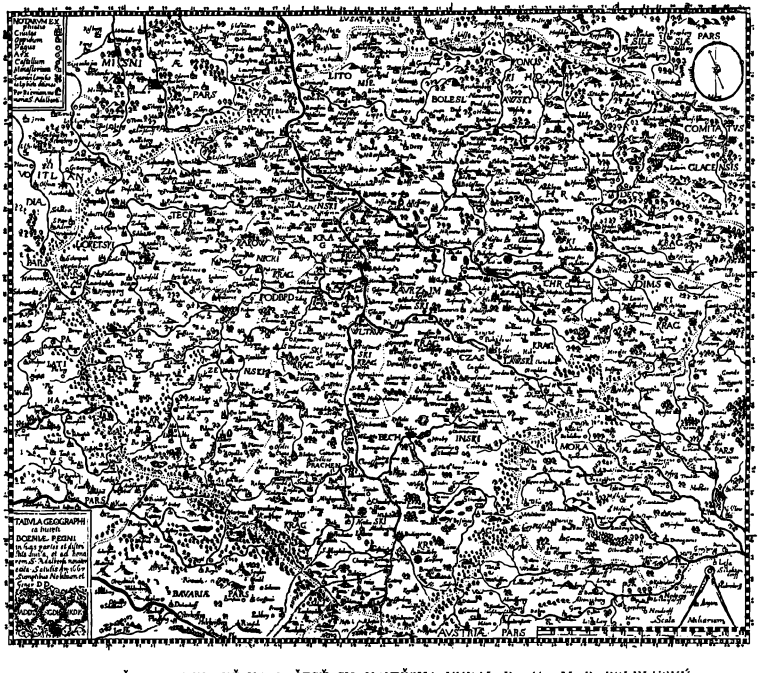

MAPA ČECH, KTEROUŽ NA POČESŤ SV. VOJTĚCHA VYDAL R. 1667. M. B. BOLELUCKÝ.

jenom na tomto základě, totiž ve víře, kterou hlásal a smrtí svou zpečetil sv. Vojtěch, jest nejbezpečnější a nejjistější shoda mezi různými národnostmi. Historických dat o původu kaple Kounovské nelze se dopátrati; lid vypravuje sobě, že na tom místě, kde kaple stojí, sv. Vojtěch odpočíval, vyprahlé krajině déšť vyprosil a z pramene hojnou vlahou opět oživlého žízeň svou uhasil; v kameni pak že zůstala stopa jeho ruky. Při kapli sídlel poustevník; předposledním byl Ant. Vacek, profess řádu Ivanitův († 1763.); a posledním frater Abraham († 1782.). Kaple Kounovská byla oblíbeným místem knížete Josefa ze Švarzenbergu, otce blahé paměti kardinála arcibiskupa Pražského Bedřicha; tamť s vroucí zbožností vykonával vždycky svoji pobožnost, kdykoliv do Kounova zavítal.

Sdělil vldp. FR. SMOLA, farář v Kounově; PAVEL ŠŤASTNÝ, »Sv. Vojtěch nad Kounovem. Dle lidového podání.« Příloha »Neděle« ke Kat. Listům 1897, č. 87.

Na mírném návrší blíže LIBIŠE, mezi Byškovicemi a Neratovicemi, stojí na pokraji borového lesíka kosteláček sv. Vojtěcha v »HÁJKU« zvaný, vystavěný nákladem Ferdinanda Viléma hr. Slavaty († 1673.), tehdejšího držitele Obříství. Uprostřed svatyňky této vyčnívá ze země černý křídličný kámen železnou mříží ohražený, o němž zachovala se následující pověsť: »Sv. Vojtěch vracel se kdysi ze Staré Boleslavi, kamž byl pouť podniknul, nazpět do Prahy. Dle zvyku svého konal cestu pěšky v chudičkém oděvu. Stanuv na břehu Labském naproti Neratovicům, volal na převozníky, prose je, aby pro lásku Boží jej převezli. Ti skutečně tak učinili, ale pak plat na světci zhurta žádali. Sv. Vojtěch pravil k nim laskavě: »Synáčkové moji, zlata a stříbra nemám, ale co mám, to vám dám: evangelium Kristovo vám chci hlásati a dušem vaším požehnám.« S tím však nespokojili se surovi plavci, i pronásledovali světce dale kráčejícího, dorážejíce naň drsnými slovy a výhrůžkami. Nic nedbajíce úpěnlivých jeho proseb a výmluv, uvrhli konečně nedaleko Byškovic ubohého biskupa na kámen, ztrýznili jej a strhli jemu s nohou obuv, kterouž sobě místo převozného nechali.« Výjev tento vyličen jest na oltářním obraze zmíněného kostelíčka štětcem dosti obratným. I jinak zasluhuje oltářní tento obraz povšimnutí; jestiť opatřen pěkným rámcem na způsob vinné révy, jež větvovím svým obepíná netoliko veliký obraz střední, nýbrž i několik menších obrázků, z nichž nejhořejší představuje P. Marii Staroboleslavskou, ostatní pak sv. patrony české. V neděli po sv. Vojtěchu spěchává sem veliké množství nábožného lidu okolního, aby bralo účastenství na církevní slavnosti zde v den ten konané.

BOLELUCKÝ, Rosa Bohemica 276; LUD. BOHM, Okres Mělnický, str. 206—207, 494, 571.

Před NĚMECKÝM BRODEM stojí KOSTEL SV. VOJTĚCHA, jenž prý založen byl na místě, kde sv. Vojtěch z vlasti se ubíraje stanul, chtěje sobě odpočinouti. Zde prý k jeho modlitbě vytryskl ze země občerstvující pramen s vodou zázračnou. Pramen ten zmizel prý, když Brodští ze strachu před blížícím se nepřítelem těžký stříbrný řetěz, jejž byli v dík za odvrácení moru druhdy na sousoší Marianské na náměstí zavěsili, s něho sňali a u kostela Svatovojtěšského zakopali. Potom prý teprvé, až řetěz tento opět bude nalezen a na soše Marianské se zaleskne, vytryskne také onen pramen zázračný. O době založení kostela Svatovojtěšského není ničeho známo; v listinách připomíná se poprvé r. 1595. Kolem kostela rozkládá se hřbitov, na němž již ve stol. XVI. pochovávání byli morem zemřelí.

FR. BENEŠ, Pam. arch. l. c. str. 260.; E. AMBROŽ a D. BLECHA, Dějiny a památnosti král. m. N. Brodu, 53—54, 83.

S temene zalesněné hory VĚTROV (půl hodiny jihovýchodně od VOTIC) shlíží do dalných krajů českých kaple sv. Vojtěcha, vystavěná r. 1680. hrabětem Ferd. z Vrtby. Podání lidu vypravuje, že na tomto místě světec naň odpočíval. Každoročně z jara v den sv. Vojtěcha koná se při kapli této veliká slavnosť církevní. Z města i z okolí vystupují toho dne na Větrov valní zástupové poutníků, seřadění za kostelními korouhvemi, opěvují život sv. patrona písněmi dle staré legendy složenými. Mocně dojímají zpěvové tito po lese se rozléhající srdce účastníka i pozorovatele. Líbezně vítá poutníky stříbrojasný hlas zvonku s věžky kapelní, ale teprv na temeni hory očekává je pohled nevšední, zcela způsobilý, aby naplnil srdce jejich rozkoší nadpozemskou. V nadějném rouchu zeleném rozprostírá se před žasnoucíma zrakoma širá krajina, nedávno z tuhého zimního spánku probuzená, lesnatými pahorky, zelenými údolími, úrodnými poli pokrytá, uprostřed nichž leží klidně vlídné dědiny. Při pohledu tom vytane na mysl poutníkovu bezděky ctihodná postava sv. Vojtěcha, jenž v krásné této vlasti sumě slova Božího neúnavně rozséval!

ANT. NORR, VLASÁK, Okres Votický, str. 23.; SOMMER XVI, 134; ČECHY, Táborsko 117, 119.

Kusé toliko zprávy historické zachovaly se nám o svatyních, jež sv. Vojtěch vysvětil; jsou to zejména: ROTUNDA SV. JANA na Vyšehradě a dřevěný kostel nedaleko potomního kláštera ŽIDÁRSKÉHO,

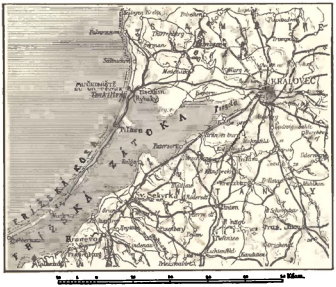
KRÁLOVEC
Prachatice
Vimperk
Kaplice
Bernard
Kubova Hut
Kaplice
Zlatá Koruna
Zlatá Koruna
Krumlov
Rožmberk
Frauenberg
Hohenfurth
Wissenberg
Bernhardsreit
Bernhardsreit
Bernhardsreit

základě zmínky v Životopisu Brunonově, že sv. Vojtěch přišel do velikého tržiště, »in mercatum, ubi confluxerat unda populorum«), nebo s vesničkou Kolteney u Christburgu a j. Nad veškery tyto domněnky dlužno však zajisté klásti prastarou tradici, která udává TENKITTEN nedaleko FISCHHAUSENU (původně »Bischofshausen«, polsky »Rybaki«) v Sambii jakožto mučedniště sv. Vojtěcha. Tam také byl vystavěn v dávném středověku chrám na památku mučednické smrti sv. Vojtěcha. Rok založení není přesně znám. Dle některých pramenů vystavěl jej biskup Sambijský Jan I. (1320.—1344.), dle jiných zbudoval jej maršálek řádu německých rytířů Ludvík v. Lanse (1422.—1424.). Zdá se však, že šlechtic tento nadal toliko faru při chrámu již stávajícím, a že chrám sám zbudoval Sambijský biskup Jan II. (1417.—1425.). V době, kdy chrám byl založen, žila ještě mezi lidem zajisté spolehlivá tradice o mučedništi sv. Vojtěcha. Z té příčiny přidržel se přední dějepisec pruský Jan Voigt této tradice, a představuje si cestu světcovu do Pruska takto: Ze Gdanska plavil se Vojtěch do zátoky Frížské a v místech nynějšího města Královce při ústí řeky Pregoly vystoupil na břeh. Vyháněn byv, přešel na druhou stranu řeky, ale odtud zavezli jej Prušané zpět do přímořského města Pilavy. Pomeškav tam pět dní, zašel k severovýchodu a v posvátném háji ROMOVE stanul. Pobyt cizincův na božišti rozpálil hněvem Prušany, i zavraždili sv. Vojtěcha. — Kostel sv. Vojtěcha u Tenkittenu stal se nedlouho po založení svém proslulým místem poutnickým. Sláva jeho však vzala za své, když se r. 1524. dostal do rukou protestantských. O chrám bylo čím dále tím méně pečováno, až konečně nadešel den úplné zkázy. Po třídenní hrozné vichřici sřítil se dne 24. listopadu 1669. památný ten chrám, právě když v něm konány byly nedělní služby Boží. Ve chrámě shromážděná obec evangelická spozorovala na štěstí v čas hrozící nebezpečí, i vyvázli všichni bez pohromy. Krásný oltář, jejž byl r. 1504. postaviti dal velmistr Friedrich vévoda Saský, zůstal při katastrofě té bez porušení, i byl přenesen do zámecké kaple Lochstädtské; nyní nalézá se v nádherně obnoveném zámku řádovém v Marienburgu (viz o oltáři tom více v oddílu »Úcta sv. Vojtěcha v Prusku«). R. 1847. byly základy Tenkittenského kostela ohledány a změřeny; šířka jejich obnášela 11,87 *m*, délka 20,74 *m*. Dle nalezených pozůstatků měla svatyně ta gotické klenutí a byla vydlážděna umělým dlážděním cihlovým; stěny její vyloženy byly mramorem a barevně polévanými kameny; okna byla malbami ozdobena. Na místě bývalého chrámu vztyčiti dal r. 1822. protestant vládní rada Müller z Královce dubový kříž s letopočtem 997. (viz str. 12.); chatrný tento pomník nahradila katolička hraběnka Alžběta Wielopolská novým křížem železným, jenž na mučedništi sv. Vojtěcha stojí dodnes. Ramena jeho, goticky profilovaná, nejsou plná, nýbrž prolamovaná; v dolejším nejdelším rameni pne se větévka břečťanová, rovněž ze železa ulitá (viz iniciálku). Výška kříže obnáší asi 8·87 metrů (i s podstavcem). Na dolejší části kříže připevněna jest tabulka s nápisem: »Bischof St. Adalbert starb hier den Märtyrertod 997 für das Licht des Christenthums. Wielopolska 1831.« Letopočet 1831. nevztahuje se k postavení kříže, nýbrž k věnování peněžité částky, jež k tomu účelu zmíněna hraběnka onoho roku k rukoum superintendenta Fischhausenského učinila. Wielopolská věnovala celkem 411 tolarů, kříž však stál 507 tolarů; schodek uhradila pruská státní pokladna. Kříž postaven byl teprvé r. 1834., a byl 6. května r. 1835. u přítomnosti katolického i evangelického duchovenstva posvěcen. Král Bedřich Vilém IV. zamýšlel na tomto místě zbudovati simultánní kostel, i nařídil r. 1842., aby k tomu účelu v provinciích Pruské a Poznaňské konány byly dobrovolné sbírky. Dvorní architekt Stüler vypracoval plány, dle nichž měla to býti imposantní stavba se dvěma věžemi a měla státi 18.000 tolarů. Jelikož však sbírky až do r. 1844. toliko 4000 tol. vynesly, byla projektována místo kostela toliko pomníková rotunda se sochou sv. Vojtěcha. Ale i z toho sešlo, a sebrané peníze rozděleny byly r. 1860. na jiné církevní potřeby katolické i evangelické v obou jmenovaných provinciích. Jelikož kříž Svatovojtěšský během času povětrnosti valně byl poškozen, byla na podnět evang. okres. synody Fischhausenské uspořádána r. 1896. sbírka, jež v krátké době 2122 mark vynesla a dosud skončena není. Z výtěžku sbírky bude kříž opraven, železnou gotickou mříží ohrazen a v dobrém stavu udržován. Jest zajisté pozoruhodno, kterak i evangelici Pruští našeho sv. patrona ctí! — Dodatkem podáváme tu ještě úryvek z líčení, jež cestovatel Jos. Kořenský napsal o návštěvě své u mučedniště sv. Vojtěcha: »Mne vedla cesta do Fischhausenu z Královce. Železná dráha probíhá tam rovinou tak nízkou, že kdyby Frížská zátoka jenom o málo hladinu svou zvýšila, celý kraj byl by zatopen. U Fischhausenu vroubí železná dráha pobřeží chobotu zatáčejíc se jihozápadně do Pilavy. Na sever z Fischhausenu jde odbočka železné dráhy až do Palmnickenu, k dolům a ložištím jantarovým. Kde stojí kříž sv. Vojtěcha, poví nám ve Fischhausenu každé dítě. Překročíš železné koleje, ubíráš se několik set kroků silnicí a zabočíš na polní cestu, kterou dostaneš se do dědiny řečené Tenkitten. Za hodinu ji dostihneme. Na polích dozrávají brambory, len, obilí a při cestě bělá se aleje

bříz, které stříčají se s jeřáby. Tenkitten nesejde nám s očí. Na jihu leskne se hladina Frižské zátoky. Brzy potom budeme u cíle, kráčejíce vozovou cestou vedoucí širokým úvalem. Do sypkého písku tak se tam nohy zabořují, že s těží můžeme bráti se ku předu. Po stranách v ohrazené pasece zelená se nízký trávník, tu onde bují svěží kříček jalovcový, jinde osaměle stojí košatý řešetlák. Vyhýbám se sypké půdě písečného úvalu a chtěje vyhlížeti v širokou dáli vystupuji na pobřežní návrší, jež několik metrů povznáší se nad moře, a stojím na mučednické půdě sv. Vojtěcha . . . Několik set kroků od nás plouhají se rozčeřené vlny Baltu, rozrývají měkké břehy a ničí je očividně, a kolkolem smutno a truchlivo jako v duši naší. Uprostřed toho tesklivého návrší mírně zvlněného a porostlého skrovničkou travou železný kříž vypíná se vysoko. To je vše, čím mučedniště sv. Vojtěcha jest označeno. Ve vypráhlém travisku žloutnou se korunky přehojné tolity lékařské, kvetou trsy drobného karafiátku, ojediněle vyrůstá tam nízký jalovec, roztroušeně odkvetlý koniklec a šípek, a ve vlhkém úvalu u moře ukazují se koruny několika olší. Kromě těch a kromě několika řešetláků není po větších stromech ani památky. Posvátné háje dávno jsou již vysekány . . . . Slunce stápělo se již ve vodách hučícího Baltu, když opouštěl jsem mučedniště sv. Vojtěcha.«

FR. VACEK, Círk. děj. I, 502—503 pozn. 25; JULIUS POHL, Ermländischer Haus-Kalender für 1897, 87; KETRZYŃSKI, »Hat der heil. Adalbert seinen Tod in Culmerland gefunden?« Altpr. Monatsschrift VI, str. 35. násl.; BRANDSTÄTER, »Wo erlitt der h. Adalbert den Märtyrertod?« Altpr. Monatsschr. I, str. 141. násl.; E. TITIUS, »Wo liegt Cholinun?« (Program mšť. školy v Chelmnu 1870.); WINCKLER, »Romowe in Warmien,« Zeitschr. f. G. Ermlands III; M. PERLBACH, Die Todesstätte des h. Adalbert,« Altpr. Monatsschr. IX; A. ROGGE, »Der preussische Landsberg, das älteste Romowe,« Altpr. M. XIV.; »Gdzie poniósł św. Wojciech śmierć męczeńską.« Tyg. kryt. (Grodzisko 1864. V.); C. HEGER, Pfarrer in Tenkitten (protest.), »Zum Gedächtnis Adalberts, des ersten Apostels der Preussen,« Królovec v Pr. 1897.; JOS. KOŘENSKÝ, Mučedniště sv. Vojtěcha« v »Blahověstu« 1892., č. 2. a 3.

VI.

LITERÁRNÍ PAMÁTKY PO SV. VOJTĚCHU

a česká literatura Svatovojtěšská.

Dřevoryt v breviři Pražském z r. 1492.

V archivu kláštera Břevnovského chová se AUTOGRAF SV. VOJTĚCHA: záslibný totiž lístek (»professio«) na pergamenu psaný, jímž se sv. Vojtěch r. 991. (kolem 2. dubna) řeholi sv. Benedikta v klášteře sv. Boniface i Alexia v Římě byl zasvětil. Čteme na něm slova: »Ego Adalbertus promitto stabilitatem meam et conversionem morum meorum et obeodientiam iuxta regulam sancti Benedicti coram Domino et omnibus sanctis ejus et abbate Augustino praesente«, t. j. »Já Vojtěch slibuji stalosť svoji, nápravu mravů svých i poslušenství podle řehole sv. Benedikta před Pánem a všemi svatými jeho u přítomnosti Augustina opata.« R. 1400. byl lístek tento již vetchý i podlepil jej tenkráte řeholník Břevnovský Václav, aby před zkázou jej uchránil, a dosvědčil při té příležitosti, že professe ta byla skutečně napsána vlastní rukou sv. Vojtěcha. Napsalť na zadní stranu nového pergamenu, jímž starý lístek byl podlepil, tato slova: »Anno Domini MCCCC ego frater Wenceslaus sacristanus, videns professionem s. Adalberti nimiâ vetustate demolitam, posse irrecuperabiliter deperire, obbituminavi in aliam literam pergamenam, et hoc propria manu scripsi, ut futuris dubitantibus omnis ambiguitas mentis procul pelleretur«, t. j. »Léta Páně 1400. já bratr Václav, sakristán, vida, že by záslibný lístek sv. Vojtěcha, přílišným stářím sešlý, nenapravitelnou zkázu vzíti mohl, přilepil jsem jej na jinou blánku pergamenovou, a toto vlastní rukou jsem napsal, aby v budoucnosti nižádná pochybnosť vzejíti nemohla.« Za doby Boleluckého choval se autograf tento v Broumově, kamž byl v nepokojích husitských spolu s jinými klenoty Břevnovskými přenesen.

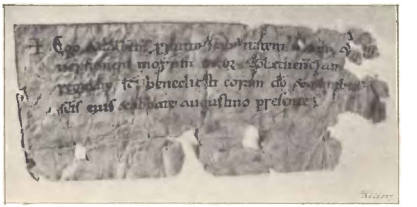

ZÁSLIBNÝ LÍSTEK SV. VOJTĚCHA.

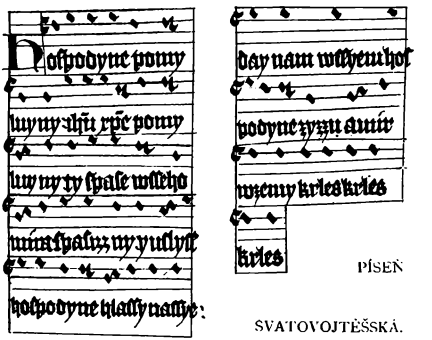

PÍSEŇ SVATOVOJTĚŠSKÁ.

NEJSTARŠÍ ZACHOVANÝ OPIS Z R. 1397.

BOLELUCKÝ, Rosa Boëmica, 379 a 380 (s připojeným faksimile); B. PITER, »Thesaur. abscond.« 86; JOUCZEK I, 108; KAR. JAR. ERBEN, Regesta diplomatica Bohemiae et Moraviae I. 22: »VLASŤ« XII, 274—275.

Starobylá píseň »HOSPODINE POMILUJ NY«, ačkoliv nepochybně pochází již od sv. našich věrozvěstců, nazývá se nicméně právem »PÍSNÍ SVATOVOJTĚŠSKOU«, neboť sv. Vojtěch přidal k ní verše, v nichž vyslovena jest prosba za »hojnosť a mír v zemi«, tehdáž krvavými sváry rozkvašené, a sám horlivě pečoval o rozšíření její. Starší tradice připisovala celou píseň sv. Vojtěchu, vypravujíc, že složil ji světec na oteckém statku Libici, když »byl náramný hlad, velké válčení vzniklo v zemi české a zvláště proti sv. Vojtěchu a příbuzenstvu jeho od soupeřův«. NEJSTARŠÍ NÁPĚV této písně zachoval se z r. 1397. v rukopise, jenž byl druhdy majetkem kolleje jesuitské u sv. Klementa, nyní pak v universitní knihovně Pražské se chová. (Sign. III. D. 17.) Napsal jej nejmenovaný mnich Břevnovský (dle Dobrovského byl to Jan z Holešova), připojiv k němu zároveň obšírný kommentář, jenž jest výmluvným svědectvím, jak velikou a obecnou úctu chovali tenkrát Čechové k tomuto hymnu svému. Nejstarší nápěv ten psán jest notami, jež tvoří jakýsi přechod od prastarých not neumatických k chorálným, a liší se značně od nápěvu nyní obvyklého. Z tohoto rukopisu otiskl Boleluckýpíseň Svatovojtěšskou spolu s výkladem Břevnovského mnicha ve druhém díle spisu svého »Rosa Boëmica« na str. 30—57.

Kostel sv. Vojtěcha v Požáplech.

KAREL KONRÁD, Dějiny posvátného zpěvu staročeského I, 26—39. O polské písni sv. Vojtěšské zmínka bude v oddílu IX.

Z duchovních promluv sv. Vojtěcha zachovala se jeho latinská HOMILIE KE SVÁTKU SV. ALEXIA, kterouž za druhého pobytu svého v klášteře Aventinském jakožto převor měl k bratřím svým. Sv. Vojtěch obral sobě za předlohu k řeči své výtečnou homilii Bedy Ctihodného († 735.) ke svátku sv. Benedikta Biscopia. Opis z jedenáctého stol. zachoval se v krásném rukopise pergamenovém na Montekassině.

Část homilie sv. Vojtěcha veřejnili BOLLANDISTÉ »Acta Sanctorum« (Julii tomus IV. Die decima septima); úplný latinský text její vydal DR. F. HIPLER v časopise »Pastralblatt für die Diöcese Ermland« 1890, č. 8.; latinský text s českým překladem a úvodem P. M. VOJÁČEK O. S. B. v časop. »Blahověst« 1895, str. 442. a násl.

ČESKÁ LITERATURA SVATOVOJTĚŠSKÁ není příliš hojna, i když pojímáme ji ve smyslu širším jakožto soubor spisův kterýmkoliv jazykem o sv. Vojtěchu v Čechách napsaných. Vedle KOSMOVA obšírného latinského životopisu sv. Vojtěcha ve verších a DALIMILOVA krátkého veršování českého jest nejstarší biografií Svatovojtěšskou v Čechách psanou český život pojatý do PASSIONÁLU, jenž složen byl nepochybně k rozkazu Karla IV.

JUNGMANN, Děj. lit. II, č. 145; ADOLF PATERA v Č. Č. M. 1882, 514—515.

Nejobsírnější dílo o sv. Vojtěchu vydal r. 1668. jazykem latinským Matěj Benedikt BOLELUCKÝ, farář u sv. Vojtěcha v Praze, dav mu název »ROSA BOEMICA, sive vita sancti Woytiechi, agnomine Adalberti, Pragensis episcopi, Ungariae, Poloniae, Prussiae apostoli.« (526 a 116 str. v 16°). Přehojná látka pilně ve spis tento snesená strádá vadou tehdejším spisům historickým obecnou: nedostatkem kritického výběru. Spiso-

Klášter v Břevnově s chrámem sv. Vojtěcha.

vatel opatřil dílko své i bohatou výzdobou grafickou.

Jsou to především hojná vyobrazení ze života sv. Vojtěcha, jež nakreslil KAREL ŠKRETA a do mědi vyryl KAŠPAR DOOMS. K nim pojí se plánek Libice (viz na str. 10.), dále faksimile autografu sv. Vojtěcha a konečně MAPA ČECH: »TABULA GEOGRAPHICA INCLYTI BOEMIAE REGNI in suas partes et districtus divisa et AD HONOREM S. ADALBERTI noviter edita salutis an. 1667.«

Základem mapy Boleluckého je mapa Sudětova z r. 1620. a 1680., respective vydání, která podle nich pořídil J. Jansonius Amsterodamský. Bolelucký převzal z Jansoniovy mapy hranice (krom nejsev. cípu), hory, řeky a místopis. Opravy jsou nemnohé, při řekách na př. na jihovýchodě a severovýchodě u Čech; leč na severovýchodě nechal Bolelucký spojení Labe a Nisou

Farní kostel sv. Vojtěcha na Novém Městě Pražském, zvaný v Jirchářích.

Kladskou a Odrou, jak bylo v jeho předloze. Nejpodstatnější opravy jsou v místopise, t. j. vlastně v psaní místních jmen, neboť hollandské mapy mají jména všelijak zpotvořená, ač sui mapa Boleluckého není po té stránce bez chyb. Soudíc dle způsobu rytiny, bylo by možno vysloviti domněnku, že mapu Boleluckého ryl Samuel Dvořák, který r. 1677. pořídil pro Tom. Pešina z Čechorodu kopii mapy Komenského. Krajiny, jež dle mínění jeho druhdy k panství Slavníkovců patřily, označil Bolelucký růžicemi; místa, k nimž víže se upomínka na pobyt sv. Vojtěcha, značil mitrou. Srov. ANT. TRUHLÁŘ, Bolelucký v Ott. Sl. Nauč. IV, 281, 282; o kreskách K. Škréty rytých K. Doomsem viz PAZAUREK, Carl Screta, 98; o mapě Boleluckého podal nám potřebná vysvětlení prof. JINDŘ. METELKA.

Jazykem českým dal Bolelucký r. 1682. vytisknouti veliký list foliový, na němž otištěna jest píseň »Hospodine pomiluj ny« s některými poznámkami historickými a s obrázkem sv. Vojtěcha.

Před Boleluckým vydal Nepomucký děkan Kašp. Petr DRAUŠOVIUS stručný životopis sv. Vojtěcha s názvem: »Veleslavná památka sv. Vojtěcha, hrabčte a dědice českého, biskupa Pražského atd.« 1643. (36 l. v 4°), k němuž připojena jest na l. 24. píseň sv. Vojtěcha s několika vřelými o ní úvahami, a konečně na l. 27.—36. hodinky, litanie a modlitby k sv. Vojtěchu.

Zajímavá jest vložka na l. 26., přehledný totiž výčet zemí, v nichž jazyk slovanský panoval. Draušovius počíná slovy: »Řeč a jazyk nejslovutnějšího a nejudatnějšího národu našeho v těchto zemích býval . . .«, pak podává výčet, a končí slovy: »Nevystačila by jedna tabule k vypsání mnohých jiných znamenitých zemí, v nichžto jest jazyk velikomocného našeho národu slovanského.« Konečně pak připomíná, že přehled ten vzal »z tabule slovanského kostela v Novém Městě Pražském.« Spisek svůj věnoval Draušovius Frant. Mat. Karlovi ze Šternberka. Nové vydání v maličkém formátě 16° pořízeno bylo r. 1724.

Z latinských spisův v Čechách tištěných uvádíme jen patero panegyrických řečí ku cti sv. Vojtěcha, jež obsaženy jsou ve knize ROSETUM SACRO-PENTAPHYLLUM r. 1761. anonymně v Praze vydané.

Nezřídka sloužíval život sv. Vojtěcha ve stol. XVII. a XVIII. za předmět i ŠKOLSKÝCH HER DIVADELNÍCH hlavně v kollejích jesuitských provozovaných. Takž byla r. 1658. dne 21. května v Jindřichově Hradci před kardinalem Harrachem sehrána divadelní hra o jeho patronovi sv. Vojtěchovi, která dvě hodiny trvala. Podobná hra provozována r. 1700. v Opoli a r. 1764. v Praze na počest arcibiskupa Antonína Petra Příchovského. R. 1705. provozována byla v Praze u přítomnosti kteréhosi polského velmože hra: »Bellum religionis, aneb rozličná hádka a pře mezi dvěma hlavníma městy, Prahou a Hnězdnem o tělo a svaté ostatky sv. Vojtěcha.«

F. MENČÍK, Příspěvky k dějinám českého divadla (1895) 110, 137, 150; JOS. JUNGMANN, Hist. lit. č. odd. V., č. 237. c): tištěný obsah hry r. 1764. provozované má název: »SANCTUS ADALBERTUS PRAGENSIUM EPISCOPUS LUDIS SCENICIS SOLEMNIBUS atd.«

Z novější literatury české uvádíme důkladné vypsání života i působení sv. Vojtěcha v PALACKÉHO Dějinách národu českého (vydaní B. Riegra, Díl I., str. 132. sqt.), v KRYŠTŮFKOVĚ Všeobecném církevním

dějepisu (Dílu II., č. 1., str. 417.—426.), ve VACKOVÝCH Dějinách církevních (I, 438—504) a pěkný populární životopis v EKERTOVĚ díle »Církev vítězná« (II, 141—163).

Čtení hodna jest výtečná charakteristika, kterouž PALACKÝ o sv. Vojtěchu napsal: »U Vojtěcha jevily se nálechtilé povahy ducha i srdce, které velmi zřídka v jedné osobě pospolu vlásti jest. Cit jemný a něžný pojil se u něho s vůlí zbraznou a pevnou; rozmyslná vážnost držela na uzdě přirozenou čilost jeho, tak že celou horoucností ton jen potřebná průbojnost mysli jemu zachována. Byltě ozobil sobě všecku vzdělanost a učenost, které věk jeho poskytnouti mohl, a i přirozené výmluvnosti nenedostávalo se jemu. Ačkoli srodil se byl bohat a krásem, ačkoli všickni velicí i malí, s kterýmiž obcoval, jej milovali a ctili, přece nebažil po lahodách a rozkoších jiných, než které ze cnosti, dobročinnosti a nábožnosti plynou. Čím výše postaven byl, čím více jiní se mu kořili, tím pokorněji počínal sobě sám, i podnikal dobrovolně všelické nelahody a svízele, aby se uchránil bujnosti a hrdosti mysli... Cítiv veškeru vážnost vysokého povolání svého, počínal si v něm s opravdovostí, hortivostí a přílišnivostí zřídka vídanou, nikdy nepřevýšenou. Nepravme o něm, že by jen byl chtěl býti pravým následovníkem Krista i apoštolů jeho: byltě jím opravdu.«

VII.

CHRÁMY A KAPLE SVATOVOJTĚŠSKÉ

v zemích Českých.

VARCIDIOECESI PRAŽSKÉ jest zasvěceno sv. Patronu našemu mimo metropolitní chrám sv. »Víta, Václava i Vojtěcha«, 10 farních chrámů, 1 filiální chrám a 10 kaplí: 1. Farní chrám v Jirchářích na Novém Městě Pražském, založený na počátku XIV. stol. Presbytář jeho jest gotický, ostatní části jeho obdržely r. 1692. barokovou úpravu. R. 1875. obnoven dle planů profes. Jiřího Pacolda. 2. Vojenský farní kostel u Prašné brány ve Starém Městě Pražském. Vystavěn byl v letech 1694.—1697. původně pro arcib. seminář, nalézající se tehdy v sousední budově, jež byla druhdy za králů Václava IV., Zikmunda, Ladislava, Jiřího z Poděbrad a Vladislava II. sídlem královským (t. zv. »Králův dvůr«). Nad průčelními dveřmi jest znak arcibiskupa Jana Bedř. hr. z Valdštýna, jenž kostel stavěl, ale nedokonal. 3. Farní chrám na Březových Horách, nedávno zbudovaný. 4. Kaple v Glasbergu u Kraslice. 5. Kaple v »Hájku« u Libíše (viz o ní na str. 29.). 6. Farní kostel v Jílovém, připomíná se již r. 1352. 7. Hradní kaple v Kostelci nad Černými Lesy (XIV. stol.) 8. Kaple u Kounova (viz str. 28.). 9. Kaple u Mýta. 10. Kaple v Ostrově u Kostelce (Kostelzen). 11. Kaple na Planinách u Chvalenic (viz str. 26.) 12. Farní chrám v Počáplech připomíná se již r. 1384. Nynější pěknou budovu chrámovou vystavěl r. 1724. Kilian Dinzenhofer nákladem Břevnovského opata Otmara. Oltářní obraz, představující sv. Vojtěcha vlasti se Zelené Hory žehnajícího, maloval František Lichtenreuter. 13. Farní chrám v Přerově Starém vystavěný r. 1681. 14. Kaple v Příčovech u Sedlčan měštěnínem Pražského Nového Města Ferdinandem Ig. Schönflukem z Gamsen-

Vojenský kostel sv. Vojtěcha v Praze.

dorfu při r. 1712. vystavěna. 15. Filiální chrám ve Slatině u Zvoleňovsi, r. 1717. obnovený. 16. Farní chrám ve Sluhách, založený již na konci X. století (dosud zachovalo se zdivo původní), v r. 1352. farní. Oltářní obraz prý od Škréty. 17. Farní chrám ve Štáhlavech, r. 1762. obnovený a zvětšený. 18. Kaple v Terešově u Drahoňova Újezda. 19. Farní chrám ve Vejprnicích, připom. r. 1352., přestavěný r. 1725. ve vlašském slohu; s freskami od Spitzera, Redelmeyera a Hagera, sošnickou práci provedl Lazar Wiedmann, oltářní obraz maloval Julius Lux. 20. Kaple na Větrově u Votic (viz str. 26.). 21. Farní chrám v dědině »Sv. Vojtěch« u Teplé (viz str. 28.).

Stříbrný pomník sv. Vojtěcha v kathedrále Hnězdenské.
Zhotovil Petr Reimen v Gdansku r. 1662.

V DIOECESI LITOMĚŘICKÉ jsou sv. Vojtěchu zasvěceny: 1 farní chrám, 2 filiální chrámy, 1 klášterní chrám a 3 kaple: 1. Kaple v Berzdorfu Horním u Litoměřic. 2. Filiální kostel (hřbitovní) v Krtech (něm. Gerten) u Jesenic, r. 1651. založený a r. 1740. znovu vystavěný. 3. Farní kostel v Kruhu, připom. již v r. 1408.; r. 1724. znovu vystavěný. 4. Kaple v Labavě (Labau) u Šumburka. 5. Kostel na předměstí Zásada v Litoměřicích, druhdy proboštský, nyní městskému děkanství podřízený kostel kommendátní; v Libr. erect. připom. se již k r. 1410. 6. Kaple v Račicích u Libětic. 7. Chrám při klášteře Dominikánském (r. 1785. zruš.) v Ústí nad L.

V DIOECESI KRÁLOVÉHRADECKÉ jsou ke cti sv. Vojtěchu zasvěceny: 2 farní chrámy, 1 klášterní chrám, 3 filiální (hřbitovní) chrámy a 2 kaple, a to: 1. Filiální kostel v Běcharech u Vrsce, jenž ve stol. XIV. býval farním. 2. Zámecká kaple v Běstvíni u Chotěboře. 3. Filiální kostel v Bojišti u Ledče. 4. Nádherný chrám klášterní v Broumově, jejž vystavěl r. 1683. opat Tomáš Sartorius (viz str. 33.). Vnitřní výzdobu dokončil opat Otmar Zinke 1733. Vnitřek vyzdoben jest bohatě štukkem i freskami. Freska v presbytáři provedl mistrně Steinfels. Hlavní oltář zhotovil r. 1705. Jan Brokoff. Nynější oltářní obraz maloval Lhota (viz níže v odd. »Ikonografie«); dříve byl tu obraz Reicený sv. Vítu. Václavu a Vojtěchu v Horšově Týně z r. 1654. 5. Kaple na »Hůrce« u Slavikovic. 6. Kaple v Jivně u Rudolfova. 7. Kaple v Klokotech (v ambitu). 8. Farní chrám ve Lštění, připomínaný již ve XIV. stol. Nedaleko kostela jest kaplička sv. Vojtěcha u studánky, jež nazývá se »Dobrá voda«. 9. Kaple v Mečichově u Záboře. 10. Kaple v Měkynci u Blska. 11. Kaple v Míchově u Katovic. 12. Farní kostel v Milavčích (viz str. 27.). 13. Kaple v Nevěsicích u Starého Sedla. 14. Kaple v Oulehli u Předslavic. 15. Kaple v Petroviczkách u Němčic. 16. Farní kostel v Ratibořských Horách, vystavěný r. 1722. 17. Kaple v Rojicích u Radomyšle. 18. Kaple ve Střebenině Velké u Předslavi. 19. Kaple ve Svinech u Veselí. 20. Kaple ve Škudrech u Volenice. 21. Kaple v Těttěticích u Políně. 22. Kaple u Vodňan z r. 1730. 23. Kaple ve Vojtěšicích u Merklína (viz str. 28.). 24. Kaple u Vrčeně (viz str. 28.). 25. Kaple v Zámostí u Hluboké.

Kathedrální chrám sv. Vojtěcha ve Hnězdně.

V ARCIDIOECESI OLOMOUCKÉ znám jest nám farní chrám ve Slavičíně, již roku 1256. v listinách připomínaný, jenž je zbudován ke cti sv. Vojtěchu.

V DIOECESI BRNĚNSKÉ zasvěcen jest sv. našemu Patronu filiální kostel ve Studnici u Těče z poč. XV. stol., v němž starobylá socha sv. Vojtěcha se nalézá (viz oddíl »Ikonografie«). Starou gotickou stavbu připomíná toliko gotický závěr presbyteria bez opěráků, původní to asi kaple, a pak hlavní vchod s kameněnými veniři tvarem svým do doby pozdní gotiky náležející. Nynější stavba pochází ze XVII. stol.

nerův. Krásná budova klášterní zasvěcena jest sv. Václavu. Chrám i klášter stavěl proslulý Kilian Dinzenhofer. 5. Farní chrám v Libici (viz str. 25.). 6. Hřbitovní kostel v Německém Brodě (viz str. 29.). 7. Kaple v Tisové u. Č. Heřmanic na Litomyšlsku, vystav. r. 1755. 8. Farní kostel ve Vlčicích (Wildschütz), který se již ve stol. XIV. připomíná.

V DIOECESI BUDĚJOVICKÉ jsou na počesť sv. Vojtěchu vystavěny: 3 farní chrámy, 1 klášterní chrám a 21 kapli: 1. Kaple v »Boučku« u Kasejovic, kdež nalézá se léčivý pramen »sv. Vojtěcha«. 2. Kaple v osadě zvané »Čtyry Dvory« u Budějovic. 3. Kaple v Hodějově u Kraselova. 4. Klášterní chrám kapucínský, zasvě-

»CATALOGUS CLERI« diocesí českých i moravských; Topografie SCHALLEROVA i SOMMROVA; o fil. kostele Studnickém sdělení vlp. AL. HRUDIČKY a prof. JAR. JANOUŠKA.

VIII.

CHRÁM SV. VOJTĚCHA V ŘÍMĚ.

Skulptura sv. Vojtěcha z XI. stol. v Římě.

Do Říma přinesl, jak jsme již pravili, část ostatků sv. Vojtěcha (obě ruce) císař OTTO III. a uložil je ve chrámě, jejž ke cti svatého mučedníka na Tiberském ostrově r. 1000. zbudoval, a to v místech, kde druhdy v dobách pohanských stávala svatyně boha Eskulapa. CHRÁM SV. VOJTĚCHA stojí sice na Tiberském ostrově (»Isola di Roma«) dosud, nazývá se však nyní obyčejně chrámem SV. BARTOLOMĚJE. Prvotní název »sv. Vojtěcha« zaměňován byl již od té doby, kdy v chrámě tom uloženy byly ostatky SV. PAVLÍNA NOLÁNSKÉHO, častokráte v název »chrám sv. Vojtěcha a Pavlína« anebo i pouze jen v název »chrám sv. Pavlína«. Později upadly oba tyto názvy v zapomenutí, a chrám označován titulem »SV. BARTOLOMĚJE«, jehož ostatky císař Otto III. v kostele sv. Vojtěcha rovněž byl uložil. Nový tento název vyskytá se již r. 1160. Nynější kostel, ozdobený v průčelí krásnou mosaikou, představující Krista Pána, rozdělen jest 14 z části granitovými, z části mramorovými sloupy ve tři lodi. Sloupy ty pocházejí nepochybně z onoho chrámu Eskulapova. Ve hlavním oltáři uloženo jest tělo sv. Bartoloměje. Stěny apsidy ozdobeny jsou obrazy svatých, mezi nimiž jest i obraz sv. Vojtěcha. Reliquie našeho světce s nápisem »DE CORPORE S. ADALBERTI EPISCOPI & MARTYRIS« chová se nyní spolu s ostatky sv. Pavlina Nolánského, sv. Exsuperantia a sv. Marcella v KAPLI, která k evangelijní straně presbytáře přiléhá, a jež teprvé za papeže Julia III. (1550—1555.) z bývalé sakristie byla upravena. Oltář r. 1713. nově zřízený ozdoben jest obrazem, na němž vymalována jest sv. Vojtěch vedle ostatních řečených světců, jichž ostatky na oltáři tom jsou uloženy.

Nejstarší památkou na sv. Vojtěcha v tomto kostele a zároveň nejstarším dosud známým vyobrazením našeho světce jest PRASTARÁ SKULPTURA KAMENNÁ, na mramorovém roubení studnice v tomto chrámě se nalézající. Studnice ta stojí před presbytářem uprostřed schodů k němu vedoucích (viz vyobr. na str. 14.). Ze studnice té pívali druhdy věřící s důvěrou vodu, ježto prý v ní nalézaly se sv. ostatky. Na mramorové obrubě vytesány jsou čtyři reliefy: na průčelní straně jest relief představující Krista Pána, na straně evangelijní relief sv. Bartoloměje, na straně zadní k oltáři obrácené relief císaře Otty III. a na straně epištolní konečně RELIEF SV. VOJTĚCHA (vyobr. viz při iniciálce této stati). Světec zobrazer jest tu prostovlasý s plnovousem, an v pravé ruce drží prostě zakřivenou berlu a v levé otevřenou knihu. Písmena TEI SCI, jež na skulpturě se spatřují, jsou součástí nápisu, který kolkolem obruby se vine: »OS PUTEI SANCTI CIRCUMDANT ORBE ROTANTI«. Skulptury ty jsou provedeny prací dosti hrubou, nicméně jsou pozoruhodny stářím svým, neboť byly zhotoveny nepochybně nedlouho po smrti císaře Otty III.

K uporníce na dřívější posvěcení tohoto kostela ke cti sv. Vojtěcha dal Msg. K. Jänig r. 1873. vytesati po stranách hlavních dveří nápis: »Hic et Adalberti palmas coluisse licebit, una pedum Pragae tenuit, Stephanum altera tinxit«, t. j. »Zde lze uctiti také ruce sv. Vojtěcha, jedna držela biskupskou berlu v Praze, druhá křtila sv. Štěpána.«

Srvn. MEMORIE ISTORICHE DELLE CHIESE, e dei conventi dei frati minori della Provincia Romana raccolte de CASIMIRO DA ROMA, frate dello stesso ordine, in Roma 1764, str. 278.—332. (o skulpturě na obrubě studnice na str. 293.—295.); WOERL'S ROM str. 138; P. M. LE TAROUILLY, Édifices de Rome moderne, Paris 1868, text str. 358—359, s pohledem a plánem; EICHLER, Římské upomínky str. 16; TADRA, Kulturní styky Čech s cizinou, str. 63 a 64.

ÚCTA SV. VOJTĚCHA V POLSKU.

Úplné obrácení národa POLSKÉHO ku křesťanství hlavní zásluhu ma vedle české kněžny Dúbravky SV. VOJTĚCH. Proto také chová jej národ polský ve vděčné paměti klada jej mezi patrony své na místo nejčelnější.

Střediskem úcty sv. Vojtěcha v Polsku jest HNĚZDNO, a to hlavně z té příčiny, že po mínění Polakův dosavad tam odpočívají tělesné pozůstatky jeho. Schovalit prý kněží Hnězdenští při dobytí Hnězdna r. 1039. tělo sv. Vojtěcha a vítězným Čechům podstrčili místo něho pozůstatky bl. Radima.

Ale tvrzení to pochází teprve od polského dějepisce Dlugoše, jenž psal teprve ve stol. XV., kdežto starší polští historikové společně s Čechy chovali přesvědčení, že tělo sv. Vojtěcha za Břetislava do Čech bylo přeneseno. Dlužno tedy víru dáti těmto starším historikům, polským i českým, z těchto pak zejména Kosmovi, jenž o přenesení ostatků sv. Vojtěcha do Prahy psal již r. 1119., tedy 80 let po oné události, čerpav hodnověrné zprávy svoje netoliko ze svěží tradice pamětníkův, nýbrž i zajisté z authentických zápisův.

Tvrdíce tedy rozhodně, že v Praze máme pravé tělo sv. Vojtěcha, připouštíme rádi, že snad také ve Hnězdně zůstaly některé částky jeho, ty totiž, jež snad z hrobu světcova dávno před dobytím Hnězdna byly vyňaty a zvlášť chovány. A že skutečně tak se dálo, potvrzuje zpráva, že již r. 999., když ostatky sv. Vojtěcha z Třemešné do Hnězdna měly býti přeneseny, část ostatků v Třemešné byla ponechána. Mohlo se tak tedy státi později i ve Hnězdně, a relikvie světcovy mimo vlastní hrob jeho chované mohly ovšem snadno býti ukryty. Budiž tomu jakkoliv: Hnězdno jakožto místo, kde světec náš působil, a kde spočívaly a z části snad dosud spočívají ostatky jeho, jest místem i pro nás Čechy posvátným. Úzdavá se tam ovšem úcta domnělým ostatkům sv. Vojtěcha, avšak možno právem předpokládati, že mezi pozůstatky těmito jsou řízením Prozřetelnosti Boží i části pravých ostatků velikého světce, čímž úcta ta úplně jest ospravedlněna, a to tím spíše, ježto koná se na místě, jež po čtyřicet let chovalo v lůně svém tělo apoštola Polákův. A k tomu posvatnému místu od nejdávnějších časů drahně poutníků přicházelo. O pouti císaře Otty III. jsme se již zmínili (viz str. 14.). Později pak mezi nesčíslnými zástupy poutníků nalezáme i krále polské, kteří často přicházeli do Hnězdna vzdát hold svůj velikému světci; učinili tak na př. Boleslav Křivoústý r. 1113., Vladislav Jagiellonský r. 1414. po vítězné bitvě u Tannenberka, Zikmund III. r. 1623. a j. Na posvátném tomto místě vzýval r. 1794. sv. Vojtěcha o přímluvu před Trůnem Nejvyššího také Henryk Dąbrowski, tvůrce polských legií, dříve než z Hnězdna vytrhl k Labiszynu a Bydgošti, kde dobyl slavného vítězství.

Poláci tvrdí, že tělo sv. Vojtěcha zůstalo 80 let v úkrytu; teprve prý r. 1122. vyzvedl je odtud arcibiskup Jakub ze Žnína a vystavil je veřejně v kathedrale. Tvrzení to možno uvésti na pravou míru tím způsobem, že snad tehdy poprvé k veřejné úctě vystaveny byly ony částky ostatků sv. Vojtěcha,

Tabulový obraz sv. Vojtěcha z kathedrály Krakovské.

jež již odedávna zvlášť byly chovány a v době vpádu Čechů ukryty. Uprostřed kathedrály Hnězdenské stojí velikolepý POMNÍK SV. VOJTĚCHA: na širokém podstavci spatřujeme čtyři sochy zhotovené r. 1896. sochaiem Marcinkowským, představující kněze, rytíře, měšťana a vesničana v krojích doby Boleslava Vel., ani klečíce drží na ramenou svých ozdobná nosítka, na nichž spočívá krásná stříbrná rakev. Pod rakví stojí šest orlů s korunami na hlavách na znamení, že Hnězdno bylo druhdy hlavním městem království Polského, jehož nejčelnějším patronem jest sv. Vojtěch. Každý orel opírá spáry své o stříbrnou kouli. Na víku rakve spočívá postava sv. biskupa skorem v přirozené velikosti. Světec jest tu znázorněn v plném rouše biskupském, an v pravici třímá berlu, na jejímž vrcholu jest kříž, a levici opřenu má o knihu na levém koleni postavenou. Hlava a svrchní část těla o pravou ruku podepřená poněkud jest pozdvižena; zdá se, jakoby světec povstati chtěl z hrobu a na novo hlásat slovo Boží. Boky rakve ozdobeny jsou desíti mistrně vytepanými polovypuklinami, znázorňujícími výjevy ze života sv. Vojtěcha. Pomník obklíčen jest ballustrádou, v jejíž čtyřech rozích zvedají se mohutné točité sloupy nesoucí ozdobný baldachýn, takže celek činí dojem ciboriového oltáře, a to tím spíše, ježto před památníkem skutečně stůl oltářní se nalézá. Krásný tento pomník postaviti dal r. 1662. Vojtěch Pilchowicz, světící biskup Hnězdenský, nákladem 30.000 zl.; zhotovil jej Petr Reimer v Gdansku. Poláci nazývají památník tento »hrobem sv. Vojtěcha«, tvrdíce, že ve stříbrné rakvi uloženy jsou ostatky sv. biskupa, čemuž ovšem, jak jsme pravili, tak není, aspoň nikoliv v té míře, jak Poláci míní. Iřes to však nemohlo věru významněji označeno býti místo, na němž druhdy spočívalo tělo světcovo, nežli právě památníkem tímto.

Kostel a kazatelna sv. Vojtěcha na Zvěřinci u Krakova.

Památnou KATHEDRÁLU HNĚZDENSKOU zbudoval kníže Mečislav I. ke cti Panny Marie kolem r. 970. V této svatyni konal sv. Vojtěch služby Boží, a tu později byl i pochován. Při ní měl sídlo své také i rodný jeho bratr a věrný průvodce Radim či Gaudentius, první arcibiskup Hnězdenský (1000—1006). Z prvotní stavby téměř nic se nezachovalo; bylať již ve XIV. stol. a po velikých požárech r. 1615. a 1760. opět a opět přestavována. Nynější stavba dokonána byla r. 1790. Jest tudíž pochopitelno, že starodávná kathedrála nemůže honositi se mnohými starožitnostmi. Přece však zachovalo se v ní několik převzácných památek uměleckých, a to právě těch, jež vztahují se k sv. Vojtěchu.

Již vchod kathedrály Hnězdenské označen byl v dobách pradávných způsobem velevýznamným: na BRONZOVÝCH DVOUKŘÍDLÝCH DVEŘÍCH zobrazeny jsou výjevy ze života sv. Vojtěcha (viz list 11.). Jest to překrásné dílo umělecké z počátku XII. stol. Celkem spatřujeme tu cyklus 18 obrazů, jenž počíná se na levém křídle dole. Spatřujeme tu následující výjevy: 1. Narození a křest sv. Vojtěcha. 2. Obětování chorého dítka P. Marii. 3. Vstoupení sv. Vojtěcha do školy Magdeburské. 4. Sv. Vojtěch modlí se před kostelem. 5. Císař Otto II. podává sv. Vojtěchu berlu. 6. Sv. Vojtěch uzdravuje posedlého. 7. Sv. Vojtěchu zjevuje se Kristus Pán a poroučí mu, aby zabránil prodávání křesťanů židům. 8. Sv. Vojtěch, nemoha sám vykoupiti otroků křesťanských, přivádí čtyři takové nešťastníky ke knížeti Boleslavovi, prose jej, aby je vykoupil. 9. Sv. Vojtěch v klášteře Římském obsluhuje v refektáři řeholní spolubratry své. Na křídle pravém sledovati lze od shora dolů tyto události ze života sv. Vojtěcha: 1. Sv. Vojtěch přijíždí na lodi do Pruska, 2. křtí pohany, 3. káže pohanským Prusům, 4. slouží mši sv., 5. jest umučen; 6. orel ostříhá tělo i hlavu zabodnutou na kůl; 7. vykoupení těla světcova; 8. průvod s tělem svatým do Třemešna; 9. pochování ve Hnězdně. — Dvéře jsou lité z bronzu a ciselované. Polovypukliny točeny jsou vkusným ornamentem z listí, květův i ovoce, v němž umístěny jsou tu a tam lidé, lvi, koně i různá jiná zvířata. Uprostřed každého křídla jest lví hlava svírající v tlamě kruh.

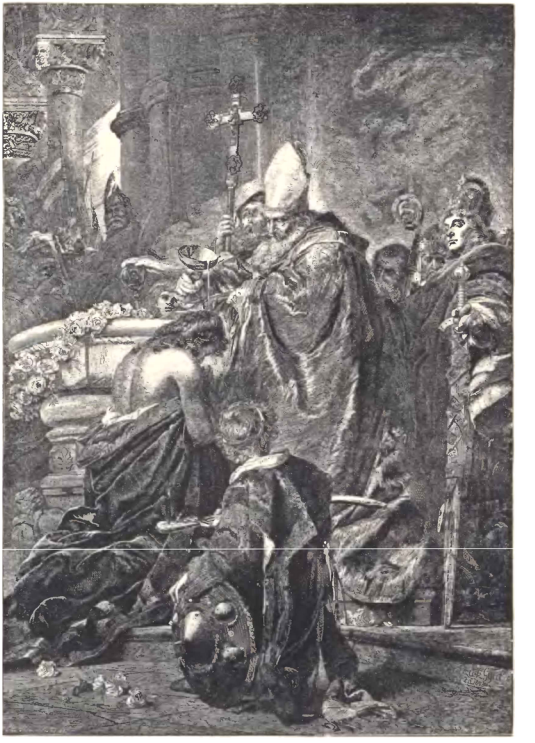

Křest sv. Štěpána.
Dle malby Julia Benczura z r. 1867.

V jedné z postranních kaplí kathedrály chová se krásná POLOVYPUKLINA ZE DŘEVA ŘEZANÁ, představující sv. Vojtěcha pod gotickou kružbou (vyobr. její viz v iniciálce této stati); jest to zbytek ze starobylých gotických lavic kanovnických.

Archiv kathedrální chová t. zv. »MISSÁL SV. VOJTĚCHA«; jsou to vlastně perikopy evangelií na neděle i svátky, zlatem na pergamenč psané a překrásnými drobnomalbami ozdobené. Nádherný tento rukopis daroval prý kathedrále Hnězdenské sv. Vojtěch. A skutečně náleží dle všech známek do stol. X. Pozoruhodny jsou i desky jeho ze XVII. stol., červeným aksamitem povlečené a stříbrným kováním ozdobené; na zadní desce spatřujeme v rozích i polovypoukle vytepané obrázky sv. Václava a sv. Vojtěcha (viz list 12.).

V pokladnici chrámové uložen jest skvostný zlatý, bohatě safiry i perlami posázený RELIKVIÁŘ na způsob skříňky s víkem. Na bocích jeho vyryty jsou výjevy ze života sv. Vojtěcha. Krásné toto dílo zhotovil r. 1494. zlatník Jakub z Poznaně.

Prvotní pohřebiště našeho světce, chrám v TŘEMEŠNĚ, honosí se též převzácnou památkou po něm, totiž KALICHEM, jehož prý v Prusích užíval. Byla to původně nepochybně pouze achátová číše, která později opatřena byla zlatou nohou. Číše vykroužena jest z jediného kusu achátu a vsazena do zlatých obručí, z nichž dolejší má okraj ozdobený stylisovanými květy liliovými. Ořech (nodus) nohy okrášlen jest arabeskami rostlinnými, obvíjejícími v ladně zatáčených liniích podoby člověka, lva a dvou ptáků (viz list 13.).

V KRAKOVĚ poutá pozornosť naši především KOSTELÍK SV. VOJTĚCHA na hlavním náměstí, jenž stojí na místě, kde světec náš hlásával slovo Boží (viz str. 7.). Později, od r. 1223. řečníval v něm také sv. Jacek a r. 1450. kázal tu bl. Jan Kapistrán. Patronem jeho jest akademie Krakovská (od r. 1401.). Nynější budova kostelíka pochází z r. 1611.; obnovena byla r. 1863. Z původní románské stavby ve XII. stol. provecené zachovalo se ještě zdivo, portál a okénko. V kostelíku chová se nepříliš zdařilý obraz sv. Vojtěcha z počátku XVII. stol. a barokový relikviář s částkou ostatků jeho z r. 1712. — V KATHEDRÁLE KRAKOVSKÉ náleží se obrovský (skorem 6 *m* vysoký) OBRAZ SV. VOJTĚCHA ze XIV. stol. na dřevě malovaný; jest to zbytek z dřívějšího gotického hlavního oltáře. — Na nejslavnějším díle proslulého polského sochaře VÍTA STVOŠE (Stwosz), totiž na hlavním oltáři farního KOSTELA PANNY MARIE na hlavním náměstí Krakovském, spatřujeme také mistrnou SOCHU SV. VOJTĚCHA pod bohatým gotickým baldachynem (viz list 14.). — DOMINIKÁNSKÝ CHRÁM Krakovský chová veliký OBRAZ ZE XVII. STOL., znázorňující živě mučednickou smrť sv. Vojtěcha: světec klesá před oltářem, na němž byl právě mši sv. doužil, pod ranami pohanův; v pozadí znázorněno jest vykoupení mrtvoly světcovy od Prusův. — O starobylé KAZATELNĚ, stojící před kostelem SV. SALVÁTORA NA ZVĚŘINCI U KRAKOVA, vypravuje se, že stojí na místě, kde sv. Vojtěch kázával; kostel pak sám že býval druhdy božištěm pohanským, jež týž světec posvětil na chrám Spasitelův. Tento kostel náleží nyní k farnímu kostelu a klášteru Zvěřineckému, v němž býval Boleslav Jablonský proboštem.

Také v Polsku vypravuje se o mnohých místech, že je sv. Vojtěch přítomností svojí posvětil. Ve slezské vísce OPOLU uzdravil světec náš dceru pohanského setníka a obrátil pak obyvatele tamější na víru Kristovu; tam, kde dříve modly stávaly, vztýčil kříž, místo něhož postavena byla později kaplička, která tu dodnes stojí. Ve vsi MODLNICI nedaleko Krakova stojí prastará lípa a kaplička na onom prý místě, kde světec náš hlásal slovo Boží a sloužil mši sv. V STRYSZOWĚ nalézá se socha sv. Vojtěcha a pod ní zřídlo dobré vody, jež prý vytryskl na prosbu světcovu. Za Třemešnem u vísky ŚWIĘTE jest pramen, při němž dle zbožného podání sv. patron odpočíval. Podobně jako v Čechách, ukazují i v Polsku mnohé KAMENY »SVATOVOJTĚŠSKÉ«, tak na př. v BUDZIEJEWĚ, u vsi WILKOWYJE, u GOŚCIESZYNA, ve STRZELNIE a j.

Kostely sv. Vojtěchu zasvěcené mají tato místa v Polsku: KOŚCIELEC pod Proszowiczami (krásný románský kostel ze XIII. stol.), POZNAŇ, farní kostel (vystavěný r. 1240. ze dřeva, na konci XV. stol. obnovený z kamene, přestavěný r. 1634.); SADKI (z XI. stol., přestavěný 1749. a 1864.), PARCHANIE (připom. již r. 1597.), KOBIERNO (1721. dřevěný, 1885. pěkný gotický), STODOLY (1589. dřevěný), LEWKÓW (příp. r. 1413., 1710. nový dřevěný, 1844. kamenný, 1871. oprav.), RUSKO (dosud dřev. kostel z r. 1613.), KONARY (dřev. kost. z r. 1609.), MARGONIN (již r. 1364., nynější krásný z r. 1753.), SMOLICE (1446., obnov. 1736.), JAWORNO, DANKOWICZE, BUTOWICE, MUCHARZ a mn. j.

JMÉNO SV. VOJTĚCHA bylo v Polsku velice ctěno a při křtu sv. mnohým osobám dáváno. Vladislav I. (1080.—1102.) a Boleslav III. a j. razili PENÍZE S OBRAZEM SV. VOJTĚCHA; rovněž na mincích arcibiskupů Hnězdenských z XII. stol. nalézáme podobu světcovu. Také nejstarší PEČEŤ KAPITULY HNĚZDENSKE nese obraz sv. Vojtěcha.

Jako byl Čechy naučil zpívati velebnou píseň »Hospodine pomiluj ny«, tak složil sv. Vojtěch Polákům tklivou píseň »BOGARODZICA DZIEWICA«, v níž stručně vyslovены jsou hlavní pravdy naší víry, pročež nazývá ji P. Skarga právem písní katechismovou. Není u Polákův písně oblíbenější nad ni: zpívajíť ji při bohoslužbách kostelních i při pobožnostech domácích; za zvuků jejich kráčívali vojínové polští srdnatě do boje. Nejstarší dosud známý přepis písně té jest z r. 1408., kdež má již třináctе slok, ačkoliv v prvotní podobě své měla nepochybně pouze sloky dvě. V přepise tomto charakteristické jsou i bohemismy, kteréž asi pocházejí odtud, že přepisovač z r. 1408. byl Krakovan, a v Krakově na počátku XV. stol. živel český byl, jak známo, valně rozšířen.

Pečeť kapituly Hnězdenské.

Pečeť kapituly Ostřihomské.

Srvn. IGN. POLKOWSKI, Katedra Gnieźnieńska 1874; A. PRZEZDZIECKI a EDW. RASTAWIECKI, Wzory sztuki średniowiecznej w dawnej Polsce 1853—1855, Ser. I, 7 a 18; STAN. GDECZYK, Przewodnik historyczny po Gnieźnie i jego kościołach 1891; J. Chociszewski, Święty Wojciech 1897; F. TADRA, Kulturní styky Čech s cizinou 1897, str. 130., 133.; LUSZCZKIEWICZ, Kościół św. Wojciecha w Kościelcu 1878; K. KONRÁD, »Krakov ve Vlasti I (1884—85), str. 70., 133., 205.; Prof. Dr. ROSTAFEŃSKI, Przewodnik po Krakowie i okolicy (1891), str. 119., 143., 154.—155., 157.; K. ADÁMEK, »Vít Stwoz« v »Osvětě« 1884, str. 807.—808.; PAM. ARCHEOL. VII. (1868), 309; zevrubný seznam polské literatury Svatovojtěšské viz u Dr. LUDW. FINKELA »Bibliografia historyi Polskiej« 1891. I, 369 až 370 (čís. 6135.—6150.). O textu »Bogarodzice« viz mínění J. JIREČKA v posudku publikace A. Przezdzieckého »Pieśń Bogarodzica 1866«, jejž uveřejnil v Čas. č. M. 1872, str. 335.—337.; Srvn. KONRÁD, Dějiny zp. I, 36.

X.

ÚCTA SV. VOJTĚCHA V UHRÁCH.

Miniatura ze XVI. stol.

O Uher přišel sv. VOJTĚCH nepochybně r. 994. (dle jiných již 984.) a tu syna GEJZOVA VAJKA v Ostřihomě pokřtil (nebo dle jiných toliko biřmoval), dav jemu jméno ŠTĚPÁN (viz str. 9.—10.). Někteří míní, že sv. biskup pokřtil nejen Vajka, nýbrž i jeho otce Gejzu, matku Šaroltu a bratry, a to před sňatkem Vajkovým s Giselou Bavorskou, u přítomnosti otce i bratra jejího a císaře Otty III., kteří se prý k slavnosti té dostavili (v tom smyslu jest pojat i obraz Benczur-ův). Apoštolská činnosť sv. biskupa v Uhrách neobmezila se však toliko na rodinu vévodskou, nýbrž on, jak jsme z životopisu jeho seznali, i mezi lidem horlivě víru Kristovu šířil a utvrzoval. S tímto blahodárným působením sv. Vojtěcha souviselo zajisté, že pěstoun jeho RADLA, opustiv r. 995. klášter Břevnovský, prvním arcibiskupem Ostřihomským se stal; v Uhrách nazývali jej »ANASTASIUS« nebo« ASTRICUS«.

Národ uherský choval vezdy u vděčné paměti působení světce našeho, uctívaje jej jakožto patrona svého. Rozličné památky umělecké i literární dosud jsou toho výmluvným svědectvím.

Byl to sám ŠTĚPÁN, jenž dal podnět k uctívání sv. Vojtěcha, vystavěv nedlouho po mučednické smrti jeho v sídelním městě svém OSTŘIHOMĚ CHRÁM zasvěcený P. Marii a sv. Vojtěchu, v němž se

pak r. 1000. korunovati dal za krále. Když r. 1196. svatyně tato požárem byla zničena, vystavěl arcibiskup Job chrám předešlého nádhernější, v němž mimo jiné nalézal se mramorový relief představující Pannu Marii, sv. Vojtěcha a sv. Štěpána. R. 1450. podnikl důkladnou opravu chrámu Ostřihomského kardinál-arcibiskup Dionysius Széch, při čemž jej štědře podporoval Jan Hunyady. Z chrámu tohoto Turci, když r. 1543. Ostřihoma se zmocnili, učinili sobě sice svoji modlitebnici, ušetřili však přece do jisté míry křesťanské jeho výzdoby. Píšeť hrabě Václav Vratislav z Mitrovic, jenž r. 1591. v Ostřihomě byl, že viděl v kostele, »ve kerémž Turci své náboženství provozují, pěknou kapličku, všecku uvnitř mramorem obkladanou, v níž byl pěkný obraz Zvěstování P. Marie, mramorem rozličných barev vykládaný«. Při dobývání Ostřihoma r. 1595. a 1683. utrpěl chrám Svatovojtěšský takových škod, že zbyly z něho takořka pouhé zříceniny, jež arcibiskup hr. Frant. Barkoczy r. 1762. dal odkliditi, hodlaje zbudovati nový chrám ke cti sv. Štěpána. Po smrti Barkoczy-ově nebylo však ve stavbě pokračováno, jelikož nevyhovovala ani vkusu ani potřebě. Tu pojal kardinál Alexander Rudnay myšlénku zbudovati nový nádherný chrám zasvěcený opětně P. Marii a sv. Vojtěchu, i položil r. 1822. v den sv. Vojtěcha základní kámen k nové svatyni. Stavba trvala po celých 33 let, až konečně r. 1856. nový chrám byl zasvěcen. Velikolepá basilika, korunovaná ohromnou kopulí, vypíná se majestátně na nízkém návrší zadní stranou obrácena jsouc k Dunaji. Na krásném bočním oltáři stojí socha sv. Vojtěcha z kararského mramoru. Chovejť se tu dva ostatky těla sv. biskupa v nádherných RELIKVIÁŘÍCH: ČÁSŤ LEBKY v relikviáři majícím podobu monstrance, a ČÁSŤ RAMENE v relikviáři na způsob ruky upraveném. Tuto druhou relikvii přinesl kardinál Simor r. 1874. z Říma; jest to částka oněch ostatků, jež císař Otto III. v Římském chrámě sv. Vojtěcha byl uložil (viz str. 14.). Oba nádherné relikviáře dal zhotoviti zmíněný právě kníže církevní.

Relikviář s ostatky sv. Vojtěcha v kathedrále Ostřihomské.

Z četných ostatních kostelů sv. Vojtěchu zasvěcených vynikají stářím farní kostely v HATVANU a MUZSLE (tento prý sám sv. Vojtěch dal vystavěti).

VYOBRAZENÍ SV. VOJTĚCHA nalézáme v MISSÁLU r. 1507. a 1511. vydaném nákladem Pešťského knihkupce Jana Paepa a tištěném v Benátkách u Mikuláše Frankfurtera; jest to zdařilý dřevoryt. Podobným, ač poněkud menším dřevorytem ozdobeny jsou BREVÍŘE z r. 1514. a 1558. vydané Pešťským knihkupcem Jakubem Schallerem. Krásnou MINIATUROU sv. VOJTĚCHA na pergamenu malovanou okrášlen jest missál, jenž r. 1592. byl majetkem Jana Cserödy-ho, biskupa Pětikostelského a administrátora Ostřihomského arcibiskupství. (Viz iniciálu).

Z novějších obrazů uvésti dlužno překrásnou malbu JULIA BENCZURA, »KŘEST SV. ŠTĚPÁNA«, kterouž zmíněný umělec provedl r. 1867. na objednávku ministra kultu, barona Josefa Eötvöse. Obraz Benczurův jest v Uhrach velice oblíben, a byl mnohokráte reprodukován.

Nejstarší nám známá dosud zachovaná SKULPTURA sv. Vojtěcha nalézá se v kapli sv. Barbory, jež r. 1477. u Marianského kostela v BÁŇSKÉ BYSTŘICI postavena byla. Jest to poprsí představující světce s mitrou na hlavě, s otevřenou knihou v pravici a s berlou v levici.

Na PEČETI KAPITOLY OSTŘIHOMSKÉ ze XII. nebo ze XIII. stol. jest obraz sv. Vojtěcha; starobylé mosazné pečetidlo poněkud již poškozené chová se v Ostřihomském kapitulním archivu. Také OSTŘIHOMSKÁ DIOECESANNÍ BIBLIOTHÉKA užívá podobné pečeti. Členové kapituly Ostřihomské nosí na prsou na červené pásce kříž, v jehož středu jest malý emailový obrázek sv. Vojtěcha. Komitat Ostřihomský má též ve znaku svém obraz našeho světce.

Od nejstarších již dob jevila se úcta sv. Vojtěcha v Uhrách také v LITURGII CÍRKEVNÍ. Nejstarší rukopisný missál uherský z r. 1341. má zvláštní formulář mešní na den sv. Vojtěcha s pěknou sequencí, a rovněž tak i jiné missály rukopisné i tištěné; v některých z nich nalézáme také zvláštní formulář

»Translationis Sti Adalberti«. V brevířích uherských obsažcno jest zvláštní officium sv. Vojtěcha; tak na př. v rukopisném »Breviarium Strigoniense« ze XIV. stol. a v tištěném »Breviarium juxta consuetudinem et ritum sacrae ecclesiae Strigoniensis« z r. 1484.

LITERATURA UHERSKÁ vykazuje hojně životopisův sv. Vojtěcha. Z doby starší uvádíme životopis obsažený v knize »Legendae Sanctorum regni Hungariae« (tišť. v Benátkách 1498.), z novější literatury vědecky psané životopisy Ferd. Knauze, Mich. Hatvani-a (Horvátha), Karla Lányi-ho a j., a populární práce Jana Zalky, Colomana Rosthy-ho a j.

Mnohé korporace uherské zvolily sobě sv. Vojtěcha za svého zvláštního ochránce. Jsou to zejména: arcidiocese a kapitula Ostřihomská, bývalý slavný seminář a konvikt Svatovojtěšský v Trnavě (založ. r. 1616. arcibiskupem Petrem Pázmányem), »Adalbertinum« (asyl pro sestárlé duchovní), bývalé proboštství a kapitula sv. Vojtěcha v Rábu. Sem připočísti možno také slovenský literární spolek »Vojtěch«, jenž vydává a rozšiřuje dobré knihy pro lid.

Jména sv. Vojtěcha užívá se také v Uhrách s oblibou jakožto jména křestního i biřmovacího, a to ve formě »BÉLA«. Novější jazykozpytci (Czuczor a Fogarasi) sice tvrdí, že »Béla« odvozeno jest od slovanského BJÈL = bílý, a nikoliv od »Adalbert«; tím však nemění se faktum, že ti, kdo jméno »Béla« nosí, sv. Vojtěcha jakožto patrona svého uctívají. Ženské jméno »BERTA« vztahují v Uhrách rovněž ke jménu »Adalbert«, s oblibou je proto dítkám dávajíce. Čtyři králové uherští sluli »Béla«. Ale i jako jména místního užívá se jména »Béla«; takových nazvů topografických jest v Uhrách 24.

Zprávy, jež podal LUDVÍK NÉMETHY, bibliothekář Ostřihomské diocesánní knihovny: HARTVÍKA, biskupa Řezenského (1105—26): Legenda s. Stephani minor et maior (Pertz, Mon. SS. XI, 224—241); SASINEK, Sloven. letop. 1879, 183; Dr. M. PROCHÁZKA v Čas. kat. duch. 1882, 534, Dr. FR. X. KRYŠTŮFEK, Všeob. církv. děj. II, 1, 401 a násl., FR. VACEK, Círk. děj. čes. I, 481; KNAUZ, Monumenta ecclesiae Strigoniensis, tom. I. (s obšírným pojednáním »Astricus rectius Anastasius«, v němž dovozuje se, že Radim byl od r. 995. opatem kláštera Varadínského, odtud pak že povýšen byl za metropolitu Ostřihomského, a že nikdy nebyl biskupem v Kaloči); DR. JUL. VÁROSY, »Astricus sedi suae Colocensi servatus« (hájí mínění, že Astrik byl prvním biskupem Kaločským); FERD. TADRA, Kulturní styky Čech s cizinou, 115—116; G. FEJÉR, Codex diplomaticus V, II, 43; JOS. PODHRADCZKY, Vita S. Stephani 1836 (předmluv.); KAR. SZABÓ, Emlékiratok a magyar kereszténység első szánadaból, Pest 1865; PALACKÝ-RIEGER, Děj. nár. čes. D. I., str. 133.; FÉJER, Religionis apud Hungaros initia, Budae 1846, č. 3. § 69. a 75.; LÁNYI, Magyar Egyháztörténelme I, 194; DANKÓ, Vetus hymnarium ecclesiasticum Hungariae 79, 88, 95, 99, 171; G. M. DREVES, Anal. hymn. V, 99, (bytmická legenda o sv. Vojtěchu); NÉMETHY, Kalázok Esztergom multjából, 97, 108, 110; VÁCSLAV VRATISLAV Z MITROVIC, Přehody (vyd. z r. 1854.), str. 11.; SCHEMATISMUS CLERI ARCHIDIOEC. Strig. 1897 (na 2 str. čteme »Patronus Archidiocesis Strigoniensis sanctus Adalbertus episcopus et martyr«); CEROGRAPHIA HUNGARIAE 1734; BATTHYÁNY, Leges ecclesiast. r. Hung. (1785—1827) I, 402; PERGER, Bevezetés a diplomatikába 1821, VI, 8 n j.

Kathedrála v Ostřihomě.

XI.

ÚCTA SV. VOJTĚCHA V PRUSICH.

Jen kratičký čas pobyl SV. VOJTĚCH na své missionářské cestě r. 997. v Prusích. Třikráte se pokcušel pohanům evangelium kázati. Jeho slovo nebylo přijato . . . Ale on skropil tuto nepřístupnou zemi krví mučednickou, a símě to nemohlo zůstati bez hojného ovoce. Nad to děkuje Prusko sv. Vojtěchu i za to, že bylo známo učiněno a proniklo toto jméno země, neboť teprve skrze něho a skrze jeho životopisy, které velmi brzo po jeho smrti sepsány a rozšířeny byly a v nichž se historicky jistě poprvé vůbec jméno »Prus« objevuje, toto jméno kmenové proniklo a konečně jediné zůstalo. A proto také katolíci i protestanti Pruští oslavují sv. Vojtěcha, jenž netoliko společným jejich pohanským předkům evangelium Kristovo nabízel a za jejich spásu život obětoval, nýbrž také společnou jejich vlasť Pruscou svou apoštolskou činností a smrtí světu známou učinil a oslavil.

K nejstarším kostelům zasvěceným sv. Vojtěchu v Prusích čítati dlužno: chrám v CHOMORU (pocházející z r. 1249.; ale chrám ten i s městem dávno již zmizel s povrchu zemského), biskupský chrám v KRÁLOVCI (vyst. r. 1302. biskupem Siegfriedem), farní kostel v LAUTENBURGU (zal. r. 1301.) a konečně kostel, jenž stával na mučedništi sv. Vojtěcha (viz str. 31.). Novějšího původu jsou: biskupská kaple ve FRAUENBURGU (dokonč. r. 1850.) a farní kostely v SENSBURGU (vyst. 1860., rozšíř. 1895.), RIESENBURGU (1876.—77.) a LYCKU (zal. 1893., posv. 1897.) — vesměs v dioecesi VARMIJSKÉ; dále farní chrámy v BOBAVĚ, KIELNU (Kölln), ROGOŽNU (Roggenhausen), JEHLENCI (Jehlenz), RASLASINĚ, JABLONOVĚ, CÍRKVICI (Gr.-Zirkwitz) a SOLDAVĚ (zříz. r. 1858. jako svatyně missijní, 1860. farní, 1896. nové vyst.) — vesměs v biskupství CHELMINSKÉM.

Nejstarší Pruské vyobrazení sv. Vojtěcha nalézáme na krásném oltáři, jejž r. 1504. velmistr řádu něm. rytířů, vévoda Bedřich Saský, zříditi dal v kostele sv. Vojtěcha u Tenkittenu, a jenž nyní v zámecké kapli v MARIENBURGU se nalézá. Na zadních stěnách křídel oltářních znázorněny jsou čtyři výjevy ze života světcova: 1. Sv. Vojtěch slouží mši sv. před mučednickou smrtí svou, 2. sv. Vojtěch káže pohanům, z nichž jeden hřeby pobitý kyj na světce napřahá; 3. pohané rozsekávají tělo světcovo; 4. Poláci přibyvší do Prus sbírají pozůstatky světcova těla.

Kostel THIERENBERSKÝ v Sambii chová dřevěnou sochu sv. Vojtěcha z počátku XVI. stol., která umístěna jest nad znakem předposledního katolického biskupa Günthera (1505.—1518.). Pruský král Bedřich Vilém IV. dal před farním chrámem FISCHHAUSENSKÝM postaviti zdařilou terrakottovou SOCHU SV. VOJTĚCHA, dílo sochaře Siemeringa.

Obraz sv. Vojtěcha v missálu Ostřihomském z r. 1507.

SVÁTEK SV. VOJTĚCHA neslaví se v Prusku v den jeho mučednické smrti, nýbrž VE STŘEDU PO III. NEDĚLI PO VELIKONOCÍCH. V Prusku totiž slaví evangelíci v tuto středu tak řečený »den prosebný«, súčastňujíce se kajících služeb Božích s kázáním spojených a zdržujíce se služebných prací. Na žádosť Pruského krále Bedřicha Viléma II. ustanovil papež Pius VI. listem ze dne 19. dubna 1788., aby katolíci v Prusku světili tuto středu také jako den sváteční a modlili se za požehnání úrody zemské. Tu položili biskupové Pruští, aby tento státem ustanovený svátek měl také církevní podklad, na tento den svátek apoštola a patrona Prusův, sv. Vojtěcha.

Úcta k sv. Vojtěchu projevuje se také v LITERATUŘE PRUSKÉ; nejhorlivějšími praco-

vníky jsou dva kanovníci kathedralní kapitoly ve Frauenburku: DR. FR. HIPLER, jenž uveřejnil v časopise »Pastoralblatt für die Diöcese Ermland«, jehož jest redaktorem, cenný životopis sv. Vojtěcha, »Homilii sv. Vojtěcha ke svátku sv. Alexia« a j. a JULIUS POHL, jenž vydává pěkný kalendář Svatovojtěšský, »SANKT ADALBERTS-KALENDER« (letos již 41. ročník) se zdařilými prosaickými i básnickými vzpomínkami na světce našeho. Také protestanté oslavují světce našeho na poli literárním; z nejnovějších spisů jmenovati dlužno zejména pěkně psaný slavnostní spis evang. faráře Tenkittenského C. HEGERA »Zum Gedächtnis Adalberts, des ersten Apostels der Preussen«.

Siemeringova socha sv. Vojtěcha ve Fischhausenu.

O duchovní potřeby katolíků Pruských pečuje spolek r. 1848. zřízený, jenž významně »SPOLKEM SV. VOJTĚCHA« se nazval.

Bolně se nás dotýká, dovídáme-li se, že v okolí půdy krví sv. Vojtěcha skropené jest velice málo katolíkův. Daleko široko v okolí posvátného tohoto místa není svatyně katolické! Pouze v Královci, kde ze 172.884 obyv. jest 7500 katolíků, nalézá se katol. kostel sv. Janu Křt. zasvěcený (vystav. r. 1770.). V ostatní Sambii konají se katolické bohoslužby toliko jednou za měsíc v Pilavě, kdež žije asi 100 katolíků, a v Palmickenu, kdež v jantarových dolech zaměstnáno jest asi 60—70 katol. dělníků. Ve Fischhausenu jest pouze 28 katolíků mezi 2784 obyvateli; v Tenkittenu nejsou katolici žádní! Při takovýchto poměrech jest chvály hodno, že katolíci dioecese Warmijské oslaviti chtí devítistletou památku smrti apoštola svého tím, že vystaví kostel sv. Vojtěchu zasvěcený v místě zvaném »Pangritz-Colonie« u Elbingu, kdež 1200 katolíků spokojiti se musilo dosavad s malou nedostatečnou místností, dále že zapraví zbývající ještě stavební výlohy na nedávno vystavěné chrámy Svatovojtěšské v Sensburku a Lycku, a konečně že zřídí v Lycku, Christburku a Marienburku katolické sirotčince a katechumenáty, jež svěřeny budou řeholním sestrám.

Prameny: Zprávy kanovníka JULIA POHLA ve Frauenburku a probošta JANA SZADOWSKÉHO v Královci; dále uvedené v textu spisy, pak zejména důkladný článek P. M. VOJÁČKA O. S. B. »O úctě sv. Vojtěcha v Prusích« v časop. »Blahověsť« 1895, JAR. GOLLA »Čechy a Prusy ve středověku« (1896) str. 1.—3., PASTORALBLATT FÜR DIE DIÖCESE ERMLAND, 1897, č. 1. (pastýřský list biskupa Varmijského ONDŘEJE THIELA), ELENCHUS UNIVERSI CLERI DIOECESIS WARMIENSIS 1896, a j.

XII.

ČESKÁ IKONOGRAFIE SVATOVOJTĚŠSKÁ.

Obrazy na pečetích. Na pečeti kláštera Břevnovského ze XIV. stol. vidíme sv. Vojtěcha v biskupském rouchu s mitrou na hlavě a s berlou v pravici sedícího vedle sv. Benedikta; také pečeti kláštera Rajhradského a Opatovského bývaly obrazem sv. Vojtěcha ozdobeny. Na staré pečeti kapituly Pražské spatřuje se sv. Vojtěch a sv. Václav (vyobrazení viz na str. 49.).

KAREL J. BIENENBERG, Versuch über einige merkwürdige Alterthümer im Königreich Böhmen I, 165 s vyobr. na tab. IV., obr. 14.; FRANT. BENEŠ v Pam. arch. VII., 262; DR. AUG. AMBROS, Der Dom zu Prag (na titul. listu vyobr. pečeti kapitulní.)

Obrazy na mincích (viz list 15.). S rytinkami sv. Vojtěcha na mincích českých setkáváme se poprvé na denárech Vladislava I. Nástupci tohoto knížete oblíbili sobě, denárky své častěji ozdobiti obrázkem

sv. Vojtěcha buď jím samotným anebo mnohdy pospolu se sv. Václavem vedle sebe. Obraz sv. Vojtěcha na denárech českých shledáváme téměř patnáctkráte. Skvostnou dvojici našich patronů vidíme na listu našem hned na místě prvním se zřetelným opisem: S. Wenceslaus E. Adalbe(r)tus. Na reversu jest obraz Vladislava I. sedícího na trůnu. — Pod tímto denárkem jest denár Soběslava I. Na rytince tuto u oltáře stojí sv. Vojtěch v ornátu a žehná buď osobě před ním stojící aneb i udílí svátosť biřmování. Tuže rytinku shledáváme i na denáru Přemysla Otakara I. — V první řadě třetí denár náleží knížeti Václavu II., synu Soběslava I. Na reversu jest postava v helmě, se štítem a korouhví. — V druhém sloupci první denár přináleží Vladislavovi I. a opět tu zobrazena dvojice: Sv. Vojtěch a sv. Václav. — Druhý denár v témže sloupci jest z doby knížete Vladislava II. Sv. Vojtěch se sv. Václavem naproti sobě tu klečí. Na reversu jest Vladislav trůnící na stolci. Poslední v řadě jest denár Přemysla Otakara I. s poprsím sv. Vojtěcha na aversu a s obrázkem Přemysla Otakara na rubu. Pozoruhodno jest, že vyobrazení sv. Vojtěcha nachází se nejposléze na denárech Přemysla Otakara I., kdežto rytinka sv. Václava zachovala se na českých penízech až do doby Matyáše, (1612.—1619.), který naposledy na dukátech dal jej raziti. — Překvapuje, že medaile se sv. Vojtěchem náleží k největším vzácnostem numismatickým. Kdežto posvátné českomoravské medaileurství jinak jest bohato, známa jest pouze v kruzích sběratelských jediná stará medaile se sv. Vojtěchem, chovaná v zemském museu, na jejímž líci jest sv. Vojtěch oděný pluviálem a vysokou mitrou, pravici pozvedá k žehnání, v levici třímá berlu. Jiná medaile se sv. Vojtěchem jest moderní — z dílny Pražského zlatníka Kettnera.

Sdělení far. K. PROCHÁZKY a prof. J. SMOLÍKA; ED. FIALA, Beschreibung d. böhm. Münzen des M. Donebauer čís. 442, 462, 483, 515, 527, 534, 541. — Mince k reprodukci zapůjčilo sl. MUSEUM KRÁL. ČESKÉHO a p. MIKŠ.

Miniatury. Jemnou drobnomalbu sv. Vojtěcha nalézáme v krásném pergamenovém rukopise zvaném »Liber viaticus«, jenž býval majetkem Jana ze Středy, biskupa Litomyšlského (1354.—1364.), nyní pak chová se v zemském museu. V breviři, jejž Benedikt biskup Kaminský (Camin v Pomořansku) r. 1393. daroval klášteru Třeboňskému, a jenž později náležel jesuitské kollerji v Krumlově, nyní pak v universitní knihovně Pražské se chová (Sign. VI. G 6.), jest rovněž pěkná miniatura sv. Vojtěcha (viz list 16.). Také v utrakvistickém graduálu psaném Janem Kantorem v letech 1547.—1572., jenž býval majetkem kostela sv. Vavřince pod Petřínem (nyní rovněž v univ. knihovně Sign. XVII. A 3.), nalézá se v iniciálce R na počátku officia Všech Svatých sv. Vojtěch po levici sv. Václava (viz iniciálku tu na str. 1.).

JOS. A. FANSLIK, Geschichte u. Beschreibung der Prager Universitätsbibliothek, str. 72. a 627.; FR. BENEŠ, Pam. arch. VII, 264—265; K. KONRÁD, Děj. zpěvu II, 194 456.

Rytiny. Nejstarší dřevoryty sv. Vojtěcha představující nejsou domácího původu, zdobí liturgické knihy pro potřebu dioecese Pražské v cizině tištěné, i byly nepochybně zhotoveny ve městě, kde dotyčná kniha právě byla tištěna. Dřevoryty v tiscích Norimberských (breviř z r. 1492. a ritual z r. 1496.) pocházejí patrně od Michala Wohlgemutha (viz iniciálku na str. 32.), kdežto dřevoryt v tiscích Lipských (missál z r. 1522.) vyšel snad z dílny Burgmaierovy nebo Cranachovy (viz list 17.). Na obou těchto rytinách spatřujeme sv. Vojtěcha v rouše biskupském opírajícího se o štít se znakem arcibiskupství Pražského. Variant rytiny Norimberské jest v breviři Pražském, r. 1517. v Benátkách tištěném. V českém PASSIONALE, r. 1495. v Praze tištěném, počíná život sv. Vojtěcha pěkným dřevorytem, jejž jsme položili na počátek této stati. — Z mědirytin mimo již výše zmíněné Doomsovy rytiny dle nákresů Škrétových pro Boleluckého »Rosa boëmica«, uvádíme ještě: rytinu Samuele Dvořáka dle výkresu J. F. Neckhera v díle »Zodiacus illustrium Ecclesiae siderum« (Pragae, typ. acad. 1676), a velice jemně provedenou rytinu Ant. Birckharda († 1748.) podle nákresu Václ. Noseckého.

DLABAČ, Künstler-Lex. I, 172, č. 170., 335. a 336.

Na velikém obraze mosaikovém, který na jižním průčeli velechrámu Svatovítského se nalézal, nyní pak prozatím snesen jest, nalézá se v pravo v popředí klečící postava sv. Vojtěcha oděná pluviálem a mitrou. Mosaikový obraz Svatovítský dokončen byl r. 1371.; zvláštností jeho jest, že k vypodobnění barvy těla, obličeje, rukou a p. nebylo užito hmoty skelné, nýbrž rozštípaných křemenů, chalcedonů, opálů a j.

AMBROS, Der Dom zu Prag, 272; JOS. MOCKR, »Obrazy mosaikové« v Časop. katol. duch. 1883., str. 192.—199.

Také vyšívačské umění vzdalo světci našemu hold; jest to překrásné vyšívání perlové, zhotovené dovedným rukama královny české Blanky, choti Karla IV. (viz list 18.), a chované v pokladnici chrámu Svatovítského. Vše vyšito jest malými perličkami; toliko tváře a ruce provedeny jsou

jemnými stehy barevného hedvábí. Ve století XVIII. přikryty byly inkarnační částky tyto pergamenem, na nějž namalovány byly nepříliš dovedně tváře a ruce. Vyšívaný tento pás spolu se třemi jinými podobnými rovněž zachovanými pasy byl druhdy nepochybně ozdobou skvostných dalmatik, anebo zdobily snad stěny nějaké skřínky.

FR. BOCK, Geschichte der liturgischen Gewänder des Mittelalters, I., 239—240; K. B. MÁDL, »O pokladu dómu Svatovítského v Praze,« ve »Zlaté Praze,« r. 1892, str. 568.

Obrazy tabulové ze stol. XIV. a XV. Na votivním obraze arcibiskupa Očka z Vlašimi, jejž maloval Dětřich Pražský, spatřujeme v dolejší jeho polovici sv. Vojtěcha v nádherném rouše biskupském, an pravicí chápe se sepjatých rukou arcibiskupa Očka z Vlašimi před rím klečícího (viz list 19.). Obraz tento, malovaný à la tempera na dřevě smrkovém, nalézá se nyní v obrazárně Rudolfinské v Praze (čís. kat. 687.). — Ze mnohých obrazů kaple sv. Kříže na Karlově Týně, jež by možno bylo pokládati za obrazy sv. Vojtěcha, ježto spatřujeme na nich biskupa s berlou a knihou, zvolili jsme obraz, jenž ve výklenku předního okna zdi východní na levé stěně v dolejší řadě obrazův uprostřed se nalézá, jelikož naproti němu umístěn jest zajisté nikoliv bez příčiny obraz, jenž beze vší pochyby sv. Pět Bratří znázorňuje. Jest to dílo Dětřicha Pražského nebo některého z jeho pomocníků (viz list 20.). — Rámec znamenitého obrazu Tváře Kristovy (Veraikonu) ve chrámu Svatovítském dal Karel IV. ozdobiti krásnými obrázky sv. patronů českých, mezi nimiž spatřujeme sv. Vojtěcha s berlcu a knihou stojícího na hvězdnatém obláčku; tvář světcova jeví asketickou přísnosť (viz list 21.). Na tabulovém obrazu, jenž dříve v Dubečku u Říčan se nalézal, a jenž nyní jest majetkem obrazárny Rudolfinské v Praze, představen jest sv. Vojtěch v rouše mešním s mitrou, mladistvý, s berlou a knihou v rukách. Obraz klásti dlužno na sklonek stol. XIV. (viz list 22.). — Filiální kostel v Blanici u Bavorova choval rovněž starožitný obraz z XV. stol., na němž vedle sv. Jiljí a sv. Prokopa i sv. Vojtěch jest vyobrazen (viz list 23.). Nyní nalézá se originál ve sbírce památností knížete Adolfa ze Schwarzenbergu, do kostela pak v náhradu dána zdařilá kopie.

PAM. ARCHEOL. I, 231; MIKOVCOVY Starožitnosti I, 154; KATALOG OBRAZÁRNY RUDOLFINSKÉ V PRAZE str. 56; DR. JOS. NEUWIRTH, Mittelalterliche Wandgemälde und Tafelbilder der Burg Karlstein 1896, st. 72.—73.

Obrazy olejové ze XVII. a XVIII. stol. Ze štětce Karla Škréty (1610.—1674.) pochází obraz na oltáři, jejž r. 1648. postaviti dal Had z Proseče v Týnském chrámu v Praze (viz list 24.). Duplikát tohoto obrazu nalézá se v domě Litoměřickém (v závitu berly spatřuje se tu znak prvního biskupa Litoměřického Schleinitze). Kopie necelého obrazu špatně zachovalá nalézá se v chrámu Sedleckém, omylem byvši pokládána za obraz Brandlův. — Komposici svojí na Rubensův obraz »Mučednická smrť sv. Tomáše« (v Augustiniánském klášteře v Praze) velice upomíná zdařilý obraz Mich. Leop. Willmanna (1630.—1706.) »Smrť sv. Vojtěcha« ve vojenském farním kostele sv. Vojtěcha v Praze (viz list 25.). — Také Petr Jan Brandl (1668.—1735.) užil výborného svého štětce několikráte k oslavě sv. Vojtěcha: pro Doksanský chrám vytvořil překrásný obraz »Umírající sv. Vojtěch« (viz list 26.), a pro chrám Břevnovský obraz znázorňující, kterak sv. Vojtěch setkává se s knížetem Boleslavem na místě, jež jim Bohem označeno bylo za vhodné ke zbudování kláštera (viz list 27.). Obraz Břevnovský označen jest jménem původcovým, jež nalézá se na kameni u nohou knížete Boleslava. Těmuž umělci možno zajisté směle přičísti též obraz sv. Vojtěcha, jenž v refektáři kláštera Břevnovského se nalézá (viz list 28.). — Ignác Raab S. J. (1715.—1787.) namaloval pro chrám sv. Klementa v Praze celý cyklus obrazů sv. patronů českých, mezi nimiž nalézá se zdařilý obraz sv. Vojtěcha (list. 29.).

PAZAUREK, Carl Screta 71, 72; FR. BENEŠ ve Světozoru 1867, str. 147., č. 34. a 39.; FR. EKERT, Posv. místa I, 453. Po ŠKRÉTOVĚ obraze, jenž v kostele Emauském se nalézal, a jenž představoval prý svěťce, an vycházeje z chrámu chudým almužnu rozdává (Pazaurek, str. 72., čís. 40.), jakož i po BRANDLOVĚ obraze sv. Vojtěcha, jenž druhdy ve farním kostele v Praze v Jirchářích se nalézal (Hesperus 1814, č. 27.; Fr. Denší ve Světozoru 1867, str. 147., č. 21.), marně jsme pátrali.

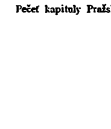

Pečeť kapituly Pražské.

Obrazy z doby novější. Tklivý obraz Františka Kadlíka (nar. 1786., zemř. 1840.) líčí nám, kterak sv. Vojtěch vraceje se z Říma vlasti své žehná a dávno kýženou vláhu vypro šuje (viz list 30.); originál nalézá se v obrazárně Rudolfinské v Praze, zdařilý duplikát na postranním levém oltáři farního kostela v Mlázovech u Kolince. Krásnou rytinu obrazu Kadlíkova dle nákresu I. Friese provedl G. Döbler. Vážná tvář těžce zkoušeného biskupa

hledí na nás z obrazu Františka Kryšpína (nar. 1841., zemř. 1870.). Originál na zlaté půdě malovaný krášlí hlavní gotický oltář v Hradci Králové (viz list 31.). — Dovedný malíř podobizen Frant. Mašek (nar. 1799., zemř. 1862.) pokusil se r. 1836. též o větší obraz oltářní pro chrám v Libicích, představující sv. Vojtěcha vlasti žehnajícího. Tvář svatého Vojtěcha jest zdařilá; za to příliš theatrální držení těla působí rušivě (viz obraz v textu na str. 51.). — Veliký freskový obraz historický »Přenesení ostatků sv. Vojtěcha do Čech« (viz list 32.), jenž zdobí sál letohrádku Ferdinanda I. v Praze, maloval r. 1852. dle kartonu Rubenova Josef Trenkwald (narozen v Praze 1824.). — Svérázné umění velikého našeho Josefa Manesa (nar. 1821., zemř. 1871.) zračí se i v jeho obraze sv. Vojtěcha, jenž nalézá se na oltáři sv. Václava ve chrámě sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně (viz list 33.). — Petra Maixnera (nar. 1832., zemř. 1884.) trojdílný obraz oltářní: »Sv. Vojtěch žehná lidu« (střední část), »Sv. Vojtěch přichází do Prahy k svému nastolení« a »Mučednická smrť sv. Vojtěcha« (části postranní), náleží přes některé nedostatky a vady (zejména v proporcích) k nejlepším výtvorům tohoto mistra (viz list 34.). Triptychon Maixnerovo zdobí od r. 1875. hlavní oltář farního chrámu sv. Vojtěcha v Praze. — Přesně stylisované obrazy Fr. Sequense (nar. 1835., zemř. 1895.) provedeny jsou s pravým porozumčním úkolu, jenž jimi měl býti rozřešen. Jeho kartony ke smaltovým malbám (viz list 35. a 36.), přes to, že mají na zřeteli technické požadavky emailérovy, nečiní jim přece ústupkův na úkor umělecké hodnoty své. Výborný obraz oltářní, jejž Sequens r. 1883. maloval pro chrám Plseckých (viz vyobr. v textu na str. 50.) sloužiti může za vzor vážné malby církevní. Rovněž i freskové malby, znázorňující výjevy ze života sv. Vojtěcha, jimiž Sequens vyzdobil kapli, jež má až do skončení stavby velechrámu Svatovítského přechovávati ostatky sv. Vojtěcha (viz vyobr. na str. 19.), vyhovují plně svému dekorativnímu účelu. — Ant. Lhoty (nar. 1814.) obraz »Apotheosa sv. Vojtěcha« nevyniká sice původností invence, za to však v detailním propracování jeví ruku zkušeného mistra (viz list 37.). — Karel Javůrek (nar. 1816.) obral sobě ze života sv. Vojtěcha výjev, o nějž nikdo jiný před tím se nepokusil, totiž »Sv. Vojtěch béře kající hříšnici v ochranu před zuřivou mstou Vršovcův«. Škoda, že originál octl se kdesi v neznámé cizině. Xylografická reprodukce jeho, podle kresby K. Maixnera pořízená, nalézá se ve Květech, roč. 1868., str. 45. — Hluboký dojem zanechává v duši diváková karton Felixa Jeneweina, »Sv. Vojtěch opouštěje Čechy modlí se na pomezí země české za svou vlasť« (viz list 38.). Jednoduchými prostředky docílen tu účin mohutný. Jak mistrně ztlumočen tu na př. výraz svatého biskupa ve vroucí modlitbu pohříženého a při tom svoji vlasť na mysli majícího! (Originál tohoto kartonu jest majetkem pí. Wagenerové v Bochumu, jenž nám jej k reprodukci ochotně zapůjčila; poněkud pozměněný variant reprodukován byl ve »Zlaté Praze« 1890., str. 285.). — Slavný malíř náš Vojt. Hynais (nar. 1854.) ozdobil r. 1875. kapli českého hospice v Římě originálně koncipovanými freskami, mezi nimiž spatřujeme také obraz sv. Vojtěcha. — Asketicky přísnému při tom však nicméně nebeskou krásou dýšícímu umění mnichův Beuronských byla při obnově seminářského kostela v Hradci Králové r. 1887. dána příležitosť, aby po způsobu svém znázornilo sv. Vojtěcha; malba ta jakožto obraz podružný spolu s jinými zdobí oltář sv. Josefa, jenž v onom kostele na epištolní straně se nalézá.

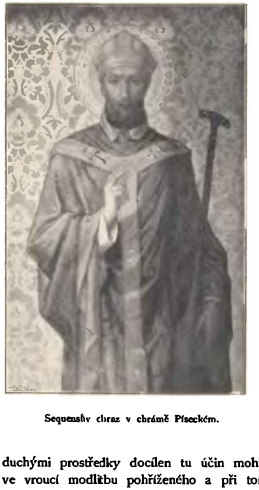

Sequensův obraz v chrámě Plseckém.

KATALOG OBRAZÁRNY V RUDOLFINUM V PRAZE (1889) str. 118., č. 411.; sdělení dp. V. PETŘÍKA, farář v Mlázovech; WURZBACH, Biograph. Lexikon 1867 (o Maškovi); FR. BENEŠ, Pam. arch. VII, 257 (přičítá obraz Maškův mylně Ant. Machkovi); F. J. LEHNER v »Methodu« II, (1876), 32—33 (o obrazu Maixnerově), RIEGRŮV Slov. Nauč. X, 328 (o Kryšpínovi), XI, 501 (o Lhotovi); Dr. JAN N. SOUKUP v »Čas. kat. duch.« 1889., str. 219.

Skulptury a sochy. Za nejstarší kamenný obraz sv. Vojtěcha v Čechách pokládal Bienenberg skulpturu na kostnici v Šonově (Schönau) u Broumova. »Dílo to surové,« píše Fr. Beneš, »jest 29" z dělí a 14" z šíří; vidíš tu muže majícího v ruce hůl, lituu augurů římských podobnou; na hlavě má korunu trojím ornamentem liliovým ozdobenou, což ovšem nesvědčí o sv. Vojtěchu, ačkoliv Bienenberg slovy Dobnerovými se dokládá, že sv. Vojtěch byl rodu královského.« — Na boční zdi románského kostela ve vsi »Svatý Jakub« zvané u Kutné Hory spatřujeme skulpturu představující biskupa oděného tunikou a pláštěm beze sponky, s nízkou mitrou na hlavě, an v pravici drží pedum, v levici knihu, z čehož lze souditi, že jest to obraz sv. Vojtěcha. — Ze středověkých kamenných skulptur sv. Vojtěcha nejkrásnější a nejušlechtilejší jest poprsí ve vnějším ochozu chrámu Svatovítského, jež snad od Petra Parléře (1356.—1392.) pochází (viz list 39.). — Méně ušlechtilý ač jinak velice cenný jest basrelief sv. Vojtěcha na tumbě sv. Ludmily v kostele sv. Jiří v Praze, pocházející rovněž ze stol. XIV. (viz list 40.). — Krásná socha sv. Vojtěcha zdobí spolu se sochou sv. Zikmunda průčelí Staroměstské mostecké věže, a vydává výmluvné svědectví o znamenité výši umění sochařského na sklonku XIV. věku (viz list 41.). — Jemností vyniká malá skulptura sv. Vojtěcha ze XIV. stol., nalézající se na obrazovém rámci, jenž v městském museu Pražském se chová (viz vyobrazení její jakožto závěreční vignetu na str. 13.). — Na křídle zavíracího oltáře v král. kapli Vlašského dvora v Kutné Hoře z r. 1496. spatřuje se mistrně řezaný polovypuklý obraz sv. Vojtěcha (viz list 42.). — V Studnickém kostelíku sv. Vojtěcha u Telče na Moravě zachovaly se ze starobylého gotického oltáře z XV. stol. pozoruhodné sochy, mezi nimiž jest i socha sv. Vojtěcha, jež při realistickém jinak pojetí vyniká ušlechtilostí tvarů, řádnými proporcemi, nenucností pohybu i výrazností obličeje. V levici drží sv. Vojtěch knihu ve zvláštním váčku; váčky tyto jsou zvláštností druhé polovice XV. stol. (viz list 43.). — Do téže asi doby klásti dlužno skládací oltář v Letařovicích u Č. Dubu, v jehož střední části stojí socha sv. Vojtěcha mezi dvěma anděly (viz list 44.). — Sochu sv. Vojtěcha na kamenném mostě Pražském zhotovili oba Brokoffové otec a syn r. 1709. na náklad Marka Ioancli-ho, konšela Staroměstského (viz list 45.). — Na velikolepém morovém sloupu nejsv. Trojice na Malostranském náměstí v Praze, jejž zhotovili společnou prací Ondř. Quitainer a Jan Ferd. Brokoff v letech 1714.—15., nalézá se také pěkná socha sv. Vojtěcha (viz list 46.), a rovněž i na Marianském sloupu Hradčanském z r. 1736., jenž od Jana Ferd. Brokoffa samého pochází (viz list 47.). — V kapli Vlašimské či Svatojanské v metropolitním chrámu sv. Víta spatřujeme zdařile ze stříbra tepané poprsí sv. Vojtěcha, jež dal r. 1729. arcibiskup Ferdinand hrabě Kücnburg zhotoviti, a jež druhdy se třemi jinými ještě poprsími na hlavním oltáři stávalo (viz list 48.). Poprsí to stojí na oltáři, v jehož mense od r. 1880. až do roku letošního ostatky sv. Vojtěcha byly chovány (viz str. 16.). — Z moderního sochařství českého podáváme ukázkou reprodukci krásného tympanonu L. Šimka na hrobce Vojt. ryt. Lanny ve Volšanech s basreliefem sv. Vojtěcha (viz list 49.), dvou bronzových polovypuklin na dveřích chrámu Karlínského, jež na doplněnou krásného cyklu Manesova modelovaného Šimkem, zhotovil s daleko menším ovšem zdarem nežli jmenovaní tito jeho předchůdcové, K. Dvořák; dále sochy Bernarda O. Seelinga (nar. 1850., zemř. 1895.), zdobící zevnějšek kaple Panny Marie ve Staroměstské radnici a Prašné brány v Praze a konečně ze dřeva řezané sošky Veselého na gotickém oltáři Bolestné Panny Marie ve chrámě Týnském (viz list 50.). Z mladých nadaných sochařův našich vytvořili sochu sv. Vojtěcha Amort (reprodukci její viz ve »Světozoru« 1894. 565) a Sucharda (pro arcib. park v Dolních Břežanech; reprodukci viz ve »Světozoru« 1895, str. 196.).

Maškův obraz v kostele Libickém.

BIENENBERG, Alterth. I, 156; FR. BENEŠ, Pam. arch. VII, 264; »METHOD« XIX, 75–76 a XII, 33: PAM. ARCH. IV, 2, 176: K. B. NÁDL v Pam. arch. (o rámci zdobeném skulpturami sv. patronů českých): NÁRODOP. VÝST. ČESKOSL. 337: EKERT, Posv. místa I, 113, 284 a II, 301; sdělení vldp. A. HRUDIČKY a prof. JAR. JANOUŠKA v Telči na Moravě.

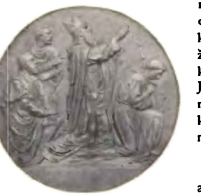

K. Dvořáka polovypukliny na dvéřích chrámu Karlínského.

K letošnímu jubileu modeloval J. V. Pekárek, nadějný žák Myslbekův, k podnětu J. E. ndp. kardinála Schönborna krásnou pamětní medailli (viz závěrečnou vignettu). Krásná a významná slova vyňatá z officia sv. Vojtěcha (antifona k »Magnificat«) krášlí tento pamětní peníz, slova, jež od dávných již věkův v chóru velebném zaznívají z úst modlícího se kněžstva českého jakožto tklivá prosba k svatému patronu, a jimiž i my končíme dílo své:

Slavný mučedníče, pastýři výborný, okraso Čech,

SVATÝ VOJTĚŠE

oroduj za lid Tebe uctívající a za svatou církev veškeru!

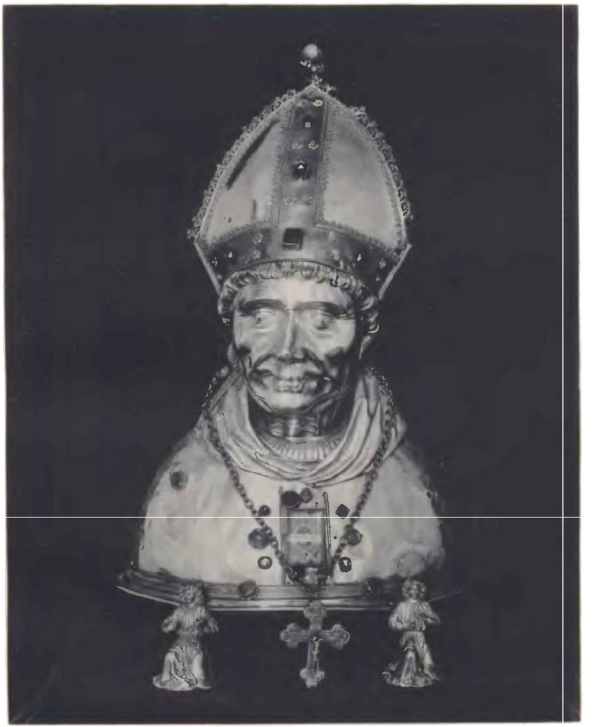

SV. VOJTĚCH.

STŘÍBRNÁ HERMA ZE STOLETÍ XIV.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE.

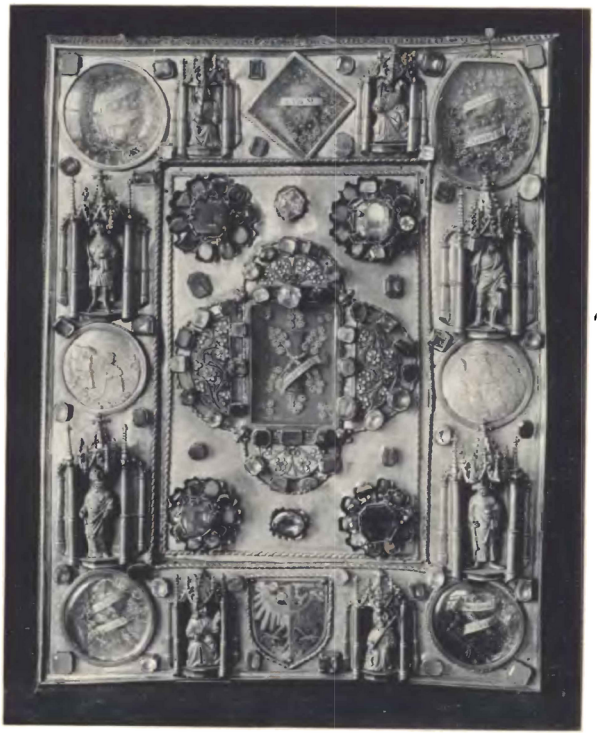

GOTICKÝ PLENARIUS S OSTATKY SV. VOJTĚCHA
A JINÝCH PATRONŮ ČESKÝCH.

ZHOTOVIL R. 1465 STŘÍBRNÍK MARTIN.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE

MEŠNÍ ROUCHO SV. VOJTĚCHA.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE.

VZOREK LÁTKY NA SVATOVOJTĚŠSKÉ KASULI.

SKUTEČNÁ VELIKOST.

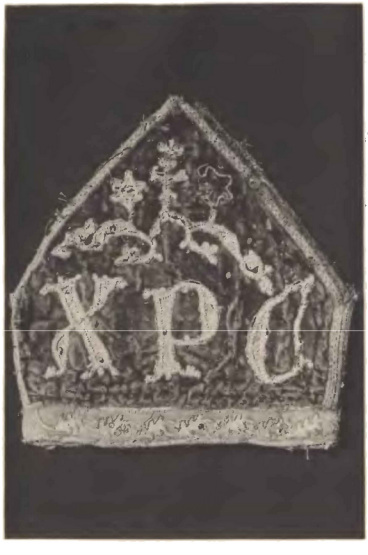

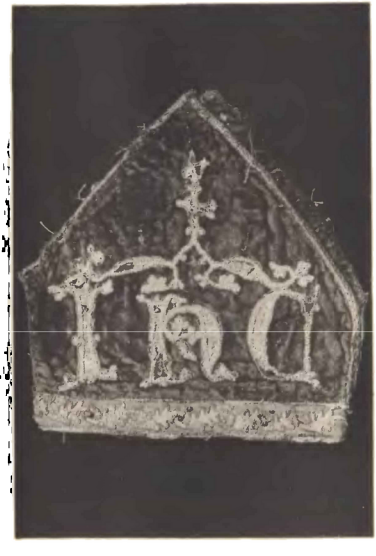

OZDOBNÉ VYŠITÝ OBAL MITRY SV. VOJTĚCHA.

STOLETÍ XIII.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE.

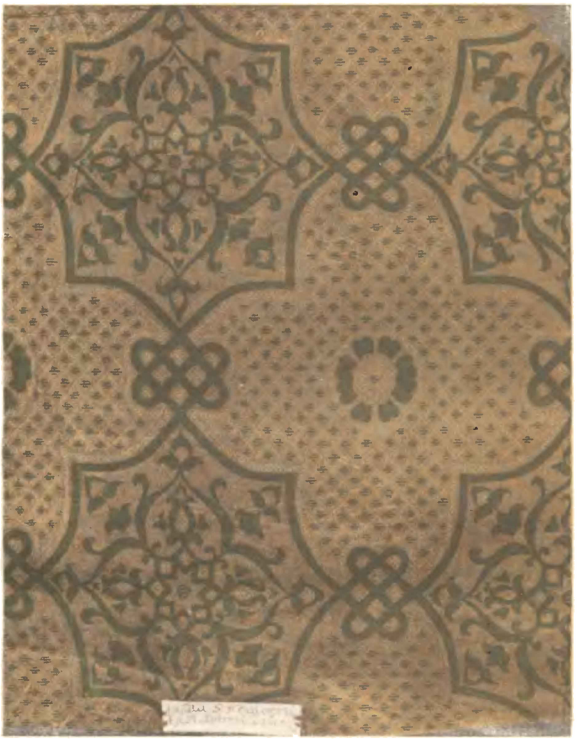

VZOREK LÁTKY NA MITŘE SVATOVOJTĚŠSKÉ.

SKUTEČNÁ VELIKOST

PONTIFIKÁLNÍ RUKAVICE SV. VOJTĚCHA
S EMAILOVÝM OBRÁZKEM SV. BENEDIKTA.

VYŠÍVANÝ PÁS RUKAVICE SV. VOJTĚCHA.

V POKLADU KOLLEGIÁTNÍHO CHRÁMU VE STARÉ BOLESLAVI.

OBŘADNÍ HŘEBEN SV. VOJTĚCHA, NÁPRSNÍ KŘÍŽE, PRSTENY A ZRNKO Z RUŽENCE.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE

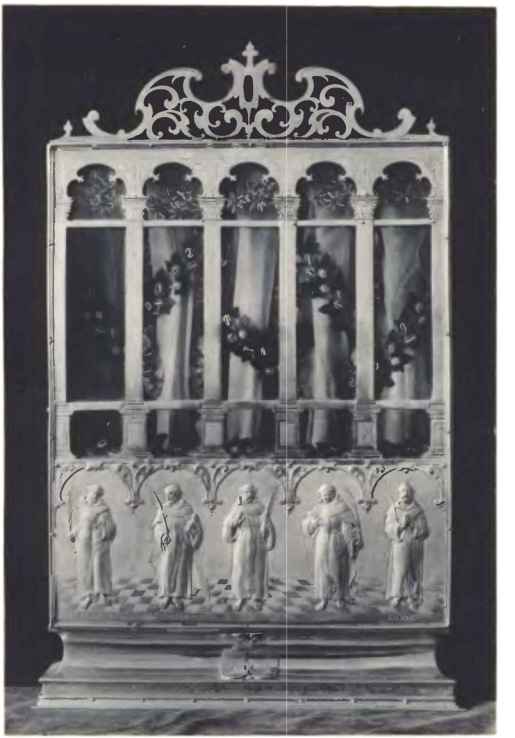

STŘÍBRNÝ RELIKVIÁŘ S OSTATKY SV. PĚTI BRATŘÍ.

DAR ZDEŇKA POPELA Z LOBKOVIC A MANŽELKY JEHO POLYXENY Z R. 1617.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE.

BRONZOVÉ DVÉŘE KATHEDRÁLY HNÉZDENSKÉ.

POLOVYPUKLINY ZNÁZORŇUJÍ VÝJEVY ZE ŽIVOTA SV. VOJTĚCHA.

Z PRVÉ POL. XII STOLETÍ.

UKÁZKY Z MISSÁLU SV. VOJTĚCHA.

VAZBA ZE STOLETÍ XVII. A MINIATURA Z X. STOLETÍ.

V POKLADU KATHEDRÁLY HNĚZDENSKÉ.

SVATOVOJTĚŠSKÝ KALICH Z TŘEMEŠNÉ U HNĚZDNA.

SV. VOJTĚCH.

SOCHA V MARIANSKÉM CHRÁMĚ KRAKOVSKÉM.

ZHOTOVIL VÍT STWOSZ KOLEM R. 1480.

ČESKÉ DENÁRY S RYTINKAMI SV. VOJTĚCHA.

DENÁR VLADISLAVA I. (1108.—1125.)
DENÁR SOBĚSLAVA II. (1173.—1178.)
DENÁR VÁCSLAVA II., KNÍŽETE (1191.)

DENÁR VLADISLAVA I. (1108.—1125.)
DENÁR VLADISLAVA II. (1140.—1173.)
DENÁR PŘEMYSLA OTAKARA I. (1191.—1192.)

(Čtyrnásob zvětšeno.)

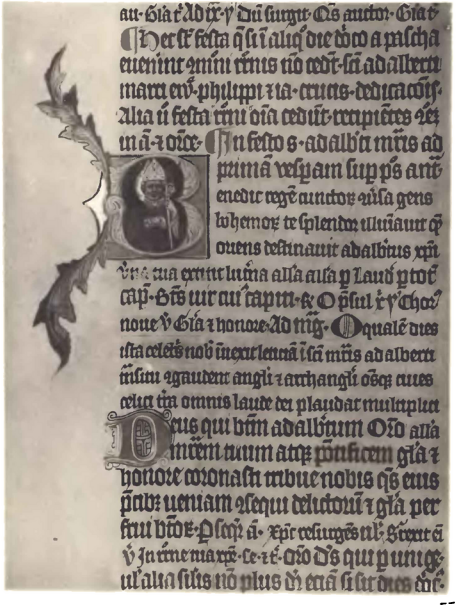

MINIATURNÍ OBRAZY SV. VOJTĚCHA.

V „LIBER VIATICUS" JANA ZE STŘEDY (KOLEM R. 1360).

V MUSEJNÍ KNIHOVNĚ PRAŽSKÉ.

V BREVIÁŘI ZE XIV. STOLETÍ.

V UNIVERSITNÍ KNIHOVNĚ PRAŽSKÉ.

(SKUTEČNÁ VELIKOSŤ.)

SVATÍ PATRONOVÉ ČEŠTÍ.

sv. vojtěch, sv. zikmund, sv. vít a sv. václav.

dřevoryt neznámého německého rytce směru Hanuše Burgmaiera.

z missálu pražského, r. 1522. v lipsku tištěného.

OBRAZ SV. VOJTĚCHA PERLAMI VYŠITÝ.

STOLETÍ XIV.

Z POKLADU SVATOVÍTSKÉHO V PRAZE.

VOTIVNÍ OBRAZ PRAŽSKÉHO ARCIBISKUPA OČKA Z VLAŠIMI.

DOLNÍ POLOVICE: SV. PROKOP, SV. VOJTĚCH, PŘED NÍMŽ KLEČÍ OČKO, SV. VÍT A SV. LUDMILA.

TEMPEROVÝ OBRAZ NA DŘEVĚ. MALOVAL DĚTŘICH PRAŽSKÝ KOLEM R. 1370.

V OBRAZÁRNĚ VLASTENECKÝCH PŘÁTEL UMĚNÍ V PRAŽSKÉM RUDOLFINU.

SV. PĚT BRATŘÍ A SV. VOJTĚCH.

TABULOVÉ OBRAZY ZE XIV. STOLETÍ V KAPLI SV. KŘÍŽE NA KARLOVĚ TÝNĚ

SV. VOJTĚCH A SV. VÁCSLAV.

TEMPEROVÉ OBRÁZKY NA RÁMCI VERAIKONU SVATOVÍTSKÉHO.

DRUHÁ POL. XIV. STOLETÍ.

(SKUTEČNÁ VELIKOSŤ.)

SV. VOJTĚCH A SV. ZIKMUND.

TABULOVÝ OBRAZ Z KONCE XIV. STOLETÍ.

Z CHRAMU V DUBEČKU U ŘÍČAN; NYNÍ V OBRAZÁRNĚ SPOLEČNOSTI VLASTENECKÝCH PŘÁTEL UMĚNÍ V PRAZE.

SV. VOJTĚCH, SV. JILJÍ A SV. PROKOP.

TABULOVÝ OBRAZ Z XV. STOLETÍ.

DŘÍVE V KOSTELE BLANICKÉM U BAVOROVA, NYNÍ VE SBÍRKÁCH KN. SCHWARZENBERGA.

SV. VOJTĚCH.

MALOVAL KAREL ŠKRÉTA R. 1648.

V CHRÁMĚ TÝNSKÉM V PRAZE.

SMRŤ SV. VOJTĚCHA.

MALOVAL MICH. LEOP. WILLMANN R. 1705.

ORIGINÁL VE VOJENSKÉM FARNÍM KOSTELE SV. VOJTĚCHA V PRAZE.

UMÍRAJÍCÍ SV. VOJTĚCH.

OLTÁŘNÍ OBRAZ V CHRÁMU DOKSANSKÉM.

MALOVAL PETR JAN BRANDL (1668.—1795.)

SV. VOJTĚCH SETKÁVÁ SE S KNÍŽETEM BOLESLAVEM NA MÍSTĚ, KDE ZALOŽEN BÝTI MĚL KLÁŠTER BŘEVNOVSKÝ.

OLEJOVÝ OBRAZ V CHRÁMĚ BŘEVNOVSKÉM.

MALOVAL PETR JAN BRANDL (NAR. 1668, ZEMŘ. 1735).

SV. VOJTĚCH.

SV. PROKOP A SV. VOJTĚCH.

Z CYKLU OBRAZŮ SV. PATRONŮ ČESKÝCH,

JEŽ PRO CHRAM SV KLEMENTA V PRAZE MALOVAL IGNÁC RAAB S. J. (1715.—1787.)

SV. VOJTĚCH VRACÍ SE DO VLASTI SVÉ A ŽEHNÁ JÍ.

MALOVAL FRANTIŠEK KADLÍK R. 1824.

ORIGINÁL V OBRAZÁRNĚ RUDOLFINSKÉ V PRAZE.

PŘENESENÍ OSTATKŮ SV. VOJTĚCHA DO PRAHY R. 1039.

FRESKO J. TRENKWALDA V LETOHRÁDKU FERDINANDA I. (BELVEDERE) V PR

SV. VOJTĚCH.

MALOVAL JOSEF MANES.

VE CHRÁMĚ SV. CYRILLA A METHODĚJE V KARLÍNĚ.

SV. VOJTĚCHA PŘÍCHOD DO PRAHY, KÁZÁNÍ A MUČEDNICKÁ SMRŤ JEHO.

OLTÁŘNÍ OBRAZY VE FARNÍM CHRÁMU SV. VOJTĚCHA V PRAZE.

MALOVAL PETR MAIXNER R. 1815.

SV. VOJTĚCH.

SMRŤ SV. VOJTĚCHA.

SMALTOVÝ OBRAZ NA RELIKVIÁŘI SV. VOJTĚCHA V CHRÁMĚ SVATOVÍTSKÉM V PRAZE.

MALOVAL FR. SEQUENS.

BAREVNÝ KARTON V OBRAZÁRNĚ SPOLEČNOSTI VLASTENECKÝCH PŘÁTEL UMĚNÍ V PRAZE.

APOTHEOSA SV. VOJTĚCHA.

OBRAZ NA HLAVNÍM OLTÁŘI KLÁŠTERNÍHO CHRÁMU BROUMOVSKÉHO.

MALOVAL R. 1861. ANT. LHOTA.

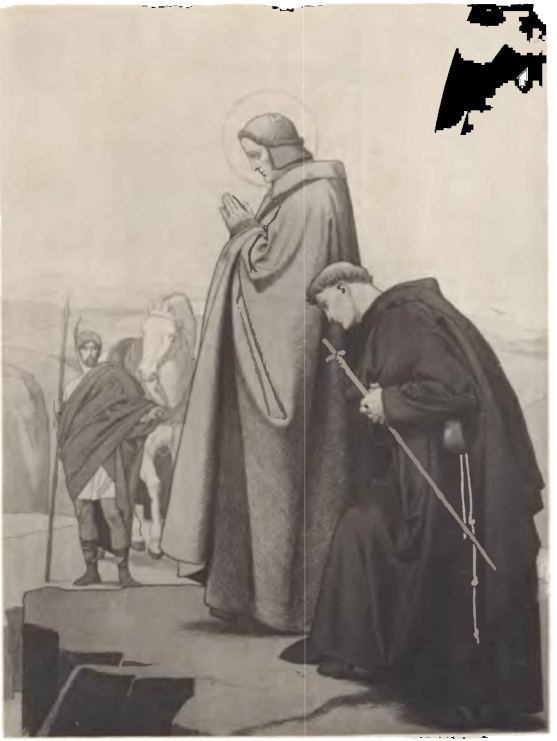

SV. VOJTĚCH OPOUŠTÉJE ČECHY MODLÍ SE ZA SVOU VLASŤ.

KARTON FELIXA JENEWEINA.

MAJETEK PÍ. WAGENEROVÉ V BOCHUMU.

SV. VOJTĚCH.

SV. PROKOP.

SV. VOJTĚCH.

SKULPTURA NA HROBĚ SV. LUDMILY V KOSTELE SV. JIŘÍ V PRAZE.

STOLETÍ XIV.

SOCHA SV. VOJTĚCHA A SV. ZIKMUNDA NA VĚŽI MOSTECKÉ V PRAZE.

Z KONCE STOLETÍ XIV.

SV. VOJTĚCH A SV. LUDMILA.

BASRELIEFY Z KONCE XV. STOLETÍ NA KŘÍDLECH ZAVÍRACÍHO OLTÁŘE V KAPLI VLAŠSKÉHO DVORA V KUTNÉ HOŘE.

SV. VOJTĚCH.

SKULPTURA Z XV. STOLETÍ VE SKLÁDACÍM OLTÁŘI V LETAŘOVICÍCH U Č. DUBU.

(NA LEVÉM KŘÍDLE OBRAZ SV. ALBERTA, BISKUPA LUTIŠSKÉHO, NA PRAVÉM SV. MARTINA, BISKUPA TOURSKÉHO.)

SV. VOJTĚCH.

SOCHA ZE XVI. STOLETÍ V CHRÁMU STUDNICKÉM (U TELČE) NA MORAVĚ.

SOCHA SV. VOJTĚCHA NA MOSTĚ KARLOVĚ V PRAZE.

zhotovili oba Brokoffové, otec a syn, r. 1709.

SOCHA SV. VOJTĚCHA NA MOROVÉM SLOUPU MALOSTRANSKÉM.

PROVEDLI PRACÍ SPOLEČNOU ONDŘ. GUITAINER A FERD. BROKOFF R. 1714—15.

SOCHA SV. VOJTĚCHA NA MARIANSKÉM SLOUPU NA HRADČANECH.

zhotovil Ferd. Brokoff v l. 1725.—1726.

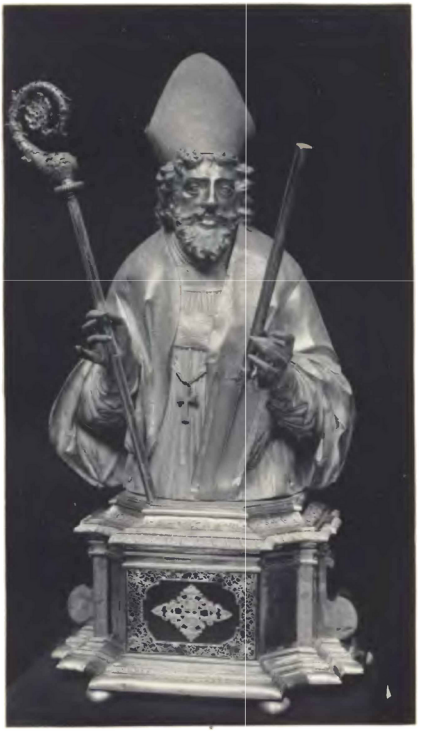

SV. VOJTĚCH.

STŘÍBRNÉ POPRSÍ Z R. 1729.

VE CHRÁMĚ SV. VÍTA V PRAZE

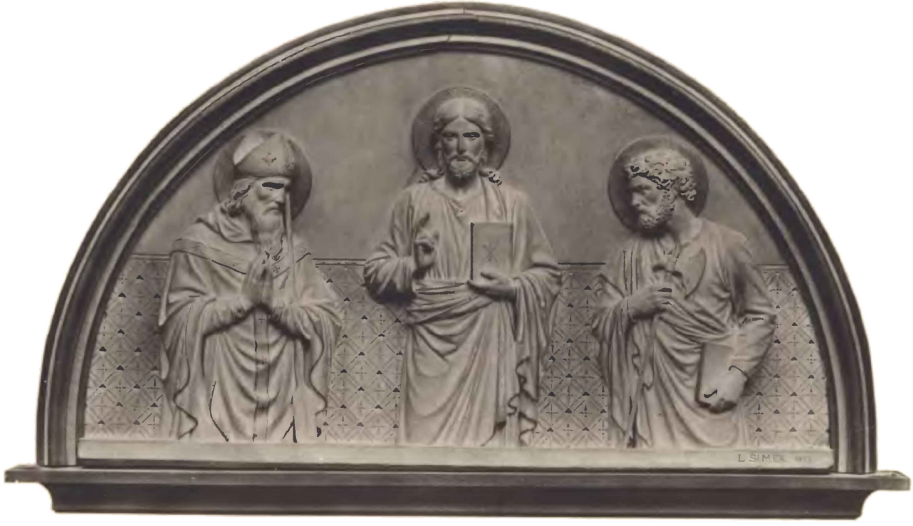

SV. VOJTĚCH, KRISTUS PÁN A SV. MATOUŠ EV.

PRO HROBKU VOJTĚCHA RYT. LANNY V OLŠANECH MODELOVAL L. ŠIMEK R. 1879.

MAJETEK J. E. KARDINÁLA FRANTIŠKA HR. SCHÖNBORNA.

SV. VOJTĚCH.

socha B. Seelingova.
na zevnějšku staroměstské kaple radnické.

socha E. Veselého z r. 1860.
v chrámě P. Marie před Týnem v Praze.

R
S